

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TSK'YA GÜVENİ
VE
BİLGİ KAYNAKLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gölsün KILIÇ AKIN

Balıkesir, 2016

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TSK'YA GÜVENİ
VE
BİLGİ KAYNAKLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gölsün KILIÇ AKIN

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Fahri ÇAKI**

Balıkesir, 2016

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 20121254003 numaralı Gülsün KILIÇ AKIN.'in hazırladığı "Üniversite Gençliğinin TSK'ya Güveni ve Bilgi Kaynakları" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 28/01/2016 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Fehri ÇAKI
Başkan

Doç. Dr. Fehri ÇAKI
Üye (Danışman)

Doç. Dr. Mehmet ANIK
Üye

Doç. Dr. Fehretten ALTIN
Üye

Üye

Üye

Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

26.02.2016

Enstitü Müdürü
İbrahim Söğüt

ÖNSÖZ

Çalışmamın hazırlanmasında, yardımını hiç esirgemeyen, her daim doğru yolda emin adımlarla ilerlememe destek olan tez danışman hocam sayın Doç. Dr. Fahri ÇAKI'ya, çalışma süresince sabrını, desteğini, yardımını ve bilgisini esirgemeyen eşim Bilal AKIN'a, alan araştırmasının pek çok zorluğunun üstesinden gelmemde yardımlarını esirgemeyen kardeşim Gülendamlar KILIÇ'a, arkadaşım Ayşe SARIÇAM'a ve bu süreçte ekstra destek gösteren ve yaptıkları olumlu katkılarından dolayı meslek arkadaşlarım Mahru ŞİMŞEK'e ve Merve Tuğba ERDEM'e gönül dolusu teşekkür ederim.

Gülsün KILIÇ AKIN

ÖZET

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TSK'YA GÜVENİ ve BİLGİ KAYNAKLARI YÜKSEK LİSANS TEZİ

KILIÇ AKIN, Gülsün
Yüksek Lisans, Sosyoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç.Dr. Fahri ÇAKI
2016, 120 sayfa

Bu çalışma öncelikle, tarihsel bir birikime sahip olan ordu kurumunun, üniversite gençleri tarafından nasıl değerlendirildiğini konu edimekte, ordunun toplumda sahip olduğu ayrıcalıklı konumunu ve meşruiyet alanlarını nasıl oluşturduğunu incelenmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede “güven” kavramı temel belirleyicileri ile ele alınmıştır. Kavramsal çerçeveyi oluşturan sosyal sermaye ve meşruiyet kavramları, üniversite gençlerinin orduya bağlılığını ve ordunun oluşturduğu konumu incelemek için kullanılmıştır.

Gençlik sosyolojisi alanında çalışmalar yürütülse de personel kadrosunu çoğunlukla gençlerin oluşturduğu ve kültürel bir mirasa sahip olan ordunun gençlerle etkileşimini konu edinen çalışma sayısı yeterli değildir. Bu ihtiyaca katkı sunmak amacıyla tasarlanan çalışma da, nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılmıştır.

Genel olarak bulgularda, gençliğin genel nüfustan farklı bir eğilim göstermediği tespit edilmiştir. Üniversite gençliğinin orduya yönelik bilgilerini daha çok bilimsel içerikli kaynakların oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Türk Silahlı Kuvvetleri, Toplum, Üniversite Gençliği, Güven, Sosyal sermaye, Meşruiyet

ABSTRACT

CONFEDENCE OF THE UNIVERSITY YOUTH IN ARMED FORCES AND INFORMATION SOURCES

KILIÇ AKIN, Gülsün
Master Thesis, Sociology Department
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fahri ÇAKI
2016, 120 pages

This study is about university students' perceptions of armed forces as an institution with a significant historical background. The main purpose of the research is to examine the acquisition of the prestigious status that the armed forces hold and the constitution of the grounds of the legacy it retains. In relation to this, together with its main definers the concept of "trust" makes up the main focus of the study. The other terms, "social capital" and "legitimacy" is used to understand university students' commitment to the armed forces and the "special" status it has.

Even though there are studies on youth sociology, the number of studies addressing the interaction between young people and armed forces of which personnel is mostly consist of young appears to be insufficient. Designed to contribute to answering this need, the study adopting quantitative research techniques uses questionnaire.

The primary result is that opinions of young people don't diverse from the general attitude of the public. It is found that university students' knowledge of the armed forces is mostly obtained through scientific resources.

KEYWORDS: Turkish Armed Forces, Society, Youth, Trust, Social Capital, Legitemacy

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu ve Sınırları	5
1.2 Araştırmanın Amacı ve Problemi.....	7
1.3 Araştırmanın Önemi.....	7
1.4 Tezin Bölümleri.....	9
2. GÜVEN KAVRAMI ÜZERİNE	11
2.1 Sosyal Sermaye	23
2.2 Meşruiyet Krizi	40
2.3 Türk Gençliğinin ve Üniversite Öğrencilerinin Orduya Güveni ve Kullandıkları Bilgi Kaynaklarına Yönelik Değerlendirmeler.....	51
3. METODOLOJİ.....	70
3.1 Araştırma Soruları ve Hipotezleri	70
3.2 Araştırma Modeli	74
3.3 Evren ve Örneklem.....	76
3.4 Veri Toplama, İşleme ve Analiz Tekniği	76
4. BULGULAR.....	78
4.1 Güvenirlilik Analizi:.....	78
4.2 Araştırmaya Katılan Gençlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	79
4.3 Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	84
4.4 Hipotezlere İlişkin Bulgular	89
5. SONUÇ ve TARTIŞMALAR	98
6. KAYNAKÇA	109
7. EKLER	116

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Kurulan Modellere Göre Güvenirlik Testi Sonuçları.....	78
Çizelge 2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	79
Çizelge 2. Devamı	80
Çizelge 3. Demografik Değişkenlere Göre Kurumlara Güven Değerleri (yüzlü ölçek)	83
Çizelge 4. TSK'ya Güven ile Bilgi Kaynakları Ki-kare Test Sonuçları.	85
Çizelge 5. TSK'ya Güven ile Bilimsel Kaynaklar ANOVA Tablosu	86
Çizelge 6. TSK'ya Güven ile Sosyal ve Ulusal Medya Kaynakları ANOVA Tablosu	86
Çizelge 7. TSK'ya Güven ile Cinsiyet Arasındaki t-testi Sonuçları	87
Çizelge 8. TSK'ya Güven ile Eğitim Türleri Arasındaki Ki-kare Test Sonuçları	87
Çizelge 8. Devamı	88
Çizelge 9. TSK'ya Güven ile Medeni Durum Arasındaki ANOVA Testi.....	88
Çizelge 10. TSK'ya Güven ile Siyasi Görüş Arasındaki ANOVA Testi.....	88
Çizelge 11. TSK'ya Güven ile Dindarlık Arasındaki ANOVA Testi	89

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Araştırma Modeli	74
Şekil 2. Araştırmaya Katılanların Kurumlara Güven Değerleri	84
Şekil 3. Toplumun TSK ve Diğer Kurumlara Güven Değerleri	84
Şekil 4. TSK ile Diğer Kurumlara Güven Değerlerinin Karşılaştırılması	89
Şekil 5. Bilgi Kaynaklarına Göre TSK'ya Güven Değerleri	90
Şekil 6. TSK ile Diğer Kurumlara Güven Değerlerinin Karşılaştırılması	91
Şekil 7. TSK'nın Güven Türlerine Göre Değerleri.....	91
Şekil 8. Cinsiyete Göre TSK'ya Güven Değerleri.....	92
Şekil 9. Eğitim Türlerine Göre TSK'ya Güven Değerleri	93
Şekil 10. Gelir Düzeylerine Göre TSK'ya Güven Değerleri	93
Şekil 11. Etnik Kökenlerine Göre TSK'ya Güven Değerleri	94
Şekil 12. İstihdam Durumlarına Göre TSK'ya Güven Değerleri	95
Şekil 13. Askerlik Hizmeti Durumuna Göre TSK'ya Güven Değerleri .	95
Şekil 14. Dini Görüşlere Göre TSK'ya Güven Değerleri	96
Şekil 15. Bilgi Kaynaklarına Göre TSK'ya Güven Değerleri	97

1. GİRİŞ

Ordu, Türk toplumu için güçlü tarihsel ve kültürel mirasa sahip, neredeyse en köklü ve en önem verilen kurumlar arasındadır. Bu durumdan ötürü askeri kimlik, Türk devlet yapısının içindeki en baskın gruplardan oluşmuştur. Bu askeri sınıf ve ordu, Cumhuriyet döneminde ve sonrasında, toplumun modernleşmesinde ve kalkınmasında, vatanın savunmasında önemli roller üstlenmiştir. Dolayısıyla ordu ile toplum arasında sağlam temele oturtulmuş köklü ve güvene dayalı bir ilişki kurulmuştur. Bu bağlamda araştırmamızda ordunun sahip olduğu bu ayrıcalıklı konumunun 2010'lu yıllarda üniversite gençleri tarafından nasıl değerlendirildiği ve toplumun geneliyle gençlerin tutumları arasında bir paralellik olup olmadığını incelemiştir.

Türkiye'de son zamanlarda ortaya çıkan gelişmeler gözardı edildiğinde üzerinde en çok olumlu söz söylenen en fazla dikkate mazhar olan kurum Türk Silahlı Kuvvetleri iken aynı zamanda hakkında en az bilginin ve araştırmanın olduğu kurum da yine aynı kurumdur. Bu konuya yönelik ilgili literatüre bakıldığında; ordunun tarihsel geçmişi, sivil asker ilişkileri ve ordunun siyasi-iktisadi alanda etkinliği gibi konular daha fazla çalışılırken ordunun sosyal ilişkileri ya da toplumla etkileşimleri eksik kalan alanlardan olmuştur. Bu alana dönük en güncel araştırma 2013 yılında BİLGESAM tarafından Sivil-Asker İlişkileri konulu literatür taramasıyla, TSK'ya Toplumsal Bakış konulu alan çalışmasıdır. 5173 kişiye uygulanan ve toplumun TSK'ya güvenini ölçen bu anketin sonucunda ordu yüzölçümünde 63,9'lük bir değerle en güvenilir kurum olmuştur. Ancak yapılan yorumlar, geçmiş oranlarla kıyaslandığında TSK'ya güvende görece düşüş yaşandığı ileri sürülmüştür. Bunun yanında belirli aralıklarla yapılan ve son yıllarda Türkiye'nin de dâhil olduğu Dünya Değerler Araştırmasına göre orduya güven geçmiş yıllara göre azalma göstermektedir. 1990 yılında orduya güven %91, 1996 yılında %94, 2000 yılında %87, 2001 yılında %84, 2006 yılında %87, 2006 yılında %87, 2008 yılında %90, 2009 yılında %86 iken, 2011 yılında %75'e kadar düşmüştür. Ayrıca bu

çalışmanın 2012’de yayınlanan sonuçlarına göre ise orduya güvenin azalmasına yönelik eğilimin devam ettiği kaydedilmiştir (Dünya Değerler Raporu, 2011).

Ayrıca Zeki Sarıgil 2013 yılında yazdığı “*Deconstructing the Turkish Military’s Popularity*” adlı makalesinde sadece sıradan vatandaşlar için değil aynı zamanda belirli mesleki grupları için de, akademisyenler gibi, ordunun en güvenilir kurum olduğunu ifade etmektedir (Sarıgil, 2013: 709). Dolayısıyla Türk toplumunun gözünde ordu, diğer kurumlar ve meslek grupları ile kıyaslandığında daha güvenilir, daha istikrarlı, daha eşitlikçi ve nispeten daha az politize olmuş bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

BİLGESAM’ın yaptığı anket çalışmasıyla bir takım benzerlikler gösteren çalışmamızda ordunun toplumsal bağları, toplumun orduya güveni, gençlerin kurumlara en önemlisi orduya güveni gibi tamamen sosyo-kültürel alanları mercek altına alma hedeflenmiştir. Tamamen üniversite gençlerini ele alan 610 kişilik anket ile birlikte gençlerin orduya güveni araştırılmıştır. Anketimizde TSK’ya güven, Hükümet, MİT, Yargı, Parlamento, Diyanet İşleri Başkanlığı, Polis Teşkilatı, Medya, Sivil Toplum Kurumları ile aynı soru grubu içerisinde sorulmuş ve değerlendirilmiştir. Bulgular, yüzde 57’lik değerle TSK’ya güvenin diğer kurumlara kıyasla daha yüksek orana sahip olduğunu saptanmıştır. Çalışmamızda toplumun genelinden ziyade gençler üzerinde yoğunlaşmamızın sebebi, Silahlı Kuvvetler ile en erken yaşta tanışanın, gerek korku temelli gerekse saygınlık-güven temelli gençlerin olmasıdır. Dini ve kültürel dokunun askerlik mesleğine biçtiği rol gençlerin büyüme ve sosyalizasyon sürecinde önemli bir katkıya sahiptir. Ordunun bünyesinde yer alan personellerin yaş sınırına bakıldığında, büyük oranını gençler oluşturmaktadır. Bu oran zorunlu askerlik uygulamasının bir gereği olsa da, gençlerin kurum içindeki konumu, yaptıkları işe bağlı, amirlerine olan güvenlerini ve sadakatleri etkileyen belirlenimlerin neler olduğu araştırılmaya değer bir durumdur.

Bir ülkenin kurumları içerisinde merkezi pozisyonda olan orduya yönelik güvensizliğin veya saygınlığın nasıl oluştuğu ve bunu bertaraf etmek için ne gibi çalışmaların yapıldığı tam tespit edilememektedir. Fakat 2013 Ekim tarihinde yapılan bir yasa değişikliği ile herhangi bir üniversitede eğitim görmeyen ve herhangi bir özür durumu olmayan erkek vatandaşların 15 ay süren vatani hizmet süresi 12 ay

olarak kısaltılmıştır. Birçok araştırmacıya göre bunun nedeni, toplumsal değişmelere bağlı olarak, askere gidecek yaşa gelen bireyler arasında askere gitmeme noktasında artan direncin etkisidir (Bilgesam, 2013: 312). Bireyler ailelerinden kahramanlık, şehitlik, vatan, bayrak gibi milli duygularla yetiştirildikten sonra belli bir döneme kadar üniformaya ve orduya karşı imrenerek yaklaşırken bir anda bu kutsal görevden kaçmak isteği oluşabilmektedir. Gençlerin orduya karşı bağlılıklarında bir boşluk oluşmuştur. Bunun sebepleri arasında birçok farklı değerlendirmeler sıralanabilir. Ancak bu noktada amaç, gençlerin orduya güvenlerini tekrardan körükleyecek tüm kurumların stratejilerinde düzenlemeler yapmalarının olanaklarının soruşturulmasıdır.

Bakıldığında, kurumlar bireysel tercihleri ve teşvikleri düzenleyen yapılardır. Parlamento, hükümet ve silahlı kuvvetler gibi kamu kurum ve kuruluşlarına güven, demokratik ve yasal prensiplere göre değerlendirilerek etkinliliğinin ve verimliliğinin ne boyutta gerçekleştiği ile alakalıdır. Ancak faydanın yanında, bu güven kişisel beceriklilikle de ilgili olup herhangi bir tehdit ya da yetkinlik konusunda aksi bir durumla karşılaşıldığında ya da yetkinliğin ve kaynağın azalması durumunda, tehditlerin önlenememesi gibi sonuçlarda güven duygusunda eksilmelere neden olacaktır. Örneğin, vatani duygularıyla askere giden bir gencin, emniyetini sağladığına inandığı ordunun farklı uygulamalarıyla karşılaştığında ordu nefret ettiği kurum haline gelebilmektedir. Bu hem bireyin hem de ailesinin orduya karşı inancını sarsacak bir durum oluşturabilmektedir.

Tarihsel-toplumsal tahayyül dünyasının aktif bir öznesi olan ordu, Türk toplumunun her alanda ilgisini çeken, faaliyetleri sürekli takip edilen bir konuma sahiptir. Tocqueville'ya göre, ordu içinde bulunduğu toplumun tüm özelliklerini yansıtan önemli bir kurumdur. Ordu ile toplum arasında oluşabilecek ayrılığın önlenmesi için tüm vatandaşların demokratik bir eğitim süzgecinden geçmesi gerekmektedir. Amaç, eğitim yoluyla oluşturulan ulus bilinci ve güveni, toplumla etkileşime geçen ordunun ruhuna nüfuz edecek, askeri koşulların ortaya çıkardığı istekleri ve davranışları törpüleyerek devlet bünyesinde sınırlandıracaktır (Caforio, 2003: 496). Bu ifade bir yandan bizim toplumumuz için kabul edilebilir bir tespitken diğer yandan yaşanan bazı olumsuzluklar ordu ve toplum arasına mesafenin açılmasına ve güven eksilmelerinin yaşanmasına sebep olmuştur. Ancak bu

çalışmanın temel amacını oluşturan “orduya güven” başlığı, toplumun dinamik kesimi üniversite gençliğinin, yaşadıkları ortamı, yönetim sistemini, kurumları ve bilhassa orduyu nasıl değerlendirdikleri, bu değerlendirmeyi hangi alt yapı kaynakların oluşturduğu ve sonuçta kendi varlığını koruduğuna inandığı askeri kurumlara güveninin seyrini analiz etmektedir.

Daha çok gençleri kapsayan İnsani Gelişme kuramının değerlendirmelerine göre, bir toplumda gençler için önem verilen değerler arasında ilerleme, bireylerdeki mutlu ve tatmin olma hissi, ekonomik büyüme, toplumsal kalkınma gibi konular istenilen amaçlara ulaşmak için yeterli görülmemektedir. Amaçlanan ekonomik büyümenin ve ilerlemenin yanında, toplumun gençlerin bireysel potansiyellerini özgürce kullanabilme ve geliştirme yeteneğini desteklemesi, sunulan imkânlarla adil olarak erişmesi mümkün olduğunda gerçekleşebilecektir. Ayrıca İnsani Gelişme kuramı sadece bir seçim değil ekonomik yapının büyümesini sağlayan, toplumun tüm üyelerinin sosyal kapasitelerinin mümkün olan en üst düzeyde gelişmesini gerektiren bileşenlerle temas halindedir (Roosevelt, 2008: 1).

Düşünürler bu bileşenleri etkileyen güven kavramını, yatay güven ve dikey güven olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Bireylerin diğer insanlarla arasında oluşan güveni yatay güven, kurum ve kuruluşlarla bireysel gücün üzerinde ortaya çıkan güveni de dikey güven olarak değerlendirmişlerdir. Sosyologlar daha çok yatay güven doğrultusunda ilerlemiş ve gençlerin çağdaş demokratik toplumlarda sosyal uyumunun önemli bir bileşeni olarak güvene odaklanmışlardır (Castillo, 2011:4). Çocukluktan başlayan ama temelini sağlam atıldığı gençlik dönemlerinde yaşanan samimiyet ve güven, çoğu zaman bireyin çevresine, devletine, vatanına ve toplumuna karşı davranışlarına etki edecek bir gelişmeyi sağlayabilmektedir. Gençlerin kamu kurumları içerisinde özellikle silahlı kuvvetlere karşı duydukları güven, kurumlardan beklenen rolleri tatmin edici bir şekilde yerine getirmeleri ve devamlılığını sağlamaları, bir ölçüde bu özellikleri bünyelerinde taşıyarak hizmetlerini tasarlamaları ile tamamen eşdeğer niteliktedir.

Gençlerin yukarıda bahsedilen güvene dayalı ilerleyen uygulamalar “sosyal sermaye” kavramına denk gelmektedir. Bu kavramın çalışmada yer almasının sebebi, sosyal bilimler alanında toplumsal güveni oluşturan ya da kurumsal güveni oluşturan

bütünlüğü ifade ediyor olmasıdır. Sosyal sermaye, bireysel davranış, tutum ve yatkınlık gibi anlamları içinde barındırır. Bu anlamlar kavramın daha çok mikro boyutunu oluşturmaktadır. Toplumun orduya güveni doğuştan oluşan bir süreç değilse eğer, çalışmanın hipotezini de oluşturan, bilgi kaynaklarının güvenin oluşumu sürecinde büyük bir katkısı bulunmaktadır.

Çalışmanın diğer önemli kavramsal temeli, ordunun toplumsal doku üzerinde kendini var ettiği “meşruiyet” alanlarıdır. Kurumlar çoğu zaman projelerini oluştururken, konularını hangi temellere dayandığını ve buna halkı ne kadar dâhil ettiğini açıklayarak aslında kendi meşrulu alanlarını ilan etmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde orduya duyulan güven ve ordunun çeşitli toplumsal katmanlar nezdindeki prestiji, hiç beklenmedik durumlarda orduya başvurulması, TSK’nın toplum içerisinde diğer kurumlardan daha ayrıcalıklı bir pozisyona sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunda oynadığı rol, toplumun kendisine verdiği koruma ve kollama misyonu ve en önemlisi Atatürkçülük temeline dayanan meşrulaştırma söylemleri ile varlığını konumlandırmıştır. Bu temellendirme işlemi de eğitim sistemi üzerinden gençlere benimsetilmiş, orduya ve Atatürk’e karşı güvenin oluşması için çabalanmıştır. Ancak unutulmaması gereken nokta bu çabanın çocukları ya da gençleri ezberi sistemler üzerinde kaldıraç gibi kullanmak değil, analiz edebilmelerini sağlayacak gerçek bilgilerle donatacak eğitim ve beraberinde eğitimcilerin de kanalize edilmesini sağlamaktadır.

1.1 Araştırmanın Konusu ve Sınırları

Türkiye’de orduyla ilgili yapılmış çalışmalar her dönemde kendini göstermiştir. Bu konuda yapılmış çalışmalar, makaleler, çeviriler, araştırmalar, derleme çalışmalarının konularına bakıldığında daha çok ordunun siyasi ve ekonomik yönlerini ele almaya yöneliktir. Çalışmamızda farklı olarak, geçmiş dönemlerde üzerinde çalışılan gençlik ve gençliğin siyasi katılımlarını orduya yönelik tutumları üzerinden ele almaya çalıştık. TSK’ne karşı gençlerin güven duygularını arttıran ya da azaltan değişkenlerin neler olduğu, orduya karşı toplumun

eğilimleri ile gençliğin eğilimleri arasında bir paralelliğin olup olmadığını tespit etmek hedeflenmiştir. Bunların yanında bilgi akışının yoğun olduğu bu dönemlerde genç kesim orduyla ilgili bilgilerini nasıl elde etmektedirler? gibi temel sorular çerçevesinde çalışmamızın konusunu oluşturduk. Bu amaçla, gençler üzerinde yapılmış birçok çalışma olmasına rağmen farklı iki konuyu bir paydada toplayan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışma güven kavramından yola çıkarak, kurumlara güven ve üniversite gençlerin orduya verdikleri değer şeklinde ele alınmıştır.

Türkiye’de son dönemlerde toplum ile ordu arasında kurulan bağın ne derece sağlam bir dokuya sahip olduğu çok da fazla bilinen bir durum değildir. Ancak bu bilenmezliği ortadan kaldırmak yapılan özgün çalışmaların sayı ve çeşitliliğinin artmasıyla mümkün olacaktır. “Güven” kavramının kuramsal altyapısını oluşturan, üniversite gençlerinin sosyal ve siyasal katılımları ele alan sosyal sermaye kavramı ve akabinde ordunun kendi varlığını oluşturan meşruiyet süreçleri bu çalışmanın konularını oluşturmuştur.

Bu çerçevede ordunun toplum ile ilişkisini tarihsel bağlamının değişimine katkı sağlayan sosyal sermaye ve meşruiyet kavramı kullanılarak 18-26 yaş grubu üniversite gençlerinin orduya yönelik tutumlarının genel nüfus ile benzerlik gösterip göstermediğini araştırdık. Bu güven ilişkisinin hangi bilgi kaynaklarıyla oluştuğunu sorguladığımız çalışmamız Ankara, Sakarya, İstanbul, İzmir ve Balıkesir illeriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmayı bu illerle sınırlandırmamızın sebebi diğer bölgelerden de öğrenci katılımının fazla olması ve dolayısıyla geneli temsil etme gücünün artabileceğindedir. Bunun yanında diğer bölgelerden üniversiteye ulaşamamasının sebebi, nüfusunun fazla olduğu şehirler ile irtibatı sağlayacak sosyal ağların ve maddi imkânların yetersiz olması ve zamanın kısıtlı olması gibi olumsuz koşullardır.

Bunun yanında bazı anket sorularımızın belirli sınırlılıklar taşıdığı tespit edilmiştir. Katılımcılara sorulan ve siyasi konuları araştırılan gençlerin bazı kavramlara yönelik muallak kaldıkları anlaşılmıştır. Örneğin, “Muhafazakâr Demokrat” kavramı içerisine sadece belirli bir siyasi partiyi değil, birbirine karşı olabilen birden fazla grubu da içermektedir. Bu kavramın işlevselliği zayıf kalmış ve bunun yerine siyasal parti isimlerinin eklenmesi anlam zedelenmesini önlemek adına daha uygun görülmüştür.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu araştırmanın temel amacı Gençliğin en çok güvendiği kurumlar içerisinde genel olarak orduya özel olarak da TSK'ya güvenin yerini tespit edip konuyla ilgili bulguları genel nüfusun en çok güvendiği kurumlarla ilgili verilerle karşılaştırmak ve bu suretle gençliğin genel nüfustan farklı bir eğilim gösterip göstermediğini tespit etmektir. Geçmişte yapılmış çalışmalar çoğu zaman toplumun genelini ele aldığı için gençlere özgü çalışmalar geri planda kalmıştır. Ancak orduyu gençlerden arındırmak mümkün olmadığı için küçük bir grup olarak düşünülen gençlerin aslında ordunun geniş personel kadrosunu oluşturduğu düşünüldüğünde gençlerin ordu için önemli bir kurum olduğu anlaşılacaktır. Halkın belirli bir yaş sınırını geçmiş orta yaş ve yaşlı nüfusun düşünce dünyasını şekillendiren uyarıcıların daha fazlasına sahip olan gençler, kendi anlam dünyalarında orduyu nereye yerleştirdiği önemli sorun alanlarından. Dolayısıyla yapılan son çalışmaların sunduğu orduya yönelik azalan güven değerlerinin gençler üzerinde aynı orana sahip olup olmadığı temel amaçlar arasındadır.

Genel olarak Üniversite gençliğinin TSK'ya güvenini, güvenin başlıca boyutları bağlamında demografik verilere göre analiz ederek sosyal sermayenin gençlerin tutumlarını etkileme düzeyini araştırmayı hedefledik. En önemlisi ve en dikkat edilmesi gereken kısmı da, gençliğin TSK'ya güveninin, başlıca bilgi kaynaklarıyla anlamlı bir ilişkisi olup olmadığını tespit etmektir. Çünkü yukarıda bahsettiğimiz birçok bilgi akışına maruz kalan gençlerin orduya yönelik bilgileri nereden elde ettiği ve bunların orduya güvenlerini, tutumlarını, itaatlerini nasıl etkilediğini analiz etmektir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Ordunun sahip olduğu kültürel ve tarihsel mirası konu alan çalışmaların sayısı fazladır. Ordu çalışmalarına ek olarak gençlik sosyolojisi de toplumumuzda çoğu zaman güncelliğini korumuş, ilgi çekilen konular arasına girmiştir. Bu çalışmamızda

daha önce işlenmeyen, ordunun üniversite gençliği üzerindeki etkisini ve karşılıklı etkileşim süreçleri ele alınmıştır. Ülkemizde bu alana yönelik yapılan çalışmalar 1960 yılından sonra artış göstermiştir. Bu çalışmalar kendi içinde zamansal ve bağlamsal çerçevede farklılaşmış ve genel olarak gençliği ele almıştır. Ancak sosyolojik araştırma yönünden bir miktar zayıf kalmıştır.

Gençliğin araştırılmasına yönelik ilk çalışmalar arasında Eisenstadt'ın "*From Generation to Generation*" (Allen, 1968: 3) sayılabilir. Genelde ülkemizdeki gençlik sosyolojisine yönelik çalışmalar uygulamalı, görgül çalışmalardır. 1961 yılında Prof. N. Abadan üniversite öğrencilerinin serbest zaman aktiviteleri ile ilgili önemli bir çalışma yapmıştır. 1966 yılında yapılmış Prof. H.Topçuoğlu'nun "*Neleri Öğrenmek İstiyorlar?*", Prof. Ö. Ozankaya'nın "*Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri*" isimli çalışmaları da bunlar arasındadır. 1967 yılında Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, "*Kurum Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anketi*", 1968 yılında Prof. F. Varis, "*Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler*", "*1968 Yılı Öğrenci Hareketleri*", M. Taylak'ın "*Öğrenci Hareketleri*" ve O. Çaplı'nın "*Çocukların, Gençlerin Eğitimi*" adlı çalışmalar yayınlanmıştır.

1970'li yıllar bu alanda daha bereketli çalışmaların yapıldığı yıllardır. Bunlardan bazıları: Özcan Köknel'in "*Cumhuriyet Gençliği ve Sorunlar*", F. Gürses ve Basri Gürses'in "*Dünyada ve Türkiye'de Gençlik*", Musa Arıt'ın "*Cumhuriyet Döneminde Gençlik*", Birsen Gökçe "*Gecekondu Gençliği*", Ahmet Taner Kışlalı'nın "*Öğrenci Ayaklanmaları*", Çiğdem Kağıtbaşı'nın "*Gençlerin Tutumları*", Özer Ozankaya'nın "*Türk Devrimi ve Yükseköğretim Gençliği*" gibi araştırmalar bulunmaktadır.

Benzer çalışmalar artarak 1980 yılından sonra da aynı hızla ve daha da çeşitlenerek devam etmiştir. Yapılan bazı çalışmalar dolaylı yoldan orduyla temas kursa da günümüzde bu konuya yönelik çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Özellikle toplumun orduya bakışını temel alan çalışmalardan farklı olarak amacımız üniversite gençliğinin orduyla ilişkisini; belirli başlıklara ayırdığımız ordunun; faaliyetlerine, kurumsal kimliğine, etkinliğine ve yetkinliğine güven temelinde üniversite

gençliğinin ne düşündüğünü incelemektir. Bu sorunsal alanları etkilediğini düşündüğümüz demografik değişkenlerin katkılarını incelemeye çalışacağız.

Askeri yapıyla belki de ilk temas eden kitlenin orduyla yaşadığı etkileşim daha sonraki tutumlarını da etkilemektedir. Toplumumuzda neredeyse tüm bireyler çocukluktan itibaren askeri söylemler, kahramanlık hikâyeleri, askerliğin saygın ve kutsal bir konuma sahip olduğuna dair görüşler ile büyütülmektedir. Gerek aktif katılımlarıyla erkeklerin gerek dolaylı yoldan kadınların orduya yönelik düşüncelerinin nasıl oluştuğu, ordunun gençler üzerinde meşru alanını nasıl inşa ettiği, orduya dair izlediği, gördüğü ya da duyduğu bilgilerin davranışlarını nasıl etkilediği temel sorunlarımızdandır.

1.4 Tezin Bölümleri

Bu araştırmada ilk olarak, araştırmaya yönelik bilgilendirmeler yapılmış, araştırmanın konusu, sınırları, amacı, problemi ve önemi ortaya konulmuştur.

İkinci bölüm, literatürden oluşmaktadır. Araştırmada güven kavramına öncülük eden ve araştırmaya temel teşkil eden “sosyal sermaye” ve kurumların özellikle Türk Ordusu’nun “meşruiyet” kavramlarına yönelik vizyonları açıklanmış, müteakiben Üniversite Gençliğinin orduya güveniyle ilişkili epistemolojik bilgiler verilmiştir. Araştırmanın odak noktasını oluşturan gençliğin orduya güveni sosyal sermaye kavramıyla ilişkisel olarak ele alınmıştır. Toplumsal bir aktör olan bireylerin orduya yükledikleri anlamın, sosyal çevre, bireysel yetkinlik ve kitle iletişim araçları gibi değişkenlerle nasıl bir bağlantısının olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Gençlerin orduya güvenini analiz ederken sosyal sermaye kavramına temas edilmiş ve bireylerin sahip oldukları ağların önemine vurgu yapılmıştır.

Tez çalışmamızın üçüncü ve dördüncü bölümde çalışmanın metodolojisine yönelik çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın metodu, modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama, işleme ve analiz teknikleri, araştırma soruları ve

hipotezleri ortaya konmuş dördüncü bölümle araştırmaya yönelik bulgular yer almaktadır.

Araştırmanın son bölümünde sonuç ve tartışmalar yer almaktadır.

Araştırmanın önemli bir boyutunu oluşturan gençlerin TSK'ya güven anketinden elde edilen verilerin analizlerine ayrıca önem verilmiştir. Araştırma verileri kurumlar arası güven, TSK'nın Saygınlık ve Güvenilebilirliğine Güven, TSK'nın Yetkinlik ve Etkinliğine Güven, TSK'nın Kurumsal Kimlik ve Değerlerine Güven ve TSK'ya İlişkşn Bilgi Kaynakları gibi başlıklar altında analiz edilmiştir.

2. GÜVEN KAVRAMI ÜZERİNE

Araştırmamızın bu bölümünde kurumlara güven bağlamı altında ordu ile halk arasında kurulan ilişkinin güven zemininde nasıl incelendiğini ele almaktır. Bunu yaparken ele aldığımız “sosyal sermaye ve meşruiyet” kavramları kurumlara güven araştırmalarının içeriğini oluşturmuş ve birçok çalışmada bu kavramlar kullanılmıştır.

Güven duygusuyla birlikte ilişkilerin dönüşüm yaşadığı bilinen bir gerçektir. “Ordu-toplum ilişkisi”nin tarihsel gelişimini incelerken kültürel sermayenin halk üzerindeki etkisine değinmiştik. Dolayısıyla Türk toplumunun orduya yönelik oluşturduğu güven duygusu, orduyu toplumda saygın ve prestijli konuma getirmiştir. Literatürde güven ve kurumlara güven kavramlarının nasıl oluşturulduğunu ve temel belirleyici özelliklerinin neler olduğunu çeşitli kavramlarımızla ele alacağız.

Güven, ilişkilerin kalitesini belirleyen bir bileşen olarak ele alınan yaygın kullanımlı bir kavramdır (Paine, 2003: 4). Psikolojik ve kişilerarası iletişimde güven ilişkileri birçok yönden ele alınıp tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bağlam da incelediğimiz Allen ve Braun’un “Trust; Implication for the Army” adlı makalesinde, Amerika halkı ile ordu arasındaki güvenin belirleyici niteliklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu makaleden çalışmamızda hareketle ordunun ve Türk ordusunun nitelikli özelliklerini incelemek amacıyla yola çıktık. Görüldüğü üzere, güven ordu için en merkezi kavramdır (Allen ve Braun, 2013: 73). Ordu önemli faaliyetlerini gerçekleştirmek için konumlandığı alandan, eğitimlerin yapıldığı ve çatışmaların bir sonraki adımı için güç hazırlama girişiminde bulunulduğu karakterize olmuş alana geçerken bile, güvene karşı tehdit oluşturabilecek durumların yüzüne çıktığını farketmiştir. Dolayısıyla ordu, kendi meşru alanını korumaya yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Çünkü çatışma alanı ordunun kendini var ettiği, gerçek görevini ortaya koyduğu ve önemlisi saygınlığını ve önemini gösterebildiği alandır. Bu noktada diğer kurumlarla ya da halkıyla ilgili yaşadığı bir sorun mücadele

ortamında olmasa da toplumsal yapının kargaşa oluşturabilecek her alanına sıçrayabilir.

Birçok sosyal bilimci için güven kavramının tanımı ve içeriği yeterince açık değildir ve hatta çoğu zaman tartışmalıdır. Bireysel, kolektif ve kurumsal aktörlerin etkileşimleri vasıtasıyla kavramsal öncül olarak güveni tasarlayan Offe, güven kavramına özgü genel bir tanım yapmıştır. Bu tanım, işbirliği ve özveri niteliklerinden yola çıkarak diğer insanlarla etkileşime geçmeden bir durum değerlendirmesine dayanır (Offe, 1999: 43). Yani işbirliği yapacağımız insanlar hakkında öncesinde muhakkak bir değerlendirme yapıp, bu tercihin güven esasına dayalı olup olmadığını kontrol etmek gerekmektedir. Bu bağlamda güven, genel bir yatkınlıktan ziyade her durumda, her kurumda ve her içerikte farklılık gösteren bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda araştırmamızda yer alan orduya güvenin diğer kurumlardan farklı bir eğilime sahip olduğunu varsayımımızı desteklemiştir.

Güven kavramını otoriter toplumlar ve halkı üzerinden araştırma yapan Altemeyer, otoriteryan bakış ile ilgili birçok farklı perspektif sunmuş ve sosyal öğrenme modelinde kullanılan bu yöntemin uyum ve kullanımıyla ilgili çalışma yapmıştır. Altemeyer'e göre, sağ kanat otoritercilik, normlara karşı durma ve agresif bir tavır takınma, geleneksel değerlerin ve normaların toplum tarafından kabul edilmesini ve yetkililere sıkı bir bağlılığı ve boyun eğmeyi gerektiren, sosyal meşru otoriteleri kabul etme gibi sosyal tutumların toplamıdır. Bunlara ek olarak otoritercilik, yüksek oranda kültürel muhafazakarlığa – gelenekselliği koruma ve istikrarını sağlamaya eğilimine bağlıdır ve otoriterlik ile kültürel muhafazakarlık arasında bir ayırım yapmanın çok zor olduğuna işaret etmektedir. Otoriterlik, sosyal uyum ve toplumun güvenliğine karşı oluşabilecek tehdit hissini ifade eder. Bu bir dizi uyarıcı ve sosyal modellemeye göre sosyal çevre ile ilgili üretilen zihinsel şemalara dayanır. Tehlike ya da tehdit oluşturabilecek bir durum olarak algılanan ortamlardan kaçınmak için çeşitli sosyal tehlikeleri öngören insanlarda önyargı oluşturur (Altemeyer, 1998: 50).

Son zamanlarda yapılan çalışmalar, otorite ve kurum üzerinde etkili olan dikey güven ile teorik bağlantısını dikkate alarak otoriterliğin bireylere nasıl sunulduğu boyutuna odaklanmaktadır. Sosyal uyum ve kolektif güvenliğe yönelik sosyal

tehditler otoriterlik ile ilgili olduğu göz önüne alındığında, otoriterlik gücü yüksek seviyelerde olan insanlar daha düşük seviyelerde olan kişilere göre kurumlara daha fazla güven duyabilir. Bu düşünceye göre kurumlar, gruplar arasında ve sosyal etkileşimlerine yaşanan problemleri çözmek için ve düzenleyici bir misyona sahip olmak için bireyler ve onlara ait gruplar üzerinde kendi varlığını empoze ettirmek isteyen dikey gücün temel dinamiklerini bünyelerinde taşımaktadırlar (Castillo, 2011: 7-8).

Kamu kurum ve kuruluşlarında genel güven hissi daha otoriter insanlar için tahmin edilebilir olsa da, farklı düzeylerde güven farklı türden kurumlar için beklenebilir. Her kurumun insanlara sunduğu güven düzeyi muhakkak farklı olacaktır. Daha fazla güç ve insanlar üzerinde otorite kurmayı hedefleyen kurumlar bu nedenle, otoriter sunumlar ile daha düşük yönelimleri olanlardan daha çok itaatkar insanların güvenini kazanabilir. Bu noktada, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatı otoriteye itaati yüksek olan insanlar için daha güvenilir olmalıdır. Parlamento ve siyasi partiler, değişimin mümkün olduğu gruplar arasında uzlaşma sağlayan uygulamaları içeren demokratik karakter, otoriteye bağlılığı fazla olan insanlar için daha az güvenilir kurumlar arasındadır. Mutlak otoriteyi uygulayan, kesin ve katı kuralları olan kurumlar daha güvenilir ilan edilirken, uygulamaların, kararların değişebildiği demokratik tutumların benimsendiği kurumlar daha az güvenilir bulunmaktadır (Castillo, 2011: 13).

Güven kavramıyla yakından ilgilenen Sidanius ve Pratto, bireylerin etkileşimlerinden bahsederken sosyal baskınlık yönelimi kavramına odaklanırlar. Bu kavram; “bireyler arasında hiyerarşik olarak yapılandırılmış ilişkileri ve insanlar üzerinde eşitsiz bir uygulamayı ve genel bireysel farklılığın değerini ifade eden” kavram olarak tanımlamıştır. SBY (Sosyal Baskınlık Yönelimi), baskın ya da itaatkar gibi özelliklere sahip olsun ya da olmasın, diğerleri üzerinde bazı sosyal grupların baskınlığını desteklemek için eğilim gösterilme durumunu ifade eder. Bu gruptan ziyade insanlar arasındaki baskın eylemler ve tutumlarla ilgili insanların tercih ettikleri bir durum değildir. Bu kişilerarası ilişkiler veya açıkça belli olmayan bireylerden ziyade gruplararası ilişkilere yönelimi vurgulamaya çalışmıştır (Sidanius and Pratto, 1999: 18-19).

Herhangi bir toplum, sosyal kurumlar tarafından güçlü bir şekilde belirlenen hiyerarşik yönetim ve gruplar içinde dahi hiyerarşik bir uygulamanın var olduğu eğilime doğru kayar (Sidanius and Pratto, 2011: 419). SBY(Sosyal Baskınlık Yönelimi) hiyerarşik toplumlar içinde herhangi bir sosyalizasyon süreciyle oluşan doğal bir eğilim olarak sonuçlanır. İnsanlar, SBY (Sosyal Baskınlık Yönelimi), ile uyumlu insanlara ve grup etkileşimlerine sahip olan uygulamalara göre ideolojilerini seçer veya uyum sağlar. İnsanlar içinde buldukları grubun norm ve değerlerini benimseyerek, grubun davranış kalıplarına göre hareket eder (Sidanius and Pratto, 2011: 421).

Psikolojik olarak incelendiğinde SBY (Sosyal Baskınlık Yönelimi), grubun rekabet eğitime yönelik kişisel bir tutum olarak anlaşılabilir. Rekabetçi bir dünyada daha tutarlı bir deneyim sahibi olabilmek için, gücü elinde bulduranların rekabetçi tutumlarının daha da artacağı ve bu tutumun rekabetçi ruh için gerekli olan şey olduğunu algılayacaktır. Rekabetçi ortamın bu türü, temel olarak kazanmanın verdiği başarıyı devam ettirmek, arzu edilen gücün nasıl başarıya götürdüğünü anlamak ve stratejiyi o doğrultuda planlamak, insanlar üzerinde meşru sosyal grup hiyerarşisi sağlamanın bir yoludur. Bu eğilimin desteklenmesi veya ilerletilmesi, bir süre sonra karşıdaki insanı anlama yeteneğini minimuma indirecek, farklı düşüncelere tahammül azalacak ve değişikliğe karşı direnç artacaktır. Bu oluşumların hepsi yüksek rekabet içeren yaklaşımlardan insanları korumak içindir (Sibley & Duckitt, 2009: 456).

SBY (Sosyal Baskınlık Yönelimi), somutlaştıran yapıya göre, SBY (Sosyal Baskınlık Yönelimi), yüksek insanlar, gruplar arasında oluşan hiyerarşik düzeni devam ettirecek bir bakıma sosyal rekabeti düzenleyen, eşit bir paylaşıma dönüştüren kamu kurum ve kuruluşlarına güven duyulması makul bir gelişmedir. Bu nedenle, bu kişilerin güven hisleri her kurumun desteklediği hiyerarşik düzenin seviyesi ile ilgili ortaya çıkan algılara göre kurumlar arasında, ideolojilerine göre değişecektir. Yüksek SBY olan insanlar düşük SBY olanlara göre ordu ve polis gibi mevcut düzeni koruyan kurumlara daha çok güvenebilir. Cumhurbaşkanı ve hükümet gibi egemen kurumlara sahip oldukları değerlere göre farklı şekilde güven duyulabilir. Eşitlikçi bir politika izleyerek grup etkileşimlerini destekleyen egemen kurumlar düşük SBY olanlar tarafından daha güvenilir olmalıdır. Diğer yandan, sosyal ve politik

uygulamaların tartışılabilir ve daha iyisinin önerilebilir olması bu kurumların bünyesinde değişimlerin mümkün olması ve temsil edilebilmesi, yüksek SBY olan insanların bu kurumlara daha fazla güven gösterebilmeleri mümkündür (Cleuren, 2007: 3-18).

Güven kavramına ait değişkenler, kavramsal olan –bilgi, kişisel tecrübeler ve hatta ideolojiler gibi- ve kavramsal olmayan; bir nesneye ya da subjeye karşı hisse, inanca ve davranışa dayalı olarak açıklanabilir (Castillo, 2011: 5). Kamu kurumlarında özellikle silahlı kuvvetlerde güven, kurumlardan beklenen rollerini tatmin edici bir şekilde yerine getirmeleri, devam ettirmeleri ve bir ölçüde bu özellikleri bünyelerinde taşıyarak hizmetlerini tasarlamalıdır.

Kurumlar bireysel tercihleri ve teşvikleri düzenleyen kurumlardır. Parlamento, hükümet ve silahlı kuvvetler gibi kamu kurum ve kuruluşlarında güven, demokratik prensiplere ve yasal prensiplere göre değerlendirilen ve bu prensiplerin ne kadar etkin ve verimli olduğu ile alakalıdır. Ancak faydanın yanında, bu güven kişisel beceriklilikle de ilgili olup herhangi bir tehdit ya da yetkinlik konusunda aksi bir durumla karşılaşıldığında ya da yetkinliğin ve kaynağın azalması, tehditlerin önlenememesi gibi sonuçlarda güven kavramında eksilmeler yaşanacaktır (Ross ve Mirowsky, 2006: 399). Osmanlı Devletinden günümüze toplumun ve gençlerin orduyla etkileşimlerini işlerken aslında karşılaştığımız birçok problem bundan kaynaklanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde yetkinliği olmayan padişahların ya da sadrazamların mücadelede yenilmelere sebep olması, demokratik sınırlarından kopan ordunun halkı göz ardı ederek karar vermesi ve halkın kararlarını yok sayması ve yönetimde sürekli tek adamlılık performansı gibi davranışlar sergilemesi orduya güven konusunda sorunların çıkmasına neden olmuştur.

The Department of the Army-directed Profession of Arms (PoA) kurumu mesleki yöneticilik, birlik ruhu ve askeri uzmanlık gibi konuların tekrardan gün yüzüne çıkmasının, ordu için önem teşkil ettiğini ve güven kavramının tekrardan ele alınması gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda, güven sadece belirgin bir şekilde bağlantılı olduğu iki alanı açıkça ifade etmiştir. Kurum olarak ordu mesleğinde iç güvene daha fazla efor sarfedip odaklanma olmuştur. Diğer etkinlik alanı ise ordu ve halk arasındaki güveni birbirine bağlayan dış kamu güvenliğidir. Meslek

çalışanlarının kurum ile arasında var olan güvenin devamlılığı ordunun etkinliği için çok önemli bir durumdur. Bu güven çoğu zaman samimiyete dayalı bir ilişki sunmuş ve halkın orduya duyduğu bu yüksek derecede güven orduyu da memnun etmiştir. Halk ve ordu mesleği ile arasında devam eden güvene bağlı ilişki, demokratik toplumların meşruiyet kaynağı oluşturan önemli bir gelişmedir. Aynı şekilde iç güvenliğe veya kamuya güven kaybı, ordu ya da diğer kurumlar için bir tehdit oluşturacaktır (Allen ve Braun, 2013: 73). Bu bağlamda ülkemizde yaşanan terör olaylarının olumlu ya da olumsuz seyri halkın orduya karşı güven duygusunu etkilemektedir. Çünkü orduya yönelik çoğu tepki güvenliğin tehlikeye girmesi ya da farklı siyasi görüşe sahip askerlerin kendisi dışındakileri göz ardı etmesidir. Bu hem halk ile hem de kendi yapılanması içerisinde sorunların geçmişte de günümüzde de yaşanmasına neden olmuştur.

Charles D. Allen ve William G. Trey tarafından yazılan makalede, ordu kurumuna yönelik güvenle ilişkili üç temel tehdit mercek altına alınmıştır:

1) Meslek için oluşabilecek ilk tehdit, liderlerin güven anlayışına dayalı sistemlere karşı yeterince aşinalık duymaması ve etkili bir şekilde müzakere diline sahip olamamasıdır. Kişiler arasında, kurumların ve halkın güven dereceleri incelenirken güven kavramının farklı şekillerde incelenmesi anlayış eksikliğinin çok yoğun olduğunu gösterir. Bu yüzden ordunun kıdemli liderleri, güvenin nasıl oluştuğunu keşfetmek ve etkinleştirmek için güven kavramıyla ilgili profesyonel diyalog kurma konusu bu yazarlar için temel amaçlardan biridir.

2) Ordu mesleğine karşı oluşan ikinci tehdit, 2011 Ordu Meslek kampanyası esnasında belirlenen kişiler arası güven bulguları çalışması temsil edilmiştir. Üzerinde çalışılan bu kampanya, ordu genelinde üst düzey liderler, ordu çalışanları ile odak grup ve çoklu üst düzey liderlik formları gibi gelişmeleri içermektedir. Bu makale bir kurum olarak ordu ve çalışanları arasında ve meslek içinde çeşitli kuşaklardan güvene dayalı çalışma bulgularını sunmuştur. Daha sonra bu çalışma, mesleğe karşı üçüncü tehdit olarak kamu güveninin algı ihlalleri olarak belirlediği koşulları inceler. Makalenin kamuya güven bölümü kamu güvenini ihlal eden çeşitli şekilleri ortaya koymak için öneriler sunmak, kamuya güveni ihlal eden kaynakları

tespit etmek ve kamuya güvenin temel doğasını keşfetmek amacını gütmektedir (Allen ve Braun, 2013: 74).

Bu durum orduya güveni dolaylı olarak etkileyen önemli bir gelişmedir. Çünkü bu konuda medya, çevre ve iktidarların orduya yönelik tutumları halkı da olumsuz etkileyebilmektedir. Bilgesam'ın (2013) orduya güven anketinde tespit ettiği önemli bir problem de, hükümete güven arttıkça orduya güven azalmakta ya da tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır. Sivil ve asker arasında izlenen yanlış politikalar, bireylerin siyasi ve dini görüşlerine göre anlam farklılıkları oluşturabilmektedir.

Orduya karşı güven ihlalleri her zaman söz konusu olsa da, güven ve askerlik mesleğinin prestiji, genel olarak her ülkede halkın tehdit olarak algıladığı durumlarda, ordunun bu tehditlere karşı mücadele gücünün var olduğuna inanması silahlı kuvvetlere karşı halkın genel tutumuna güçlü bir etki yapmaktadır. Yapılan analizler, bir bütün olarak askerlik mesleğine karşı Avrupa ülkelerinde kamuoyunun gösterdiği olumlu tutum ve artan güven kimi zaman sekteye uğradığını ancak çoğu zaman aynı düzeyde seyretmeye devam ettiğini göstermiştir (Caforio, 1988: 98). Benzer durum ülkemizde de görülmüştür. Bilgesam'ın ve Dünya Değerler araştırmasının ya da belirli aralıklar ile sürekli uygulanan güven anketlerin sonuçlarına göre, orduya güven oranlarında bazı değişimler yaşanmış ve güven azalmaya başlamıştır; ancak yine de diğer kurumlar içerisinde en prestijli ve saygın yerini korumaktadır.

Türk toplumunda halkın güven duygusunun sekteye uğratan, genellikle sivil-asker ilişkisi ve ordunun halktan uzak olması gibi nedenler sayılabilmektedir. Yani ordunun hâkim olduğu sınırlar ile sivil yönetimlerin kendi sınırlarının karıştırılması ve çatışması sivil-asker ilişkisinin yaşanmasına neden olmaktadır. Liberal demokrasilerde ordunun rolü, ordu ve hükümetlerin rolü, sivil toplum ve ordu arasındaki ilişkiler toplumsal dokuyu derinden etkileyen alanlardır. Çünkü bu ilişkiler arasında yaşanan herhangi bir gerginlik veya boşluk, halkın kurumlara olan güvenini sarsacak kültürel boşluğun oluşmasına neden olacaktır (Wadham, Skrzypiec ve Slee, 2014: 1). Bu sebepten ötürü, güven kavramının orduyla beraber kullanılması

üzerinde ciddi düşünülmesi gereken bir konudur. Çünkü tarihsel olarak halkın kurumlar içersinde neredeyse önem atfettiği ilk kurumlardandır.

Bu bağlamda, The Army Profession White Paper'ın yayınlanmasının ardından araştırmacılar orduya güveni oluşturacak ve devamlılığını sağlayacak beş ana özellik ortaya çıkarmışlardır. Bu özellikler örtüşme, tamamlama ve birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Ancak bu çalışmada PoA White Paper'ın en bariz ihmali, güven kavramını açıklayan sınıflandırmaların yapılmamış olmasıdır.

Literatüre bakıldığında güven kavramını tanımlayan en gerçekçi tanım; “istekli olarak savunmasız olmaktır.” Bu tanımdan beklenen, bireylerin ilişkilerinde benmerkezci veya çıkara dayalı düşünmeden soyutlanarak davranmasını sağlamaktır. Çünkü fırsatçılık beraberinde samimi olmayan düşünceleri ve davranışları getirmiş bu da karşı taraf için güvenin oluşmasını engelleyen durumlardan olmuştur. Türk ordu sisteminin en önemli özelliği belki de askerliği meslek olarak görmemesi ve beklentiye girmemesidir. Bu bağlamda düşüncecek olunursa, bireyler, gruplar ve kurumlar arasında oluşan davranış şeklinin yani güvenin içeriğinin farklı olduğunu anlamak gerekir. Örgütsel araştırmacıların iddialarına göre güven; başka niyetlerin ve davranışların olumlu beklentilerine dayanan, savunmasız bir şekilde kabul etmek gerektiğine inanılan psikolojik bir durumdur. Bu aslında orduya güveni ve ordunun meşruiyet alanını da göstermektedir (Allen ve Braun, 2013: 73).

Güven, birliklerin bağlılığını ve etkililiğini en fazla etkileyen, birlik içinde askerlerin, üst düzey personellerin kısacası insanlar arasında en kolay anlaşılmayı sağlayan bir kavramdır. Ayrıca insanlar arasında beklenen davranışların oluşmasında yol gösterici bir etkiye sahiptir. İnsanların içinde bulunduğu ortama dayalı davranışları sonucunda ortak bir kazanç sağlayabilirler. Bu birlik ruhu güven duygusuyla ortaya çıkar ve insanlar arasındaki riskli veya belirsiz durumların yol açtığı samimiyetsiz ilişkilerin yok olmasını sağlar (Allen ve Braun, 2013: 74). Bireysellik kokan bu ilişkiler zamanla insanların yaşadıkları ortama ve yönetim kademesine güvenmesi şeklinde ortaya çıkar.

Genellikle toplumsal dokuyu analiz eden çalışmalar ordunun en güvenilir kurum olduğunu ve halkın düzenli orduya karşı daha fazla güven duyduklarını ileri

sürmüşlerdir. Bir açıdan bu durum aslında şaşırtıcı değildir. Silahlı Kuvvetler, diğer kurumlar içerisinde tarihsel olarak dünyanın önde gelen eğitilmiş, donanımlı ve yetenekli personelleri bünyesine katmayı başaramamıştır. Bu sebeple, askeri kurumun profesyonel tarihine bakıldığında, ordunun çeşitli kurumlarına ve rütbeli kadrosuna karşı sivil yönetimin müdahalesi ve ilkelerini kabul ettirmek amacı uzunca bir zaman boyunca devam etmiştir. Ancak demokratik ilkeler göz önüne alındığında toplumun orduya karşı beslediği güven hiçbir durumda kesintiye uğramamıştır (Cohen, 1997: 1). Türk toplumu için çok bir farklılık olmasa artan bir güvenden ziyade oransal olarak diğer kurumlara göre daha fazla güvenilen bir kurumdur. Tarihsel açıdan ordunun sivil hükümet ile sivil hükümetin orduyla giriştiği çatışmacı durum sivil-asker tartışmalarında daha fazla ele alınmaktadır. Ancak hangisinin galip geldiğini değerlendirmem mümkün değildir; çünkü çoğu zaman toplum zararlı çıkmıştır.

Güven kavramının ifade ettiği anlamı konu edinen başka bir çalışma da 2011 yılında Army Center for Army Leadership tarafından yazılmış ve “şu zamanlarda güvenin orduya stratejik bir avantaj sağladığı görülmektedir” görüşüyle ön plana çıkmıştır. Yaptığı analizlerde ve görüşmelerde ordu mesleğinin ana karakterinin “güven” olduğu görülmüştür.

Diğer yandan The PoA/AP çalışma grubunun yaptığı araştırmada güveni ölçen üç ölçüm geliştirilmiştir. Birincisi, güven duygusuna bağlı oluşan ortamlar (Birlikler ve kurumlar arasında ya da askeri lidere karşı güven). Diğerleri ise kurumsal güven ve kamu güveni (medya, sivil otorite ve halk). Çalışmanın sonucunda kurumuna bağlı bireylerin, amirlerine bağlı askerlerin birbirlerine güvenmeleri sonucunda verilen görevleri istekli ve başarıyla bitirirler (Allen ve Braun, 2013: 75). Bu üç ölçümden yola çıkarak, araştırmamızı şekillendiren önemli sorumuz ikinci ölçümün içerisine girmektedir. Bu bağlamda güveni ilişkilendirdiğimiz ve gençlerin görüşlerini etkilediğini varsaydığımız kurumsal güvenin ve kamuya güvenin, orduya güveni ne kadar etkilediği tartışma sorularımızdandır.

Orduyla ilgili yapılan araştırmalarda güven duygusunu zedeleyen bazı gelişmelerin varlığı dikkat çekmiştir. Amerika’da yapılan odak grup görüşmelerinde askeri liderlerin, uzmanlık gerektiren operasyonlarda astlarına itimat konusunda

sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Çünkü kıdemli askerlerin yeterlilikleri konusunda eksikliklerinin olduğunu bunun da hem güveni hem de başarıyı olumsuz etkilediği öne sürülmüştür. Bireysel veya kurumsal düzeyde, güvenin oluşması için temel dinamiklere bağlılık ve yeterlilik konusunda güçlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Ordu kurumuna bakıldığında mesleki anlamda yetersizliği kabul eden bir alan değildir. Çünkü temsil ettiği konum, kendinden ziyade ülkenin güvenliğini ve geleceğini ilgilendiren, halkın tutumlarına yön veren, toplumsal huzuru sağlayan ve en önemlisi demokratik düzenin devamlılığı için güçlü ve çoğu zaman hatasız olması gereken bir kurumdur. Ancak ordunun kendi içindeki yapılanmasında sorunların olması hem toplumu kendisine yabancılaştırmakta hem de kurum içerisindeki çalışanları güvensiz ilan edip mesleğe yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Güven kavramıyla ilgili diğer önemli konu toplumun orduya olan güveninin daha ileri bir yorum gerektirdiğidir. Laura Poppo and Donald J. Schepker Offer kamu güveni ile ilgili, “kurumlara karşı ilgili personellerin güven dereceleri diğerlerine göre daha ağır basmaktadır” (Poppo ve Schepker, 2010: 126) tespitini öne sürmüştür. Ordunun da temsil ettiği bu misyon, hem insanların hem de kurumların arasında ayırt edilebilen bir meslek olan ordunun halkın sahip olduğu güven algısının toplamını temsil eder (Allen ve Braun, 2013: 76). Güven derecesi arttıkça ordunun, hükümetin ya da kurumların daha etkili ve başarılı olduğu, ancak güven derecesinin az olduğu noktalarda yönetim etkili olmak yerine daha da derinlere gömülmektedir (Mishler, 1997: 419). Son dönemlerde birçok araştırmacı ve ordu tarafından üzerine eğilinen bu konu daha öncesinde ordu tarafından çok da fazla önemsendiği söylenemez. Çünkü tek ve en yetkin kurum olarak kendini ve değerlerini görmesi değişen siyasi yapılanma içerisinde aksi bir güzergâh oluşturmuş ve sorunlara yönelme imkânı bulmuştur.

Hiçbir ordu ya da hükümet vatandaşının kendisine güvenmediği bir kurum olmayı kabul etmez. Ayrıca gücünü halktan almış her kurum, vatandaşlarının bireysel özgürlüğünün ve refahının tehdit altına girmesi durumunda kendi iyi niyetinin suistimal edilmesini istemez. Bu bağlamda, kurumların etkin bir şekilde çalışabilmesi için kamu güveninin minimum da olsa sağlanması gerekir. Gamson’a

göre güven, toplumsal olarak önemli bir değişken ve kolektif gücün yaratıcısı konumundadır. Bu gücü arkasına alan kurumlar, kendi kaynaklarını kullanmak ve kararlarını almak için onaya veya zorlamaya gereksinim duymaz. Çünkü kendisine güvenen, her yaptığına onay verecek bir kitle oluşturmuştur (Mishler, 1997: 418). Bu kitlenin yaş aralığı farklılaştıkça güven dereceleri de farklılaşmaktadır. Çünkü genç kadro herhangi bir kuruma güvenmek için yaşlı nüfusa göre daha farklı kriterlere ihtiyaç duymaktadır. Beklentileri, ilgileri ve hedefleri farklı olduğu için orduya güvenliğin yanında sosyal faaliyetlerin yürütüldüğü bir örgüt olarak bakılması gerektiğini düşünmektedir.

Kamusal yaşamın gerektirdiği güvenin belirleyiciliği çoğu zaman kurumların öncelikle örgütsel ve kişisel olmayan gözlemlerinin kısıtlanması ve ordunun örgütsel meşruiyetinin bütünsel algısına dayanır. Bir kurum olarak ordunun bilgi ve gözlemleri genellikle farklı özelliklerde paydaşlarının algıları ile karmaşıklaştırılmış ve medyanın yorumlayıcı bakışıyla ayıklanmıştır. Bir yandan ordunun söylemleri ve faaliyetleri olumsuz lanse edilirken, diğer yandan bu olumsuzluk bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Bu aracı kanallar, orduya karşı kişisel ve örgütsel güveni belirleyen gerçek gözlem ve samimi bilgiler ile ilgili gerçek bilgiler yerine sembolik bilgileri kullanmayı amaç edinmiştir (Allen ve Braun, 2013: 78). Sergilenen bu tavır, halkın orduya ya da diğer kurumlara karşı tutumlarını da etkilemiştir. Yukarıda da değinildiği gibi ordu kendinden ziyade toplumun bütün kesimini kapsadığı için yapılan bir yanlış ya da olumsuz hareket beraberinde sorunları ortaya çıkarmıştır.

Bu olumsuz durumların bertaraf edilmesi için Allen ve Braun'a göre, bütünlük, yeterlilik, öngörülük ve yardımseverlik bileşenlerinin, toplumun yaşadığı güven aşımının nedenlerini incelemek için önemli ve yaralı bir çerçeve sağlayacaktır. Dürüstlük ve yetkinlik bilişsel değerlendirmelerle, öngörülebilirlik davranış kalıplarıyla ve yardımseverlik değerlendirmeleri ise kişisel-ilişkisel (duygusal) tespitler ile ilgilidir. Kolektif düzeyde yardımseverliğin ne anlama geldiği ile ilgili fikir birliği yapmak zordur. Yardımseverlik-tabanlı güven, doğası gereği diğerleriyle ilişkisel ve kendine özgü potansiyele sahip olduğundan, toplumun güven düzeyi üzerinde sentezleme yapmak kolay değildir. Ancak toplumun uzlaşmaya varması hususunda, bireysel bazda ya da ortak aidiyetleri benimseyen insanlar ve gruplar arasında yaşanan mağduriyetlerden ötürü meşru taleplerde bulunarak zamanla aynı

paydada toplanabilirler. Bu tür olaylar yardımseverlikle bağlantılı olarak ortaya çıkan toplumsal güveni olumsuz etkileyebilir. İyi niyetle ortaya çıkabilecek kamu güveninin ihlali durumunda, çoğu zaman çözüm olarak profesyonel bir şekilde kullanılan aklın askıya alarak, sınırlı yönetim esnekliği ve artan dış kontrol ve gözetimin sistemli programlarıyla giderilmiştir (Allen ve Braun, 2013: 79). Bu da kalıcı çözümden ziyade geçici bir çözüm getirmiştir.

Ordu kendi bünyesinde izlediği stratejiye göre, güveni bireysel ve kurumsal düzeyde ele alıp sürdürmüş ve halkının yüksek takdirine sahip olmuştur. Bu güven orduya stratejik avantaj sağlarken, bir yandan da hassas bir mevzu olduğu için ordunun bu memnuniyete gelebilecek herhangi bir müdahaleye karşı önlem alması gerekmektedir. Bakıldığı zaman orduya karşı toplumda oluşan güvensizlik etnik, siyasi, dini görüşlülüğün farklılığıyla da ilgidir. Örneğin daha önce orduya güven konusunda yapılan çalışmalarda Kürtlerin Türklere göre, Muhafazakârların Sosyal demokratlara göre, dine bağlı olanların olmayanlara göre orduya daha az güvendiği tespit edilmiştir. Bu noktada ordunun bu memnuniyetsiz durumun üstesinden gelmesi gerekmektedir.

Bireysel ve kurumsal düzeyde güven daha çok lider ve yönetim gibi güç kavramlarıyla yakından ilişkilidir. İşlevsel alanda, daha genç rütbeliler emir ile yaptıkları görevlerde niyet ettikleri kararlara dair çalışmaları yürütürken minimum seviyede de olsa rehberlik edebilmek için yetkilendirilmişlerdir. Bu bağlamda kurumsal güven öncelikle gücün kontrolünü muhafaza edebilmek ve yönetimin hizmet düzeyinde nitelikli bir şekilde devam edebilmesi konusunda yeterlilik gerektiren üst düzey liderlerin algılarıyla ilgilidir.

Sonuç olarak, sosyal bilimciler son yirmi yıldır kurumsal düzeyde güveni inşa edilebilmesi ve güven kavramının ne kadar merkezde olduğunun gösterilmesi için çalışmaktadırlar. Buna örnek olarak, güvenin daha küçük yapılarda aile gibi, nasıl ortaya çıktığını ve işlevselliğini nasıl kazandığını ve bir ailenin iyi ilişkileri nasıl koruduğunu, karşılıklı anlayışa dayalı güveni kurmak için nasıl bir yol izlediği üzerine odaklanmışlardır. Bundan hareketle, daha büyük kurumlarda (ordu gibi) amirler veya yöneticiler, kendi personellerinin moral ve motivasyonunu maksimum düzeye tutabilmek için kendi aralarında oluşması gereken güven ile ilgilenmişlerdir.

Bu kapsamda ilk olarak sosyal sermaye kavramı incelenecektir. Çünkü sosyal sermaye bireysel ve kurumsal güven konularını da içerisine alabilen bir kavramdır.

2.1 Sosyal Sermaye

Bu bölümde sosyal sermaye kavramını kurumlara güven ve ordu-toplum ilişkisini analiz etmek için ele aldık. Ordu-toplum ilişkisini inceleyen Türkiye’de yapılmış çalışmalarda bu kavrama pek temas edilmemiş daha çok kurumlara yönelik güven konusu incelenmiştir. Ancak dünya literatürüne baktığımızda birçok ordu kurumuna ait değişkenler sosyal sermaye kavramı üzerinden ele alınmıştır. Örneğin;

Bu konuda son yıllarda sosyal sermaye kavramıyla ilgili yapılan çalışmalar; norm ve önemli sosyal ağlardır. Güven, norm ve sosyal ağların üzerinde durulmasının temel sebebi, yolsuzluğun incelenmesi (Uslaner, 2001; Bjornskov, 2003), ekonomik gelişmişlik düzeyi (Zak ve Knack, 2001: 3) ve iyi bir yönetimin (Knack ve Keefer: 2002: 9) nasıl olması gerektiği üzerinedir. Bunun yanında sosyal sermaye kavramına ek olarak; kurumların ve grupların sahip oldukları ortak hedefi gerçekleştirmek için bir araya gelerek çalışma ortamı oluşturmaları anlamını da bünyesinde barındırmaktadır (Coleman, 1988: 95). Bu nedenle bireyler arasında yapılan anlaşmaların, sözleşmelerin istenmeyen, zorla kabul ettirilen ve caymaması için yanında üçüncü bir şahıs gerektiren uygulamalar önemini kaybettiğinden dolayı sosyal sermayenin varlığı işlem maliyetinin kolayca nasıl düşürüldüğünü belirler (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 1). Bu çalışmada kurumlara güven ve bir yönetimin nasıl olması gerektiğine yönelik kullanımlarını ele aldık.

Kavramın tarihine bakıldığında 1905 Max Weber’den sonra Hanifan, Seely, Sim, Losely, Jakops ve Loury katkıda bulunmuştur. Ancak sosyal sermayeye kavramına dair tanımlar, çoğu zaman üç ismi akıllara getirmektedir: Bourdieu, Coleman ve Putnam.

Paldam 2000 yılında “sosyal sermaye rüyası” tezini ortaya atmış ve sosyal sermayeyi açıklamak ve yorumlamak için önce sosyolojik ve ekonomik kavramının

arka planını tanımlamıştır. Bahsedilen bu rüya; sosyal sermaye kavramının aslında buzdağına benzetildiği, bilinen yaygın kullanımının dışında çeşitli birçok anlamı olduğunu ifade etmiştir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 2). Dolayısıyla sosyal bilimler alanında kullanılması için tanımlamada değişiklikler yapılmıştır. Son zamanlarda huzur ve güven gibi ülkelerin gelişmişlik düzeyinin incelenmesinde, ekonomik gelişmenin analiz edilmesinde, karşılaştırmalı çalışmaların yapılmasında kullanılmıştır.

Literatürde birçok düşünür sosyal sermaye kavramını ekonomiden ziyade, sosyal hayat ve toplumsal ilişkiler alanına taşımış ve güven kavramına karşılık gelebileceğini ifade etmişlerdir. Kangal'a göre, toplumun ya da daha mikro ölçekte bireylerin birbirine karşı davranışları ve yazılı kurallar dışında oluşturulmuş normlar ve iletişim imkânlarının niteliksel özellikleri sosyal sermayenin genel özelliğidir (Kangal, 2013: 7).

Sosyal sermaye kavramını açıklamaya çalışan düşünürlerden Pippa Norris, 2000 yılında ilk defa sosyal sermaye kavramını kullanmış ve Putnam'ın sosyal sermaye kavramına ışık tutmaya çalışmıştır. Bourdieu ve Coleman tarafından ele alınan "sosyal sermaye" kavramı ile ekonomik yeterlilik ve sosyal refah düzeyinin gerekliliği olan normlar ve sosyal bağların ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır (Conrad, 2007: 1).

Sosyal sermaye üzerine araştırma yapan düşünürlerden Grootaert, erken dönem çalışmalarında sosyal sermaye kavramını belirleyen nitelikleri yatay ve dikey sosyal sermaye olarak ele alırken, Narayan ve Pritchett gibi düşünürler, sosyal sermaye kavramını üç boyutta incelemişlerdir. Bunlardan birincisi, ülkelerin siyasal düzeyleri, ikinci boyut, daha küçük bölgesel aşamaları ve kurumların verimliliğiyle ilgilidir. Son aşama ise piyasada ortaya çıkan bozulmalara çözüm sunmak amaçlı mikro düzey aşamadır. Mikro düzey araştırmalarda, bireylerin hane halkının ve toplulukların etkileşimlerini yöneten normlar ve ağların oluşturduğu sosyal sermayeleridir. Bölgesel düzey ve makro düzey dendiği zaman kurumların işlevleri, hükümetin ya da kanunların koyduğu kurallar gibi sistemsal durumlar sosyal sermayeyi oluşturmaktadır. Bütün bu üç aşama kamu siyasetini etkileyen, belirleyen konulardır (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 4).

Kurumların bireylere yönelik tutumlarını veya bireylerin kurumlara yönelik beklentilerini araştırmak bizi sosyal sermaye kavramına götürmektedir. Araştırmamızın tarihsel boyutunu ele alırken ordu kurumunun belirlediği politikaları neye göre oluşturduğunu ve halkın bu kararların ne kadar merkezinde olduğunu ele almaya çalıştık. Aynı Şekilde sosyal sermayenin bireylerin orduya yönelik tutumlarını olumsuz etkileyen siyasal, toplumsal ve ekonomik durumların da göz önüne alınması gerekmektedir. Çünkü bireylerin kurdukları iletişimler ve dâhil oldukları ağlar, siyasi, dini, etnik, ekonomik ve daha birçok görüşünü etkilemekte ve bunlarda dolaylı ya da doğrudan orduya güveni tahrip edebilmektedir. Örneğin; Kürtlerin Türklere göre orduya daha az güvenmesi gibi.

Rose diğer çalışmalardan bağımsız alternatif bir yaklaşım ortaya atmıştır. Sosyal sermaye kavramının teorik boyutu üzerine yapılan çalışmaları incelemiş ve kavramın ampirik boyutunu üç boyutta ele almıştır. İlk boyut, bireyden bireye ve durumdan duruma değişen daha araçsal ve değişken evre diye nitelendirdiği durumsal teori. Bu boyut Coleman tarafından oluşturulmuştur. İkinci boyut sosyal psikolojik yaklaşımlar olarak adlandırılmış ve sosyal sermayenin kültürel normlarının ve değerlerinin toplamı olarak ileri srlmştir. Bu görüşe katılan düşünürler, gönüllü örgütlerin güvenin sonucunda ortaya çıktığını ve sosyal sermaye ile güvenin özü itibariyle aynı anlamlara geldiğini iddia eder. Sosyal sermaye bireyden bireye değişse de durum itibariyle tutarlıdır. Bu yaklaşım Uslaner ve Inglehart tarafından ortaya atılmıştır. Sonuç olarak üçüncü boyut, “kültürel teori”, kültür işbirliği ve güvenin kaynağı olarak kabul edilir. Sosyal sermaye durumdan duruma tutarlılık gösterse de aynı kültüre sahip bireyler arasında homojen bir yapı vardır. Bireyin içinde bulunduğu aile, arkadaşlık ve sosyal evre sürekli değişse bile gruplar genel olarak aynı ortak paydaya sahiptirler. Belirli bir kültürün hâkim olduğu ülke ele alındığında, o ülkedeki grupların sosyal sermayesi hakkında yorum yapmak çok daha kolaydır. Değişen çok fazla durum ve yapı yoktur, homojen bir yapı hâkim olduğu için alışkanlıklar da benzerdir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 4).

Başka bir tanımlama, Bourdieu’nun sosyal sermaye kavramına yönelik tanımı, “az ya da çok kurumsallaşmış karşılıklı tanışıklık ve tanıma ilişkilerinden oluşan uzun ömürlü bir ağa sahip olmayla bağlantılı, kendi üyelerine kolektivitenin sahip olduğu sermayenin desteğini, kelimenin farklı anlamlarıyla kredi hakkı tanıyan bir

“referans” sağlayan fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesi” olarak tanımlamaktadır (Bourdieu, 2010: 60-61). Özetlemek gerekirse sosyal sermaye, kişilerin birbirini tanımaları, aynı kültürden gelmeseler de aynı ortama dâhil bireysel ve toplumsal kaynakların tamamını ifade eder (Kangal, 2013: 14). Sosyal sermayenin oluşabilmesi için bireylerin birbirleriyle iletişime ve etkileşime geçmiş olmaları gerekmektedir. Bu etkileşime geçme kimi zaman olumlu olsa da bazen olumsuz sonuçlar doğurduğunu da söylemek gerekmektedir. Çünkü çevrenin ve medyanın bireylerin anlam dünyasında belirli bir konum elde etmesi, güvenmeselerde bunlardan gelecek bilgilerden etkilenmelerine neden olabilir.

Ekonomist, sosyolog ve siyaset bilimciler sosyal sermaye kavramının sahip olduğu çok yönlü yapıyı analiz etmiş ve bunlara ek olarak da literatürde yeni kullanılmaya başlanan anlamları araştırarak tipik bir şekilde ortaya çıkan teorik açıklamaları farklı şekilde ele almışlardır. Rose gibi düşünürler ampirik çalışmalarını önemserken kimileri de geçmişte sosyal sermaye ile ilgili yapılan çalışmalarını çoğunlukla ampirik kalıplara bağlı kalındığı gerekçesiyle eleştirmişlerdir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 5). Sosyal sermaye kavramının tanımı fazlaca tartışmalı bir yapıya sahiptir ancak Woolcock bu kavramı topluca yapılan eylemleri ve karşılıklı ilişkilerin oluşmasına imkân sağlayan bir ađ ve norm gibi ele alarak literatürdeki birçok açıklamayı kuşatan bir tanım yapmıştır (Keefer ve Knack: 2002: 1).

Yapılan tanımlardan ilki, Narayan ve Pritchett (1999) kırsal bir yer olan Tanzania’da bölgesel ve mikro düzeyde sosyal sermaye kavramının araştırılıp ölçülebilirliğine öncülük etmiştir. Araştırmanın amacı grubun ya da hane halkının sosyal sermayelerini ve yaşadıkları yerin ekonomik geliri ile arasındaki bağlantıyı incelemektir. Ekonomik gelirin sosyal sermaye üzerindeki etkisi bu çalışmanın ana basamağını oluşturmuştur. Yaptığı araştırmada gruptaki üyelere hane halkı ve grubun genel karakteristikleriyle ilgili ve bireylerin tutum ve değerleriyle (özellikle güven dereceleri) ilgili sorular sormuştur. Böylece sosyal sermayenin sayısal verilerle değerlendirilmesini sağlayan gönüllü kuruluşlara üyelik ve güven gibi en yaygın kullanılan göstergelerin ikisini de kullanılabilmektedir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 6). Bu çalışmalar günümüzde yapılan araştırmalara da kapı açmıştır.

İkinci olarak, Krishna ve Uphoff (1999) benzer şekilde sosyal sermayenin temel belirleyici özelliği olarak gönüllü kuruluşlara talep ve geliştirilmiş güven kavramına odaklanmışlardır. Hindistan'da havzaların gelişmesi için (ekonomik yapılanma ile ilgili) yaptıkları planlamada bu ölçümlerin ekonomik performans ile olumlu bir ilişkisi olduğunu kanıtlamışlardır. Gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan kolektif eylemlerin içeriğini üzerinde çalışmışlardır ve kolektif eylemleri açıklayabilen alternatif hipotezleri analiz ederek ölçümün geçerliliğini test etmişlerdir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 7). Bu konudan esinlenen Erdoğan, gençlerin gönüllü olarak herhangi bir kuruluşa katılıp katılmadığını sosyal sermaye kavramı üzerinden ele almış ve bireysel güvenin ve kurumsal güvenin gençlerde az olduğunu ifade etmiştir.

Üçüncü olarak, Whiteley (2000) iç kaynaklı büyüme modelini açıklayıcı değişken olarak sosyal sermayenin mikro ölçümüyle birleştirmiştir. Farklı değişkenleri (yatırımlar, eğitim vb.) kullanarak 34 ülke üzerinden hareket etmiş ve ekonomik değişkenlerin zamanla sosyal sermayenin ölçülmesinde başat rol oynadığını, böylece sosyal sermaye ile ekonomik performans arasında nedensel bir ilişkinin ortaya çıkabileceğine değinmiştir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 8). Yapılan çalışmalarda ekonomik seviyesi iyi olan bireylerin kurumlara daha az güvendiği ve daha eleştirel baktıkları tespit edilmiştir. Böylece ekonomik seviye sosyal sermayenin önemli belirleyicilerindendir. Dolayısıyla gelir seviyesi bireylerin güven duygularını da etkilemektedir.

Dördüncü olarak, Brehm ve Rahn (1997) sosyal sermaye kavramının temel kaynaklarını ve dinamiklerini vurgulamış, bunun yanında spesifik olarak sosyal sermayenin kuramsal modelini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Sosyal sermaye kavramı, sivil katılım (Putnam), bireylerarası güven ve hükümete güven gibi üç kavramın etkileşiminden oluştuğunu iddia etmişlerdir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 8).

Beşinci olarak, Uslaner (2001) tarafından bir toplumda yolsuzluğun seviyesi bölgesel aşamada sosyal sermaye düzeyini etkilemektedir. Yolsuzluğun minimum düzeyde var olduğu toplumlarda sosyal sermaye boyutunun daha üst düzeyde ve dolayısıyla daha fazla ekonomik gelişmişlik seviyesi beklenebilir. Çünkü yolsuzluk

seviyesinin azalması ticari alanda öne çıkmış yatırımcıların güven duygusunun tekrardan inşa edilmesini sağlar. Soren Kierkegaard, toplumda güçlü ve güvenilir olarak bilinen kurumların, herhangi biri güveni kötüye kullandığında onu cezalandırabilecek yetkiye ve cesarete sahip olduklarını bildiklerinde kısa sürede insanlar üzerinde olumlu etki uyandırarak inanç sıçraması yaşamalarını sağlayacaktır. Ancak nedensel etkiler farklı şekilde yönetilebilir. Uslander (2001) ve Bjornskov (2003), ikisi de sosyal sermaye kavramını açıklarken daha çok genelleştirilmiş güven değişkenini kullanmışlardır. Amaçları, nedensel bağlantıların tersine yolsuzluğun güven üzerindeki etkisini bulmaktır. Örneğin, güven, sırasıyla herhangi bir amacı olmayan uygulamalar için rekabeti arttırarak farklı insanlar ile münasebete geçip insanları daha gönüllü hale getirir. Günlük hayatta insanların çok azı ilk defa gördükleri, tanıdıkları kişilere anında güvenir. Bunun dışında çoğu insan karşısındakilerle belli bir süre sonra, yani aralarında iletişimin, alışverişin ve samimiyetin artmasıyla güven duygusunu inşa edebilir. Tanıma süreci belirli bir hedefi olmayan hareketlerin karşındaki kişiler tarafından nasıl algılandığı ve bunun sonucunda nasıl tepkide bulunduğu dönemi ifade eder aslında. Genelleştirilmiş güven, aynı zamanda ekonomik büyüme üzerinde sosyal sermayenin nedensel etkilerini ortaya koymaya çalışan çalışmalarda sosyal sermayenin bir değişkeni olarak kullanılır (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 10).

Yapılan çalışmalardan diğeri, Putnam'ın (1993) Kuzey ve Güney İtalya'da ekonomik gelişmeler ve kurumsal verimlilik üzerine farklılıkların analizini bünyesinde barındıran daha bölgesel seviye de ele alınmasını sağlayan sosyal sermayenin basit bir kullanımınıyla ilgili çalışmadır. Putnam gönüllü kuruluşların yoğun bir şekilde var olmasını ya da onlara olan bağlılığın tarihsel olarak açıklanabileceğini iddia etmiştir. Gönüllü kuruluşlara katılımın bireyin topluma olan güvenini ölçmede önemli bir basamak olduğunu göstermiştir (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 11).

Yedinci çalışma, ekonomik özgürlüğün analizleri sosyal sermayenin en üst düzey alanını oluşturmakta ve kavramın açıklanmasında en yetkili yapı olmaktadır. Bir ekonomik özgürlük indeksi farklı etkinlikler için kurumlara yetki verdiğinde bir anda ekonomik alanda tekel güç olabilecek, daha merkezi güç bürokrasinin elinde toplanacak ve bu sistemde hükümet tarafından kullanılacaktır. Bu gücün tek elde

toplanması daha sonra ekonomik alanda özgürlüklerin boyut değiştirmesine ve toplumda büyük ekonomi kurumlarının güvenilir ve yararlı faaliyetlerine karşı genelleştirilmiş güvenin yok olmasına neden olur. Hükümetlerin politikalarını yürütürken yasadışı ya da halka rağmen yaptıkları tüm etkinlikler aslında o toplumda güven kırılmasının yaşanmasına neden olmaktadır (Bjornskov ve Svendsen, 2011: 13). Hangi kurum olursa olsun halk birçok noktada kurumların kurumsal kimlikleri, yetkinlikleri, saygınlıklarına yönelik değerlendirmeler yapmaktadır. Bu kategorilerde yaşanan sorunların güven krizlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bunların yanında sosyal sermaye kavramı çoğu zaman literatür çalışmalarında kaldığı için, kavramı tekrar canlandıran Hanifan olmuştur. Bu kavramı, okul sistemini değerlendirirken kullanmış ancak kavram popülerliğine 1990'lardan sonra ünlü sosyal bilimci Robert Putnam'ın 1993 yılında yayınladığı "Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy", 1995 yılında Journal of Democracy'de yayınladığı "Bowling Alone: America's Declining Social Capital" ve 2000'de yayınladığı "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community" adlı yayınlarla kazanmıştır. Putnam bu yayınlarında bir tek soruya yanıt vermeye çalışmıştır: Ülkelerin ekonomik ve siyasi performanslarıyla bireylerin sivil (civic) faaliyetleri arasında ne gibi bir ilişki bulunmaktadır? (Erdoğan, 2006: 3). Bununla beraber sosyal sermaye kavramı daha fazla ele alınmaya ve üzerinde düşünülmeğe başlanmıştır. Putnam'ın amacı, bireylerin aktif olarak toplumu, kurumları ve dönüşen yapıları nasıl okuduğunu ve aktif olarak bir katılım sağlayıp sağlamadığını gözlemlemektir.

"Bazı demokratik ülkelerin yönetimde başarılı olup bazılarının başarısız olmalarının sebebi midir? (Putnam, 1993: 3) Bu temel soru, Putnam'ın "Making Democracy Work" adlı kitabının giriş cümlesidir. Putnam, 1976-77 Yerel Yönetimler Reformu sonrasında İtalyan yerel yönetimlerin kentlerdeki sorunlara yönelik çözümlerin temel dinamiklerini ve kurumsal gelişmelerin doğasını kıyaslamıştır. Değerlendirmeleri ise, bir yönetimin performansını politik, kültürel, ekonomik ve sosyal olarak birbirine benzer ortamlar üzerinde çalışarak, kurumların geleceğine yönelik izlenimleri araştırılabilir. Bu farklılığın nedeninin İtalyan yönetiminin iyi çalışması, ekonomik zenginlikle gelen refah seviyesinin artmasıyla sivil vatandaşların, siyasete yön verenlerin ve bilim adamlarının karşılıklı

etkileşimlerinin, ilişkilerinin, işbirliklerinin ve akabinde oluşan güven hissini etkin olduğunu belirtmektedir (Putnam: 1993: 6-7). Putnam betimlediği bu çerçeveye sosyolog Coleman'dan etkilenecek "sosyal sermaye" adını vermektedir. Putnam'ın görüşüne göre sosyal sermayenin temel öğeleri, karşılıklı güven, norm ve yükümlülükler ve halkın dâhil oldukları sosyal ağlardır (Erdoğan, 2006: 171-173).

Sosyal sermaye kavramı üzerinden güveni üç tip üzerinden ölçmeye çalışan Khodyakov, üç tip güven tanımlaması yapmıştır. İlki, sağlam temele kurulmuş kişilerarası güven, ikincisi kişilerarası daha zayıf güven ve üçüncüsü ise araştırmamızın konusunu destekleyen kurumlara güvendir (Khodyakov, 2007: 122). O'na göre, modern toplumlarda kurumlara güven kişilerarası güvenden daha önemlidir. Çünkü bireylerin kendilerine koyduğu hayata dair amaçlarını başarabilmesi için kaynakları sağlayan daha çok kurumlardır. Kurumların ve özellikle devletin etkili işlevselliği kurumlara güveni daha da arttırmaktadır. Dolayısıyla vatandaşlar her faaliyetlerini çoğunlukla yönetime ve kurumlara bağlı gerçekleştirmek zorunda kalabilir (Khodyakov, 2007: 123). Bununla birlikte gördüğümüz gibi, bireylerin kurumlara, örneğin; orduya, yönelik güvenleri ordunun da halka karşı hissettiği bağlılıkla eşdeğerdir. Çünkü bu çalışma boyunca değindiğimiz "Türk halkının orduya karşı bağlılığı ve güveni her şeye rağmen devam etmektedir" varsayımı halkın orduya fazla tutunmasından, geçmişte örülmüş norm ve değerlerden dolayıdır. Dönemsel yaşanan olumsuz olaylar bu güvenin aşınmasına yol açmış ve orduyu halktan halkı ordudan koparmıştır. Ordunun kendi içine kapanması, izlediği politikaların diğer insanları dışarıda bırakması kutupsallaşmayı da ortaya çıkarmıştır. Örneğin, "Sol görüşe" sahip bireylerin "sağ görüşe" nazaran orduya daha fazla güvenmesi içinde bulunduğu sosyal etkileşim ve sosyal ağların ürünüdür. Ayrıca askere giden bireylerin vatandaşlık görevlerini yerine getirirken yaşadıkları sorunlar sosyal ağların olumsuz seyri orduya karşı tutumlarının da olumsuz etkilemiştir.

Putnam ayrıca "Bowling Alone" adlı makalesinde seçimlere yönelik tespitlerde bulunmuş ve oy kullanma gibi siyasal katılımların dar anlamda, demokratik sistem içinde ne kadar etkiye sahip olduğunu incelemiştir. Vatandaşların toplumsal konularda kendi içlerine dönük hareket ettiklerini vurgulamış, siyasal konularda da daha pasif davrandıklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda Amerika'da yönetimin ya da

toplumun oranlara göre sosyal sermayesi giderek erimiştir. Sosyal ağlara katılımın büyük oranda azalması beraberinde vatandaşlarında birbirlerine güvenlerinin azaldığı yorumunun getirilmesine sebep olmuştur (Putnam: 1995: 67-68). Putnam bu değişimin temel nedenlerini sıralarken ilk önce, sosyal sermaye ile direk bağlantısı olan eğitim sistemini ele almış ve yanlış güzergâhın çizildiğini söylemiştir. Çünkü bireyler, biçimlenmesini, ilk başta birbirlerine ve daha sonra devlete, orduya ve diğer kurumlara yönelik bilgileri ve dolayısıyla güvenmeyi okullarda, televizyonlarda ya da sosyal ilişkilerinde öğrenmektedir. Devamında kadınların iş hayatına yoğun şekilde dahil olmalarının sosyal ağlarını kurmasında ve geliştirmesinde yetersiz ve enerjisiz kalması ve böylece örgütsel kurumlardan uzaklaşması; son dönemde Amerikada artan coğrafi hareketliliğinin vatandaşlarda her yeni yerde bir ilişki kurma isteğini kaçırmış ve kökleşmiş sistemin bozulması halkın sosyal bağlarını zorlaştırmıştır (Putnam, 1988: 73-74).

Aynı durum ülkemiz de de cereyan etmiştir. Ailesel ilişkilerde yaşanan çatlaklar, boşanmalar ve tek ebeveynli ailelerin oranının azalması ve teknolojik dönüşümlerle beraber boş zaman algısının içeriğinin değiştirilerek farklı uyarıcılarla doldurulması bireyselci kültürü arttırmıştır. Çünkü her bir sosyal sermaye düzeyi farklı olan ailesel farklılıkların, medeni durumun, gelirin, yaşın, cinsiyetin ve bunun gibi birçok demografik değişkenlerin bireyler üzerinde etkisi değişkenlik göstermiş ve herhangi bir yapıya güvenmelerini etkilemiştir. Bu sorunlar küçük çapta bir etki oluşturacağı düşünülse de giderek yalnızlaşan bireyin birbirine karşı güvensizlikleri giderek kendini temsil eden kurumlara da güvenmemesine neden olacaktır.

Norris, bireyler arasındaki ilişkileri ve bunlardan oluşan karşılıklılık ve güvenilirlik kurallarını sosyal ağlar üzerinden ele alarak Putnam'ı açıklamaya çalışmıştır. Sosyal sermayeyi yapısal ve kültürel boyut çeşitlendirmiştir. Yapısal boyut daha çok bireylerin sosyal ağlarını, kültürel boyut ise insanların sosyal yaşamını biçimlendiren kuralları içermektedir. Sivil toplum hayatını şekillendiren yatay ağlar, bu ağlarla ilişkili değerler ve kurallar insanlar ve bireyler için önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu sebeple, yatay ağlar bireyler arasında karşılıklı oluşabilecek zorluklara ve problemlere yönelik mütakabiliyeti oluşturmak, işbirliğini, koordinasyonu güçlendirmek anlamına gelmektedir. Putnam, sivil toplum kuruluşları, dernekler, toplumsal gruplar ve kuruluşların farklı geçmişe ve farklı

değere sahip insanları bütünleştirdiği gibi, hoşgörü, işbirliği, güven gibi değerleri yaygınlaştırarak sosyal sermaye üretiminde hayati bir rol oynayan sosyal bir alt yapı sunar (Norris, 2002: 2).

Bireylerin toplumda yaşamlarını sürdürmeleri için sahip oldukları sosyal ağlar ve sosyal normlar dolaylı olarak tabii oldukları kurumlara yönelik tavırlarını belirlemektedir. İnsanları ortak paydada buluşturan ve hiçbir fark gözetmeksizin tüm vatandaşları kucaklayan ister partiler olsun ister dernekler olsun isterse ordu gibi önemli yapılar olsun bireylerin güvenlerini etkilemektedir. Çünkü bugün yaşanan kutupsallaşmalar kurumlara yapııştırılan damgaları da ifşa etmektedir. Ordunun daha çok sol görüşe sahip bireyler tarafından önemsenmesi ya da öyleymiş gibi gösterilmesi, iktidarda muhafazakâr bir parti var ise gelir seviyesi ve eğitim düzeyi daha düşük, toplumda ezilen konumundaki bireyler tarafından kabullenilmesi gibi paylaşımlar kurumların kapsayıcılığını yok etmekte ve güveni olumsuz etkilemektedir. Kendini o kurumdan yoksun hisseden vatandaşlar yavaş yavaş güvenlerini de yitirmektedir. Orduya yönelik yapılan ampirik çalışmaların sonuçları bunun kanıtıdır.

Putnam'a göre sosyal sermaye, aktörlerin birbirlerine karşılıklı fayda sağlayabilmeleri için işbirliği ve koordinasyonu sağlamayı kolaylaştıran toplumsal ağlar, toplumsal değerler ve güven (Conrad, 2007: 1) olarak tanımlarken, sosyal sermayeye farklı bir yaklaşım da Putnam'dan önce Bourdieu tarafından geliştirilmiş ve toplumsaldan ziyade bireysel boyut ile ilgilenmiştir. Bourdieu sosyolojisine göre toplum, çok sayıda sosyal alanlardan meydana gelir. Sermayenin yapısı (ekonomik, kültürel ve sosyal) her alanda etkili olabilecek eylemlerin pozisyonunu ve olabilirliğini tanımlayan çekirdek bir tanımdır. Bourdieu, eylemlerin sosyal pozisyonlarını biçimlendiren sosyal kaynakların temel bileşenini sosyal, kültürel ve ekonomik sermaye olarak belirlemiştir. Biz konumuz itibarıyla sadece sosyal sermaye kavramının kurumlara güven alt başlığını ele alan bölümüyle ilgilenmekteyiz. Bireyler önce belirli gruba ait olmayı seçer ve daha sonra sosyal ağları bu gruplar üzerinden geliştirir. Bu aktörler arasındaki ilişkilerin bütününden ziyade grupların yaygın nitelikleri tarafından üretilir (Siisiainen, 2000: 12).

Bireyden veya aktörden yola çıkarak grupların faaliyetleri önem kazanmaktadır. Önemli olan bireyin sosyal grup içerisine girerken tercih ettiği niteliklerdir. Daha sonra grup onu kendine göre şekillendirecektir. “ *Sosyal sermaye, sosyal ilişkilerden doğan grupların üyeleri ve onların sosyal ağlarını farklı alanlarda çeşitli aktörlerin sosyal pozisyonlarını geliştirmek için çaba sarf etmesidir. Bireylerin toplumsal yaşamda statüsünü yükseltebilmesidir* “(Siisiainen, 2000: 12).

Bourdieu'nun özne bazında ele alıp incelediği sosyal sermaye kavramını toplumsal ve bireysel zenginliğin kendine has sosyal sermayeleri arasında doğrudan ilişki kurabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Putnam'dan farklı olarak toplumsal düzeyde ele aldığı sosyal sermayeyi bireysel olarak da incelemesi önemini arttırmıştır (Erdoğan, 2006: 5).

Yukarıda bahsettiğimiz gibi kavramın içeriğinin zengin olması bilim insanları içinde sürekli açıklama ve tanımlamaya gereksinim duyulmasına neden olmuştur. Sosyal sermaye kavramına önemli bir tanımı da Hanifan yapmıştır. Hanifan'a göre, Günlük hayatlarının akışı içerisinde bireylerin birbirine karşı besledikleri, iyi niyet, dostluk, sempati ve güven gibi duygularını güçlendirerek, zor durumda kaldığında, kendisini yalnız hissettiğinde ona destek olabilecek güvene dayalı sosyal birliktelikler içerisinde bulunmasıdır. (Hanifan, 1916: 130). Aslında bu açıklama bireyin sosyal sermayesini ele alsa da sosyal yapılara güvenden çokta farklı değildir. Çünkü içinde yaşadığı toplumun kendisine güven vermesi, diğer insanlar gibi kendi hakkınıda gözetildiğine inanması, kararları toplumun çıkarı için aldığına inanması bireylerin kurumlara güvenmesini sağlayan önemli kriterlerdendir. Norris'in bahsettiği gibi yapısal ve kültürel boyutun birbirini tamamlayıcı etkisinin olması önemlidir.

Sosyal sermaye teorisyenlerinden Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama sosyal sermaye kavramını açıklarken en fazla güven kavramına vurgu yapmıştır ve “sosyal sermaye, bir toplumda veya onun bir bölümünde güven duygusunun hakim olmasından kaynaklanan bir yetenektir. Sosyal sermayenin edinilmesi bir topluluğun ahlaki normlarının alışkanlık haline gelmesini, sadakat ve dürüstlük gibi erdemlerin kazanılmasını ve bireylerin birbirine bağımlılığını gerektirir. Sosyal sermaye bireylerin tek başlarına hareket etmeleri ile kazanılmaz. Bireysel değerlerden çok,

sosyal değerlerin hakim olmasına dayanır“ şeklinde açıklamıştır (Fukuyama’dan aktaran Kangal 2013: 26). Fukuyama sosyal sermaye kavramını biraz daha makro düzeyde ele almıştır. Kurumlara güvenin içerdiği nitelikleri ele almıştır. Tanımı bütün yapıları içerisinde barındırmış olsa da konumuzun gereği ele aldığımız orduya dair önemli bileşenlerden bahsetmiştir. Çünkü toplumun genel olarak en fazla güvendiği kurum olması kazandığı sosyal değeri ve dolayısıyla kurumun sosyal sermayesinin fazla olduğunu göstermektedir. Ordunun sahip olduğu değer toplum genelinde güçlü bir yer edinse de bunu yaş kategorisine ayırdığımızda gençlerin orduya ya da diğer kurumlara yönelik tutumları farklılaşabilir. Ancak Fukuyama’nın iddiasına göre kategorileştirmekten ziyade toplu olarak ele almak gerektiğini, ahlaki yapının bütününe kapsadığını dile getirmektedir. O zaman Fukuyama’ya göre gençlerin orduya yönelik eğilimlerinin toplumunkinden farklı olması beklenmemelidir.

Sosyal sermayenin önemli bileşenlerinden güven kavramı birçok farklı şekilde ele alınmıştır. Bunlardan biri de Eric Uslaner’in yaklaşımıdır. Erdoğan’a göre, Uslaner güvenle ekonomik eşitsizlik ve yolsuzluk arasında negatif bir ilişki olduğunu, bunun yanında küreselleşme derecesi, internet kullanım derecesi, ekonomik büyüme oranları, eğitim harcamaları ve gelir düzeyi ile arasında bir pozitif ilişki olduğunu ifade etmiştir (Erdoğan, 2006: 5).

Güven ile sosyal sermaye kavramını ilişkilendiren Uslaner’a göre üç farklı tür de güven bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “stratejik”/”kısmi” güvendir. Bireyler arasında karşılıklı itimatla oluşan işbirliğidir. Eğer arada işbirliği oluşacak bir tanışıklık varsa stratejik güven oluşmaktadır. Birbirini ilk defa tanıyan kişilerin birbirlerine güvenip harekete geçmeleri için herhangi stratejik bir neden bulunmamaktadır. Bu bağlamda güven kavramı bireyler arasında motive edici bir etkinin oluşması gerekmektedir (Uslaner, 2005: 5-6).

İkinci tür güven ise, bireylerin karşılardaki kişilerden beklentiye girmeleri sonucunda oluşmaktadır. Ahlaki/genelleştirici güven, daha iyimser bir dünya bakışına hatta görüşüne dayanırken stratejik güven daha net bir durumu ifade eder. İnsanların “nasıl davrandıklarıyla” ilgilenen stratejik güvenin yanında ahlaki/genelleştirici güven ise “nasıl davranmaları gerektiği” üzerine odaklanmıştır.

İnsanların davranışları karşısında hayal kırıklığına uğrayan birey diğerine de güvenmekte zorluk yaşar. Bunun aksine ahlaki güven ise, bireylerin yaşadıkları gelgitlerden etkilenmez ve ne fazla güven ne de güvensizlik durumunun oluşmasına izin verir. Daha kalıcı bir değer oluşumuna dayanır. Bunlardan farklı ve bu güven çeşitlerinin ötesinde genelleştirici ve belirlenmiş güven arasında Putnam'ın oluşturduğu fikre yakın bir görüş vardır. Bunlar sosyal sermaye kavramına köprü olan ve onu sınırlandıran güven aşamalarıdır. Bireyler arkadaşlarına ve kendisi gibi olan insanlara candan bağlıdırlar. Ama burada önemli olan bizden farklı olan insanlarla da arada köprü kurabilmektir. Bu durum devamında bu çalışmanın da ana konusu olan yapılara güvenin önündeki engelleri kaldırmış olur. Putnam'ın da dediği gibi bireylerin güven duygularını nasıl kazanıp kazanamayacağını yanında önemli olan bireyleri sivil katılımlara, daha aktif bir hayata karşı isteklerini oluşturmaktır (Uslaner, 2005: 8). Bununla beraber Uslaner'a göre bireylerin kurumlara besledikleri güven, stratejik güven ile açıklanmaktadır. Kurumlara duyulan güven hükümetlerin ekonomide, savaşta ve barışta, toplumda kanun ve düzeni tesis etmekte ne kadar başarılı olduğuna bağlıdır” (Erdoğan, 2006: 6). Bireyler herhangi bir kuruma karşı güven beslediğinde bunun somut belirtilerini görmek isterler. Örneğin; halkın orduya güvenmesi, ordunun ulusal ya da uluslararası arenada kendini göstermiş olmasıyla da ilgilidir. Bunun yanında güvenlik kapsamında içten ve dıştan gelebilecek herhangi bir tehlike karşısında mücadele edebilecek yeterliliğe sahip olması vatandaşlar için önemli bir kriterdir. Çünkü Uslaner'e göre hangi kurum olursa olsun görevine karşı bağlılığı ve başarısı güven ilişkisinin oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Kenneth Newton, siyasal kurumlara duyulan güveni “siyasal güven” olarak adlandırmaktadır (Newton, 2001: 204). Newton literatürde sivil yönelimlilik, katılımcılık, vatandaşlık, siyasetle ilgilenme, siyasi tolerans, taviz verme özellikleri ve siyasi kurumlara güven olarak tanımladığı “siyasal sermaye”nin önemli belirleyicisi olduğunu belirtmektedir. Demokratik ve istikrarlı bir siyasal yaşamın gereği olarak tanımladığı siyasal güven, bazı dış ve objektif koşulların sonucudur ve bireylerin dünya görüşlerinden çok siyasal dünyanın sürekli bir değerlendirmesine bağlıdır. Newton'a göre vatandaşların siyasal güven skorlarının düşük olması “birşeylerin yanlış gittiğinin en önemli göstergesidir” (Newton, 2001: 205). Toplumda oluşmuş işbirliğinin ve güven duygusunun aşınması, vatandaşların kendisi için oluşturulmuş yapıları bir süre sonra denetimine girip sorgulayamaması güvenden

ziyade korku kültürünün oluşabileceğini göstermektedir. Örneğin belirli aralıklarla tekrar edilen toplumun değerlerine yönelik çalışmalar Newton'un dediği gibi daha özenli incelenmesi faydalı olacak ve oluşabilecek yabancılaşma ortamının önlenmesini ve sosyal sermayenin artmasını sağlayacaktır.

Görüldüğü gibi sosyal sermaye somut olarak karşımızda belirebilen bir durumdan ziyade sözlü olmayıp daha çok örtük bilgi sunan, görünmeden kendini kabul ettiren, bireyi harekete geçiren konuları ve ahlaki anlamda toplumda tehlike oluşturan sosyal araçları çözümlayebildiği gibi, belirli sayıda ağları kapsayan ve beraberinde birçok itibarı da getiren bir yapısı vardır. Kavramı yorum getiren Fidrmuc ve Gerxhani'e göre sosyal sermayenin temel bileşenleri olarak güven, işbirliği ve grupların arasında oluşan ağları ifade etmektedir. Güven ortamında oluşacak işbirliği ülkelerin sağlayacağı gelir eşitliği ile beraber bireyler arasında pozitif bir etki yapmaktadır. Dasgupta'a göre sosyal sermaye, eşitlikçi bir uygulama sergileyerek fırsatçılığı önleyip bireylerin daha fazla bilgiye erişmesini sağlaması işbirliğini de kolaylaştırmaktadır (Fidrmuc ve Gerxhani, 2004: 4).

Bu bağlamda toplumların yapısının bireysel ve kolektif kültüre dayanması da sosyal sermayeyi doğrudan etkilemektedir. Araştırmamızın tarihsel kısmına yönelik yaptığımız değerlendirmede, Cumhuriyet öncesi toplum yapısında daha kolektif bir kültür hâkimken Cumhuriyet Sonrası Dönemde Batılılaşmanın da etkisiyle bireysel kültüre doğru bir yönelimin olduğundan bahsetmiştik. Kültürün ağırlıklı olduğu toplumlarda, bireylerin kendi kontrolleri veya sosyal ağlarından ziyade öncelik grubun amacını gerçekleştirmek olduğu için burada stratejik güven fazla iken genelleştirilmiş güven düzeyi düşük kalmaktadır. Ancak bireysel kültürün ağırlıkta olduğu toplumlarda durum farklıdır. Bireyler arasında oluşacak etkileşim, aktörlerin özerk davranışları, kontrolleri ve buna bağlı sosyal sorumluluk duygusunu arttırdığı için sosyal sermayenin bireyci toplumlarda daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Allik ve Realo, 2004: 34). Ancak bireysel kültür ile artan sosyal sermayenin bireylerin birbirlerine ve kuramlara güven düzeylerini nasıl etkilediği tartışılan bir konudur. İki yapılanmada da güven ilişkisinden bahsedilebilirken bireysel kültüre sahip toplumların stratejik güven düzeyleri fazla iken kolektif kültüre dayalı toplumların ise ahlaki güven yapısı ve ortak dayanışma düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Sosyal sermayeyi analiz eden düşünürlerden bir diğeri'nin görüşü bireysel düzeyden kurumsal yapılara taşınmış sosyal sermaye kavramıdır. Bireylerin sosyal hayatlarında beklentilerini şekillendiren önemli bir nokta kurumsal düzenlemelerin rolüdür. Kurumlar, resmi olarak kanunlar ile ve gayri resmi olarak da kuralları ve düzenleri gereği sosyal etkileşimi belirlemektedir. Kurumların bu kurallar eşliğinde toplumsal düzenin belirsizliğini ortadan kaldırırken, bireylerin hareket alanını kısıtlayarak öngörülebilirlik şansı oluşturmaktadır (Renno, 2000: 10-11). Kurumların bu özelliği her birey ya da toplum için geçerli bir özellik midir? Siyasal katılımı düşük, sosyal sermayesi az bireylerin etkileşim sonucunda hareket alanı oluşturması her zaman istenilen düzeyde olmayabilir. Ayrıca kurumların tanıdığı bu ironik ayrıcalık herkesten ziyade belirli grupları kapsayabilir ve bireylerin kurumlara yönelik tutumları istenen düzeyde olmayabilir. Çünkü öngörülebilirlik veya insiyatiflik kurumu tanıma ve güven ile oluşabilecek duygulardır. Örneğin, ordunun müdahale dönemlerinde halka rağmen atılan adımlar, getirilen yasaklar geçmiş dönemlerde halkın beslenen saygı, prestij gibi davranışlara ek olarak korku ve güvensizliğin eklendiği söylenebilir.

Sosyal sermayenin makro alanlarını kapsayan bu örneklerin yanında mikro alana yönelik örnekler de yer almıştır. Bireylerin eğitim seviyeleri, ekonomik gelirleri, siyasi görüşleri, etnik kökenleri ve dini görüşleri sosyal sermayelerini dolayısıyla sivil katılıma yeterliliklerini ve güven düzeylerini etkilemektedir. Bunun yanında ülkelerin model olarak ele alınması ve toplumsal belirlenimlerin ona göre oluşturulması da bireylerin sosyal sermayelerini etkilemektedir (Fidrmuc ve Gerxhani, 2004: 11). Eğitim seviyesi yüksek ve yüksek gelirli bireylerin siyasi katılımları yüksek ve kurumlara yönelik memnuniyetleri zayıf iken, düşük eğitilmiş ve düşük gelirli bireylerin katılımları daha düşük ama kurumlara bakışları daha olumlu olabilmektedir. Bu görüşe eleştirel bakan Erdoğan'a göre, yaşamından daha fazla zevk alıp memnun olan ve ekonomik geliri yüksek olan bireylerin diğerlerine göre kurumlara daha fazla güven duymaktadır. Ancak yaşam memnuniyeti yüksek olan gençlerin doyurulma ihtiyacı, düşük gelirlilere göre daha fazla olacak ve beklenti düzeyleri artacaktır (Fidrmuc ve Gerxhani, 2004: 12). Bu da kurumlardan gelebilecek yeniliklerin ve düzenlemelerin daha kapsamlı olmasını zorunlu tutacak.

Sosyal sermaye kavramının önemli bir diğer özelliği boş zaman kavramıyla bağlantısıdır. Renno'ya göre, sosyal sermaye ile bireylerin boş zaman algıları arasında pozitif ilişki vardır. Boş zaman aktivitelerinin bireyselliği arttırması sosyal sermayeyi yani güveni olumsuz etkilemektedir. Ancak bu konuda çalışma yapan Allik ve Realo'ya göre bireysellik sosyal sermayeyi arttırıcı bir etkiye sahiptir (Allik ve Realo, 2004: 34). Bu bağlamda yaklaştığımızda sosyal sermayenin bireysellikten dolayı artması ya da aşınmasından ziyade önemli olan bireylerin ya da daha çok gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiğidir. Bir gününü bilimsel kaynaklarla mı yoksa sosyal ve ulusal medya ile mi doldurduyuyla ilgilidir. Çünkü televizyonun karşısında fazlaca vakit geçiren bireyler sunulan gündemler ile gerçek meselelerden yoksunlaştırılıp zihinsel tutukluk yaşayabilmektedirler. Dolayısıyla edinilen bilgiler gerçeklikle ilgili olmayıp bunun yanında kişilere, kurumlara ve olaylara yönelik yanlış bilgilendirmelere maruz kalabilmektedir.

Bunun yanında güven kavramı, Türkiye bağlamında düşünüldüğünde, üzerinde durulması gereken nokta bireyler arası güvensizlikten çok, bireylerin kurumlara güvensizlikleridir. Bu konuda çalışma yapan Esmer'e göre, Türkiye'de devlet içinde ve dışında çeşitli kurumlara duyulan güvenle ilgili toplumu analiz etmiş ve ordunun en fazla güvenilen kurum olduğunu bunun aksine siyasi partiler, hükümet, basın, parlamento, sendikalar gibi kurumlara güvenin daha düşük olduğunu belirtmektedir (Esmer, 1999: 42). Ancak böyle çalışmaların önemli bir özelliği vardır: geçerliliği çabuk değişebilir. Çünkü yaşanan ortam, gündemde yer alan haberler, bireylerin çıkar ve güdüleri yani bunların hepsi dönemseldir olup kurumlara güveni hızlıca değiştirebilir.

Siyasal sistem kurumlarına (Hükümet, TBMM, Partiler, Bürokrasi) güven, kadınlar arasında çok fazla değişim göstermemektedir. Siyasal sistem kurumlarına en fazla güvenenlerin, yaşlılar, kırsal kesimde yaşayanlar, ev kadınları, düşük gelir grupları iken, medya kurumlarına (basın, televizyon ve sendikalar) duyulan güven kadınlarda ve 24 yaşından büyük seçmenlerde daha yüksektir. Siyasal sistem kurumlarına güven, gelir düzeyi arttıkça azalmaktadır. Kanun ve düzen kurumları olarak adlandırılan ordu, hukuk sistemi ve polise güven kadınlar, kırsal kesimde yaşayanlar, düşük eğitimliler arasında daha yüksektir (Esmer, 1999: 48-50). Bu sonuçlar yapılan diğer çalışmalar (Bilgesam, Dünya Değerler Anketi, Kadir Has

Üniversite'sinin Güven anketi) ile paralellik göstermektedir. Görüldüğü gibi gelir seviyesinin artması, erkeklere nazaran kadınların, eğitim ve gelir seviyesi düşük grupların kurumlara güvenleri daha fazladır.

Diğer bir çalışma; Adaman ve Çarkoğlu, “Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform” adlı çalışmalarında farklı bir metodla bireylerin kurumlara güven derecelerini ölçmüşlerdir. Yazarlara göre en fazla güvenilen kurumlar 17Ağustos depreminden sonra AKUT, silahlı kuvvetler, muhtarlar, üniversiteler, polis ve İHD gelmektedir. Basın, TBMM ve Merkezi Hükümet görece olarak düşük güvenilen kurumlardır (Adaman ve Çarkoğlu, 2000: 38). Bu sıralama yukarıda sunduğumuz dönemlere göre değişkenlik gösterebilmesi görüşümüzü destekler niteliktedir. Çünkü bireyler ihtiyaç duyduğu anda dönüt alabildiği, kendini değerli ve önemli hissettirebildiği kurumlara daha çok yönelmektedir.

Adaman, Çarkoğlu ve Şenatalar’ın yakın zamanda sonuçlarını açıkladıkları bir araştırmada da bireylerin kurumlara duydukları güven dereceleri sorgulanmıştır. Silahlı kuvvetler dışında toplumda sürekli bir biçimde güven uyandıran bir kuruma rastlanılmamıştır. Bu kurumun devamında ilköğretim kurumları, üniversiteler, mahkemeler/hukuk sistemi gelmektedir. 2000-2004 yılları karşılaştırması yapıldığında, dikkati çeken en önemli çıkarım, son dört senede kurumlara, özellikle de merkezi yönetim ve Meclis’e, duyulan güvenin çok ciddi bir artış göstermiş olmasıdır. Siyasi partilerin ve politikacıların hâlâ en az güvenilen kurumlar olarak algılandığı bir ortamda bu artış ayrıca bir anlam kazanmaktadır. Daha güncel çalışmayı 2013 yılında Bilgesam yapmıştır. Türkiye’de yapılan çalışmalar göstermiştir ki, ordu, eğitim kurumları ve dini kurumlar gibi kurumlara duyulan güvenin hemen hemen değişmemesi ve siyasi partiler ile basın kurumlarına duyulan güvenin sürekli düşük olması üzerinde durulması gereken bir olgudur. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken nokta siyasal güvensizliğin bireyler arası güvensizlikle ve bunların sosyal sermaye ile ilişkisinin kurulması gerektiğidir.

Bu değerlendirmelerin neticesinde bireysel ve toplumsal manada sosyal sermayenin arttırılması için hem kurumların hem de bireylerin yaşadıkları ortamları bütünleşmeleri ve dayanışma duygularının oluşmalarına bağlıdır. Çok boyutlu ele

alınan bu kavram hem makro hem de mikro düzeyde önemli olmakta, siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunlara yönelik önlemler almayı sağlamaktadır. Bireylerin ister bir sivil katılıma yönelmeleri isterse kurumlara yönelik eleştiri yaparak güven duymaları yaşadıkları sosyal ağların etkisiyle oluşmaktadır. Eğitimleri, gelirleri, yaşları ve her türlü demografik değişkenleri sosyal ağları ve tabi olacakları normları etkilerken kurumlara yönelik tutumlarında etkilemektedir. “Önemli olan sosyal sermayenin tekeli elitlerden ve belirli kurumlardan alabilmek ve bunun için de sosyal sermayenin din, sosyal ağlar, normaler, güven düzeyleri, komşuluk ilişkileri, aile yapısı ve akrabalık ilişkileri gibi etkenleri inşa etmek gerekmektedir” (Kangal, 2013 :19).

2.2 Meşruiyet Krizi

Bireylerin kurumlara güvenini etkileyecek önemli bir kavram da “meşruiyettir”. Çünkü sosyal sermaye kavramında değindiğimiz kurumlara güvenin oluşabilmesi için politikaların ve yeniliklerin halkı kuşatması ve eşit paydada toparlayabilmesi gerekmektedir (Uslaner, 2005: 8). Bu bağlam kurumların güveni inşa edebilmesi için kendini hangi temellere dayandırarak oluşturduğu ve buna halkı ne kadar dahil ettiği ile ilgilidir. Amacımız; sosyal sermaye kavramıyla, kurumlardan ziyade bireyleri aktif olarak ele alıp, bireylerin kurumlara güveninin nasıl oluştuğunu tartışmak iken, meşruiyet kavramıyla da kurumları aktifleştirerek bu güveni nasıl sağladıklarını ve buna yönelik politikaları nasıl oluşturduklarını tespit etmektir.

Konuya temel oluşturacak, günümüzde üzerinde en fazla durulan ve tartışmaların devamını sağlayan yani meşruiyet alanını oluşturan önemli konulardan birisi; iktidarların kendi varlığını haklı ve meşru gösteren niteliklerinin neler olduğunu ve bunu halka nasıl kabul ettirdiğini gösterebilmesidir. Yani gücünü meşrulaştıran nitelikler nelerdir? Meşruiyet nedir ve kendini nasıl ete kemiğe bürümektedir? Bu sorulara verilen cevap halkın kurumlara, spesifik olarak orduya, güven derecelerini gösterecektir.

Bu konuya Rousseau'nun sözüyle başlamak yerinde olacaktır: “En güçlü olmak hiçbir zaman efendi/hükümdar (egemen güç) olmak için yeterli değildir” (Rousseau, 1963: 6). Önemli olan gücün halka hangi esaslarla sunulduğu ve kuralların, hakların toplum çıkarına göre mi oluşturulduğudur.

Latince legitimustan türeyen kavram (legitimacy), meşru olma hali olarak çevrilmiş ve kullanılmıştır. Egemen gücün gerekli dayanağı ve haklı sebebi olmadan güç kullanması meşru sayılmaz iken yasaları ve normları arkasına alarak güç kullanması meşru olarak nitelendirilmektedir. Sonuç olarak bu önemli kavram “güç ve hak doğrultusunda biçimlenmekte, meşrulaştırma ya da meşru olma durumu siyasi bir yükümlülüğün gereği olmaktadır” (Scruton, 2010: 403). Toplumda işlevsel olduğuna inanılan ve sıradanlaşmış ve halk tarafından kabul edilmiş kuralların toplumsal yapı ile uyumlu ve uygulanabilir olmasını gerektirir. Bu tanımlara ek olarak Sinclair'a göre meşruiyet, egemen gücün ya da yetkililerin herhangi bir konuda karar verirken makul ve haklı gerekçeleri göz önünde bulundurmalarıdır (Sinclair, 1995: 951). Kavrama yönelik diğer bir tanım ise, “meşruiyet, desteklenen ya da devam ettirilmesi gerektiğine inanılan düşüncelerin, belirli kalıplaşmış kuralların veya yasaların temel alınarak bireyler ve gruplara değer verilmesidir” (Lamb, 2005: 2) şeklindedir. Temel olarak ele aldığımız nokta iktidarların yetkilerini koruyan ve sınırlandıran düzenlemelerin nasıl oluştuğu ve nasıl uygulandığıdır. Ancak önemli bir sorunda yasallığın ve kuralların neye göre oluşturulduğu ve denetlenebilir olup olmadığıdır. Çünkü örneğin, Türk toplumunun tarihsel yaşantısına bakıldığında geçirdiğimiz müdahale dönemleri ile yeni yasal zemin oluşturulmuş ve iktidarların meşru alanı buna göre çizilmiştir. Günümüzde hala bu yasaların sancıları çekilmektedir.

Meşruiyet kavramına yönelik yapılan araştırmaların temelinde yasaların, normların anlamlandırılması ve hukuksal yapıya dayandırılarak korunması amacı yatmaktadır. Mütevellioğlu'na göre meşruiyet, yasal sınırı aşan, pozitif hukuk kurallarına uygun olan ve yasallık kavramıyla özdeş bir terimdir (Mütevellioğlu, 2006: 3). Bunun yanında meşruiyet kavramı “siyasi karakteri, gücün yetkili eller tarafından yapılanları haklı göstermek ve halkın rızasını almak için kullanılmıştır. Nitelikli bir yönetimin öncüsü ve yasal yollardan geçerliliği kabul edilmiş politik faaliyetlerin korunması anlamına gelmektedir” (Coicaud, 2002: 19). Kelimenin

taşıdığı anlamın uygulanabilir olması yani ideal düzende yapılan tanımın pratik hayatta bir karşılığının bulunması onu önemli kılan durumlardandır.

Gianfranco Poggi'nin Devlet adlı eserinde ekonomik, ideolojik ve siyasi iktidar çeşitlendirmesi yapmış ve en fazla siyasi iktidar biçimi üzerinde durmuştur. Çünkü siyasi iktidarların hem toplum hem de devletin tüm organları üzerinde kontrol sahibi olma gücü vardır. Aslında siyasi iktidar, ideolojik ve ekonomik iktidarı da kapsamaktadır. Buna ek olarak, Peter Berger polis gücü ve buna denk diğer silahlı güçler olmadan bir devletin ayakta duramayacağını belirtmiştir. Ayrıca siyasi iktidarın bir kez kurulduktan sonra yapılaşması ve sonra uygulama biçiminin tamamen emretme biçimine dönüşmesi önemli gelişmelerden birisidir. Bu bağlamda tartışılması gereken, emirlerin somutlaşmasıyla beraber bu emirlerin nasıl uygulanacak olmasıdır. Devlet kendi meşruiyetini ilan etmek için her yola başvurması muhtemel bir ihtimaldir (Zengin, 2014: 1).

Poggi'ye göre devlet; bir organizasyon olarak ele alınan, belirli sınırlar etrafında yaşayan vatandaşların her türlü ihtiyacını karşılayabilecek, diğer yapılardan farklı, özerk, merkezileşmiş ve her organının birbiriyle ilişkili olduğu resmi yapıdır (Poggi, 2011: 27). Bu yapı beraberinde kuralları ve itaat güdüsünü getirmiştir. Siyasi iktidarların kendi kurallarını oluşturup buna tabi olacak halkın itaati sağlaması gerekmektedir. Meşruiyet kavramının içine girildiği zamanda karşılaşılan ibare budur: "İktidarların itaatsizliği minimuma indirmesi ve hatta ortadan kaldırması". İtaatin kurulması için belirli yöntemler, güç merkezleri farklı kullanımlar uygulanmaktadır. Eğer itaat korku nedeniyle gerçekleşiyorsa bu devamında olumsuzlukta getirecek itaat eyleminde azalmalar olacaktır, eğer rıza ile gerçekleşen bir itaat varsa yani halkın itaati içselleştirerek duruma olağan bakabiliyorsa bu çeşit itaat davranışlarında azalma çok görülemez. Çoğu zaman iktidarlar tarafından istenen şekli ikinci davranıştır (Poggi, 2011: 5).

Meşruiyet kavramının tanımlanmasında ya da tanımlanamamasında yaşanan en önemli sorun, yetkiyi elinde bulunduran güç mekanizmasının kaynağının ve dayanağının ne olduğudur. Toplumsal yapı içerisinde farklı gelenek, dil, inanç ve gruplanmaların olduğu, bununla beraber farklı insanların farklı siyasi oluşumlara dahil olması egemen gücün daha aktif çalışmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü

meşruiyet alanı çoğunluğun kabulünü ve itaatini gerektirir. Bu bağlamda egemen güçlerin “emretme” hakkını nereden aldığı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bir devletin var olan bu şartlarda, emretme ya da itaati sağlama hakkına nasıl sahip olabildiği diğer bir sorundur (Copp, 2008: 6). Böyle bir yapılanma içerisinde iktidarı kendini nasıl konumlandırarak ve toplumsal alanda hakimiyetini nasıl ilan edecektir? Bu nedenle öncelikle meşruiyet kavramıyla tam olarak neyin anlatılmaya çalışıldığı kesinleştirilmelidir. Nitekim meşruiyet kavramı da “sosyal sermaye” kavramı gibi kullanış biçimine göre farklılık göstermekte, geçmişten günümüze tek bir formülasyona sığdırılamamaktadır. Çünkü, meşruiyetin nasıl elde edildiğine dair görüş ve değerlendirmeler sürekli tartışılmıştır ve değişmiştir. Bu bağlamda meşruiyet kavramı epistemolojik ve ontolojik olarak araştırılması ve kavramın tanımının yapılması gerekir.

Literatüre bakıldığında tartışmalı bir konu olan meşruluk ve meşrulaştırma kavramları Gaus’a göre öncelikle ayırt edilmesi gereken kavramlardandır. Bu bağlamda meşruiyet ve meşrulaştırma kavramları ampirik-analitik ve pratik-normatif kullanım arasındaki farkların daha yakından incelenmesi birçok düşünür için ortak paydadır (Gaus, 2011: 2). Bu kavramları ayırt etmeye yönelik ilk çalışma Çalış’a göre Weber tarafından yapılmıştır: “yapılanların meşruluk oluşturduğuna dair toplumsal bir itimadın ve rızasının olması” (Weber’den aktaran Çalış, 2007: 5). Weber’e göre "Tecrübelerimiz bize göstermiştir ki, hiçbir otorite sistemi, sadece maddi, duygusal veya ideal motiflere dayanarak sürekliliğini sağlayamaz. Bütün bunlara ek olarak, her otorite sistemi meşruiyetine ilişkin bir inanç oluşturmak ve beslemek gayretindedir” (Weber’den aktaran Gönenç, 2001: 134). Weber, meşruiyetin yasalara bağlı, liderlerin kişisel özelliklerine paralel oluşacağını ve en önemlisi toplum tarafından kabullenilerek içselleştirilmesi ve itaat gösterilmesiyle gerçekleşeceğine inanmıştır Somutluğun yerini soyutluğun aldığı bu kavram, ne zaman kullanıldığına, toplumsal yapıya ve toplumun yönetim şekline göre farklılık oluşturmaktadır. Ancak bu kavramın ucunun açık olması kavrama dair belirli kriterlerin ve normların konmasını gerekli olduğunu göstermiştir. Weber’in meşruiyet kavramına yaklaşımı daha çok meşrulaştırma kavramının ön planda tutulmasına yöneliktir.

Meşruiyet kavramı görev tanımı gereği yönetme gücünü elinde bulundurma hakkına sahip olma halidir. Önemli olan, iktidarların tarzının ne olduğu ve nasıl uygulanacağıdır. Coicaud'a göre bu hak, ulusal ve uluslararası sorunlara yönelik birçok kaygıları da beraberinde getirmektedir. İktidarlar yönetme hakkını kullanırken ulusal ve uluslararası politik ilişkileri göz ardı etmeden değerlendirme yapmak zorundadır. Çünkü politik ilişkilerde ve kurumsal alanlarda yaşanan düzensizlikler ve bozulmalar iktidarın alanını da kısıtlayabilmektedir (Coicaud, 2002: 4). Yönetme hakkı siyasi güçler tarafından olabildiğince hassas davranılması gereken bir kavramdır. Çünkü yapısında gücü, itaati ve rıza kavramlarının içerdiği için demokratik toplumların özellikleri bir an da değişerek diktatörlüğe dönüşebilir. Bu perspektiften bakıldığında her topluluğun kendine özgü haklarının kamusal bir yapısı olduğu varsayılır (Coicaud, 2002: 11).

Bu bağlamda, gücü elinde bulunduranlar yasalara bağlı kalıp, faaliyetlerini normlara ne kadar fazla dayandırabilirse inandırıcılıkları o kadar artacak toplumda itaat kültürü istenildiği gibi oluşturulacaktır yargısı ortaya çıkmaktadır. Çünkü kültürel kodlar ahlaki entegrasyonu beraberinde getirdiği için üstü kapalı bir şekilde de olsa algılanan ve kabul edilen kültürel değişimler yasal zeminden ziyade halk üzerinde daha güçlü bir etki yapacaktır. Bu da pozitif kuralların etkisinin yanında meşruiyetin sağlanması için öncü koşulun itaat olduğunu göstermektedir (Mangabeira, 1976: 62). Fakat, son dönemdeki gelişmeler ve modernliğin etkisiyle birlikte, iktidara itaat edilmesinin ön koşulu ahlaki entegrasyon değil pozitif hukukun gelişimiyle yasalar olduğu görülmüştür.

Lipset'e göre, karmaşık toplumlarda siyasi iktidar için mücadele edenlerin, seçimlerle birlikte ülkedeki büyük çoğunluğu etkileyecek önemli kararlar almasına yardımcı olan sosyal mekanizmaların ve yönetim kadrolarının değişmesi için düzenli kurumsal fırsatlar sağlayan politik sistemlerin meşruiyetini sağlaması için var olan düzenin halk için doğru ve uygun olduğuna inanması ve bunu sürdürmesi esastır (Lipset, 1963: 27). Yani, bir sistemin, yapının ve kurumun misyonlarına uyumlu hareket etmesi ve bu bağlamda halkın onayını alarak inandırıcılığını arttırması ve en önemlisi toplumdaki prestijini muhafaza edebilmesidir. Bu iddia beraberinde demokrasi kavramını getirirse de burada önemli olan siyasal otoritenin yaptırım düzeneğini görücüye çıkarmasıdır. Toplumun egemen gücün koyduğu kurallara

uyması ve kural koyucu mercide sadece kendisinin olduğunu bir kez daha hatırlaması demektir.

Belirsizliğin getirdiği bir sonuç olarak son zamanlarda meşruiyet ve meşrulaştırma kavramlarıyla ilgi çok fazla görüş sunulmuştur. Bu alanda çalışmış yukarıda saydığımız düşünürlere ek olarak, Raymond Gauss, politik sistemler içerisinde gerçekçiliğin yakalanması ve olaylara meşruluğun kazandırılması için ideal teori ya da etik bir bakışın oluşması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca toplumsal hayat içerisinde bireylerin nasıl hareket etmesi gerektiğini devamında politik kurumların uygulamalarını tasarlarken nelere dikkat etmeleri gerektiği gibi hususlarda bazı eksiklikleri tamamlamaya girişmiştir (Gaus, 2011: 1). Ancak politik teoriler kendilerini var ederken ve toplum üzerinde etkin bir duruma gelmek için strateji oluştururken ideal olarak hangi koşulları ve hangi değer sistemlerini referans alması gerektiğinden ziyade sosyal, ekonomik ve politik kurumların insanların belirli koşullar etrafında nasıl hareket ettiğini ya da etmesi gerektiğini ele almaktadır.

Günümüzde “meşru” kavramı temel olarak, egemen gücün veya kurumların meşru sayılabilmesi için belirli yasal zemini hazırlamış olmaları gerektiği görüşü üzerine şekillenmektedir. Örneğin, Türkiye’de siyasal kültürün bir parçası olarak kurumlara güven duyulması, o sitemin meşruiyetinin bir göstergesini teşkil etmektedir. Çünkü daha öncede bahsedildiği gibi güven duygusunun yasal bir zemin çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu görüşe göre, sistemler yasal zemin etrafında kurumlarına güven duyduğu anda halkın gözünde doğru, haklı, adil ve meşru sayılacaktır (Esmer, 1999: 41). Bu yapının zarar görmesi, güvenin de meşruiyet alanının da yok olmasına neden olacaktır (Unger, 1977: 63).

Meşruiyet zemininin muhafaza edilebilmesini sağlayan itaat ve rıza, yönetimlerin kendini haklı göstermesiyle toplumda oluşan tutumdur (Çalış, 2007: 8). Otorite ise Bal’a göre, meşru iktidarların kullandığı bir yöntemdir. Aslında iktidarlara tanınan sınırlar içerisinde diğer insanların etkilenmesini sağlayacak birçok yetki bulundururken, otorite bu hakkın daha da kökleşmesini sağlamıştır. Sonuç olarak, otorite olası bir şiddet, spekülasyon durumunu yok ederek teoride oluşturulan itaatin pratik hayata dönüşümüne yani rızaya olanak sağlar. Doğal ortamlarla rıza oluşturulmuştur (Bal, 2011: 247).

Meşruiyet karşılıklı etkileşim olayıdır. Bu etkileşim bir yandan egemen güçler tarafından belirli kurallarla sınırlamaların yapıldığı ve sınırlamaların neye dayandırıldığı ile halkın egemen güce itaat edip etmemesiyle bağlantılıdır. Bu itaat beraberinde etik ve ahlak kavramlarını getirmektedir. (Çelik, 2007: 9). Siyasi bilimler alanında çalışan Easton'a göre meşruiyet, hem rejimin hem de otoritenin lehine yaygın bir destek sağlayacak etkili ve gücü kontrol edecek düzenlemelerin kontrolünü muhafaza edecek yapılandırma (Easton, 1965: 225). İktidar olmanın şartı da budur. Toplumda oluşacak kaos ortamının iyileştirilmesi hassaslık gerektirdiği için yönetim ya da rejimden ziyade iktidarların kendileriyle ilgilidir. Hiçbir kural ya da zorlama tek başına iktidarı güçlendirmeye yetmeyecektir. Bu yüzden meşruiyetin oluşturulması ve devamlılığının sağlanması her sistemde hayati öneme sahiptir. Yani Washburne'e göre, *“Siyasi rejimlerin sürekliliğini sağlayan meşruiyet, toplumsal tutumların desteğiyle ayakta kalabilir. Bu destekte içten gelen ve bireyin egemen güce inanmasına ve itaat etmesine inanmasıdır”* (Washburne, 2010: 18).

Meşruiyetin etik değerlere dayandırılarak uygulanması itaatın zorlanmadan uygulanmasını sağlar. Plant'a göre, halkın yöneten güçlere itaat etmesini sağlayan en önemli gelişme yasama güçlerinin halka nasıl döndüğüdür (Plant, 1982: 345). Bu süreçten birey etkilenip Habermas'ın da iddia ettiği gibi, *“sosyal bütünleşmeyi güvence altına alabilen, bireyler arasındaki ahlaki davranışları inşa edebilen, halkın güven, doğruluk, dürüstlük, verdiği sözü tutabilen bir politika bireyi etkileyebilir ve koyduğu kurallar ile birey üzerinde itaat eylemini inşa edebilir veya edemez”* (Habermas, 2004: 98). Plant'a göre Habermas, kapitalizm öncesi ve sonrası toplumsal yapıyı incelerken her iki dönemde de etik değerlerin önemli olduğunu ve halkın kendini dolayısıyla toplumu şekillendirdiği önemli kriterlerden olduğunu vurgular. Ona göre, meşruiyet, *“bir yapının düzgün işleyen sisteme sahip olduğuna karşı içten iyi ve güvenilir hislerin varolmasıyla mümkün olacaktır ve adil olduğuna yönelik içsel iyi/güvenilir hislerin varolmasıyla mümkündür”* (Plant, 1982: 346).

Genel olarak değerlendirildiğinde meşruiyet kavramlarına yönelik en fazla öne çıkan tartışma, sistemde meşruiyet ne derece var olmalıdır? Sorusudur. Bu sınırların belirlenmemesi egemen gücün kendisini çoğu zaman kontrol edememesiyle sonuçlanabilmektedir. Bir toplumda meşruiyetin tamamen var ya da yok olması düşünürlere göre mümkün değildir. Çünkü kültürel olarak gücün anlamı

belirlenmiştir. Bir hükümet meşru bir yönetim tarzına sahip olmalı ve bu meşruluk vatandaşın gözünde kabul edilebilir olmalıdır. Yetkililerin meşruiyetle birlikte gelen gücün kullanımını bir araç olarak görmeli, dayatıcı bir yol izlememelidir (Jackman, 1996: 32). Meşruiyet, içinde yaşanılan koşullara göre değişkenlik gösteren bir yapıya sahiptir. Toplumda rejimin ne olduğunun bir önemi olmadan, halkın iktidara yönelik otorite davranışı ortaya çıkmış ise toplum iktidarı kabul etmiş ve meşruiyet oluşmaya başlamıştır. Meşruiyet somut bir sayı çizelgesi değildir ayrıca üzerinde var ya da yok denebilecek gerçekçi bir analiz yapmak mümkün değildir. Yapısı itibariyle dinamik, egemen gücün oluşturduğu ya da oluşturmak istediği sistem içerisinde varlık gösteren bir yapıya sahiptir.

Bu bağlamda batı demokrasisi sınırları içinde ve dışında önemli bir teorik perspektifi vardır. Dolayısıyla batılı ülkeler için gayri meşru sayılan bir sistem ya da rejim başka bir ülke için katlanılması olanaklı bir hal alabilir. Yukarıda da bahsedildiği gibi meşruiyet kavramının değişken bir özelliği vardır ve her rejime göre farklı bir formata girebilir. Toplumsal sistemler veya egemen güçler, son derece saygın bir demokratik düzen içinde oluşan halkın politik özgürlüklerinin önüne engel koyuyorsa, bu samimi ve saygın demokratik düzenin herhangi bir yapısal özelliğinin analiz edilmesi etkisini yitirecek ve sağlanan itaat yok olacaktır. Demokratik olmayan bu sistemin kendisi, ideoloji ve kalıp düşünceler gibi farklı meşruiyet biçimlerine güvenmeyi teşvik ettiği için ortaya koyduğu kurallar geçerliliğini yitirecektir. Meşruluk özelliği olmayan bir ortamın kendine ait ileri sürdüğü başka bir meşruiyet yapısı oluşacaktır. Halkın düşüncelerine ve ihtiyaçlarına cevap verir gibi yapar ve onların duygusal yönlerini kullanarak kendini var eder. Bakıldığında bu sistemde meşru bir rejim olup toplumun üyeleri tarafından kabul edilebilir. Wasburne'e göre, halkın ihtiyaçlarını ve kabullerini karşılayan otoritelerin, mevcut sistemin kendi toplumları için en uyumlu modele sahip olduğu algısına sahiptir. Burada meşruiyetin farklı bir türü vardır. Bu da yasallıkla kendini ortaya koyan yapının ötesinde otoriteye aşırı bağlılıkla oluşur. Bu nedenle toplum temelli yaklaşım daha önemli bir yere sahiptir (Wasburne, 2010: 19). Sonuç olarak meşruiyet, her toplumda ve her egemen gücün niteliklerine göre değişebilen bir yapıya sahiptir meşruiyet.

Bir sosyolog ve disiplin kurucularından biri olan Weber, siyasal meşruiyetin kaynaklarını kategorize etmiştir. Siyasal bir yapının vatandaşların gözünde meşru bir otoriteye sahip olmasını etkileyen süreçleri incelemiştir. Bu bağlamda “ideal tip” kavramı etrafından üç tipolojiyi analiz etmiştir. Weber, sosyolojik ve siyasal sınıflandırmaların mutlak doğru ya da su geçirmez sağlamlıkta kompartımanlar oldukları fikirlerinden kaçınmıştır. Önemli olan her tipin sadece kendi alanının ideal tip olduğunu ve bu kategoride davranışa ve etkileşimlere sahip olduğunun unutulmamasıdır (Bal, 2014: 252).

Weber’in ‘yasal-rasyonel’ kavramıyla betimlediği diğer siyasal meşruiyet tipi, günümüzde de birden fazla devletin kullanmak durumunda olduğu ideal tiptir. Bu meşruiyetin özelliği modern hayatın getirdiği değişimdir. Bu tipte farklı olan en önemli özellik bağıllık duygusunun bir şahsa, yönetici sınıfa değil yasalar çerçevesinde oluşturulmuş bir anayasaya ait olmasıdır. Konumu şahıslardan arındırılmıştır. Yasal-rasyonel otorite bürokratik girişimlerin oluşmaya başladığı tiptir. Ayrıca Bal’a göre bu tip, *“rejimlerde kamu yönetimi, iktidar için yarışan siyasal partiler arasında cereyan ettiği şekilde hakkaniyete dayalı, tarafsız ve herkese açık olan bir yarış sonucunda belirlenen tecrübeli uzmanların elindedir”* (Bal, 2014: 6). İtaatin boyutu değişmiş ve soyutluktan somutluğa dünyeviliğe dönüşmüştür. Amaçlıktan araçlığa dönüşen kuralın sürdürülmesi değil ihtiyacı karşılamanın önem kazanmasıdır (Özev, 2012: 4). Kurallar, semboller, kavramlar ve sistem kişisellikten uzaklaşmış ve fonksiyonelleşmiştir (Weber, 2003: 325). Halkın yöneticilere, yönetime itaat etmesinin sebebi herhangi bir egemen güce bağıllık değil yasaların veya emirlerin insanların tamamını kapsıyor olmasına ve kararların alınması sürecinde insanların onay vermesine bağlıdır. Weber kendi teorisiyle de bağlantılı bir şekilde bu otorite tipine doğru toplumda bir evrilme olacağını savunmuştur. Çünkü modern hayatın beraberinde getirdiği rasyonelleşme durdurabilecek bir gelişim değildir.

Weber’e göre bürokratik yapılanma toplum üzerinde hukukilik esasına göre şekillendiği sürece, toplumu yönlendiren en etkin ve verimli yönetim aracıdır (Shafritz ve Hyde, akt. Çelil, 2007: 14). Bu yapıyı verimli kılan özellik sistemleşme ve devamlılıktır. Bu devamlılık egemen güç değişse bile varlığını devam ettiren bürokratik yapıdır. Toplum tarafından kabul edilip içselleştirilmesinin sebebi de

kesintisiz devam eden ve hukuka dayanan boyutuyla sürekli meşru kabul edilen bir yapısının olmasıdır. Hukuki yapılanmaya sırtını dayamış bu düzenek, halkın haksızlıklar karşısında çözüm üretecek bir sistemin böyle bir politik gidişat sonucu ortaya konulacağına dair içten bir katkı sunmaktadır. Adaletsizlikle mücadele edebilecek pasif bir toplum karşısında aktif bir çabayı içermektedir. Son zamanlarda sıradan bireyler ortak yeni bir kültürel model oluşturabilme yeteneğini gün yüzüne çıkarmaktadırlar. Bunun yanında Wolin, Hegel ve Marx'tan örnek vererek bu aktifliğin kısa zamanda pasifliğe gideceğinin de altını çizmiştir (Wolin, 1993: 176).

Çağdaş sosyal bilimlerde öne çıkmış eleştirel düşünür Habermas için bu kavram merkezi bir konumdadır. Habermas, meşruiyet kavramını siyasi hiyerarşinin vazgeçilmez parçası olduğunu iddia etmiş ancak daha sonra kapitalist devletler için siyasi, kültürel kullanımın önüne geçen ekonomik değerine işaret etmiştir (Habermas, 1976: 96). Çünkü liberal kapitalist devletler süreklilik arz eden ve gelişmeye devam eden ekonomiyi kontrol etmek zorundadırlar. Meşruiyet krizi olarak tanımlanan bu problem, bu alanda devletin otoritesini kullanarak toplum üzerinde bir etki kurabilen güçlerin, süreklilik arz eden ve gelişen ekonomik faaliyetler üzerinde otorite kurması ve bunu meşru göstermesi şeklinde ele alınmıştır. Habermas bu sorunun üzerine gitmiş ve müdahalenin meşruluğunun ve devamlılığının ekonomi ve toplumsal dokuya verdiği zarar üzerinde durmuştur (Plant, 1982: 342). Bu bağlamda, meşruiyetin siyasi yapılanmadan doğan, devamında ekonomiyi ve toplumu etkileyen boyutuna temas etmiştir. Harris'e göre Marx, rasyonel dünyanın getirdiği sosyal yaşam üzerindeki meşruiyet kavramını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır (Harris, 2003: 1).

Diğer yandan Weber rasyonel olarak meşruiyetini ilan etmiş bir egemen gücün gücü istediği gibi kullanabilme yetisine sahip olabileceğini belirtir (Weber, 2002: 29). Bu yeti egemen güce şiddet araçlarını elinde bulundurma, uygulamalarında bir keyfilik oluşturma tehlikesini de doğurmuştur. Bu bağlamda, bütünüyle şiddet araçlarını elinde bulunduran hiçbir hükümet şekli ayakta kalmayı başaramamıştır. (Alperen ve Salur, 2012: 10). Çünkü egemenliğini işkenceyle kuran baskıcı hükümetler bile geniş halk kitlesine ihtiyaç duymaktadır (Arenth, 1997: 56). Nitekim Arendt Weber'in tezine karşı çıkmıştır. Hukuki meşruluğu sağlamış siyasi otorite, adil yönetim sistemi oluşturamazsa meşruluğunu kaybetme tehlikesi ile yüzleşmek

zorunda kalacaktır. Güç kullanma eylemi, insani ihtiyaçları karşılama amacıyla kullanıldığı ölçüde meşru görülebilir (Çelik, 2007: 17).

Meşruiyet kavramı literatürde çoğunlukla egemen gücün kontrolünde yani iktidara yönelik ele alınmış, hükümetlerin toplum üzerinde kurduğu söylemlerin meşru kullanımı incelenmiştir. Dolayısıyla araştırmamızda incelemeye çalıştığımız Türk Silahlı Kuvvetler'in toplum tarafından nasıl algılandığı, ordunun bölgesel ve yerel meşruiyet süreçlerini nasıl oluşturduğuna dair literatürde eksik kalmış alanı doldurmaktır (Karaosmanoğlu ve Gökakın, 2010: 43). Bu noktada, ordunun konumu ve işlevi üzerine yapılan çalışmaların üzerine en az değindikleri alanlardan biri, sosyo-kültürel alan olmuştur. Yapılan çalışmalar daha çok siyasal, hukuksal ve tarihsel boyutlarda kalmıştır. Toplumun en fazla ilgilendiren ve geniş halk kitlelerinin TSK ile ilişkisinde en fazla rol oynayan toplumsal motifler göz ardı edilmiştir (Taşkale, 2006: 35).

Ordunun yapısı incelendiğinde, toplum üzerinde oluşturulmuş meşruiyet sistemi geri plana yapılmaması gereken özelliklerindedir. Çünkü halkın orduya duyduğu saygı, güven ve bağlılığı dönemselsel olarak çalkantılara uğramış da, ordunun halk nezdindeki prestiji, oluşturduğu rıza ve itaatkâr davranışları, ordunun toplumda sahip olduğu bu ayrıcalıklı pozisyon her dönem titizlikle incelenmesi gereken bir alandır. Çünkü yaş, cinsiyet, görüşler nasıl şekillenirse şekillensin toplumun güvenlik ihtiyacı her zaman ön planda olmuştur. Bu ihtiyaç orduya güveni zorunlu kılabilmektedir. Dolayısıyla halkın bu güveninin ordunun örgütsel yapısında ne anlam ifade ettiği önemli bir unsurdur. Çünkü meşruiyetini temellendirdiği esaslar halkın gözünde kutsal değerler olduğu için karşılıklı dayanışmanın önemi büyüktür.

Bilindiği üzere ordu modern toplumsal yapının oluşumunda ve biçimlendirilmesinde önemli bir role sahiptir. Toplumun neredeyse tüm kurumlarını etkilemiştir. Halk tabakasında orduyla belki de ilk karşılaşan kesim genç erkeklerdir. Ülkedeki erkek nüfusun çok büyük bir kısmı, hem de oldukça uzun bir süre fiilen askerlik görevinde, bir anlamda ordunun bir parçası olmaktadır. Bu askerlik döneminin, sosyalizasyon sürecinin en önemli evresi olan olgunlaşma döneminde oluşması büyük önem taşımaktadır. Gençlerin askerlik görevlerini yerine getirdikleri bu dönem içinde, aileleri de bu süreçten yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Bu genel

özellik, ordunun toplum üzerindeki etkisinin doğal kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, askerlik gibi yoğun ve doğrudan ilişki gerektiren bir süreç içinde, bir toplumsal örgüt olan TSK'nın, "hem temsil ettiği genel askeri değerlerin hem de içselleştirdiği siyasal değerlerin halka tanıtılması/benimsenmesi sürecinde askerlik olgusu büyük önem kazanmaktadır" (Taşkale, 2006: 78). Kültürel değerlerinde etkili olduğu bu süreçte, cinsiyete göre kısmen farklılık olsa da toplumun çoğu kesimi için ordu önemli bir durumdadır. Erkek nüfus için taşıdığı anlam tamamıyla kadınlar için geçerli olmasa da askerlik çocukluktan itibaren giydirilen bir elbise gibidir. Çünkü çocukluktan itibaren askerlik misyonu üzerine giydirilen elbise gibidir. Çıkarmak istediğinizde izin vermeyen belirli kalıplar vardır. Ancak kadınların orduya verdiği anlam kendi emniyeti ve ülkenin güvenliği üzerinedir. Görüldüğü gibi, cinsiyet ne olursa olsun siyaset bilimci Şen'e göre, *"toplumda insanların kafasında bu anlamda ordu farklı bir yere oturtulduğu için her şeye rağmen korunması gerekenin temsilcisidir"* bu kalıp çok fazla değişiklik kabul etmemektedir (Şen, 1998: 3).

Ordunun kurumsal kimliği, etkinlik düzeyi ve yetkinliği düşünüldüğünde toplumda edindiği bu saygın konum vatandaşlarla arasındaki etkileşim ile sınırlı değildir. Toplumsal yapı içerisinde askerliğin kültürel ve dinsel mirasını sentezleyen tarihsel bir geçmişe sahiptir. Bu bağlamda oluşturduğu meşruiyet alanı ve halkın üzerindeki itaat duygusu kültürel değerlerle birlikte modernliğin inşası ile sağlamlaşmıştır. Halkın kültürel yapısında değindiği coşkuya, mistikliğe ve kahramanlığa dayanan söylemlerin etkisi gençler ve diğer halk kesimi üzerinde güçlü etkiye sahiptir. Bu doğrultuda Taşkale'nin tezinde desteklediği gibi *"Şehitlik ve gazilik gibi dinsel olgularla birebir örtüşen askeri olguların halk kültüründeki önemi, bu bağlamda verilebilecek en temel örneklerdir"* (Taşkale, 2006: 73).

2.3 Türk Gençliğinin ve Üniversite Öğrencilerinin Orduya Güveni ve Kullandıkları Bilgi Kaynaklarına Yönelik Değerlendirmeler

Gençlik tanımı gereği, yaşanan topluma, zamana ve yapılara göre bazı farklılıklar göstermiş ancak her zaman toplumda öncelikli bir konumu olmuştur.

Yücedağ ve Çetin'e göre, UNESCO ve AB gibi kurumlar bu alanda çalışmalara öncelik vermiş, ancak bu çalışmalar Türkiye'de son yıllarda ön plana çıkmıştır (Yücedağ ve Çetin, 2015: 1). Gençlerin eylemlerinin yoğun olduğu bu zamanlar aktif olarak bu hareketlere katılım gösteren ve gençlerin toplumsal rollerini anlamaya çalışan Nephin Saran, Özer Ozankaya, Nermin Abadan ve Ahmet Taner Kışlalı bu alana yönelik araştırma yapmıştır.

Gençlik, Türk toplumunun geniş bir bölümünü oluşturmasına rağmen, siyasi çalkantıların fazla olduğu toplumlarda çoğu zaman ihmal edilmiş sosyal bir gruptur. Türk gençliği üzerinde araştırma yapan Pusch'a göre, gençlerin ne düşündüğü, toplumu nasıl görüp nasıl değerlendirdiği, hayata yönelik beklentilerinin neler olduğu, temel değerlerinin neler olduğu, idealleri ve bu yolda ne tür sorunlarının var olduğu gibi gençlere yönelik alanlar boş bırakılmış görünmektedir (Pusch, 2000: 33). Bu boşluğu doldurmak adına Konrad Adenauer Vakfı "Türk Gençliği 98. Suskun Büyüteç Altında" isimli bir araştırma gerçekleştirmiş ve Türk kamuoyunda çığır açmıştır. Ülkemizde bu alana yönelik yapılan çalışmalar 1960 yılından sonra artış göstermiştir. Araştırmalar kendi içinde zamansal ve bağlamsal çerçevede farklılaşmış olsa da genel olarak gençliğe yönelik başlıkları konu edinmiştir. Bu çalışmaların eleştirilen yanı, sosyolojik araştırma yönünden daha zayıf kalmalarıdır.

Gençliğin araştırılmasına yönelik ilk çalışmalar arasında Eisenstadt'ın "From Generation to Generation" (Allen, 1968: 3) isimli araştırması sayılabilir. Genelde ülkemizdeki gençlik sosyolojisine yönelik çalışmalar uygulamalı ve görgül araştırmaları olmuştur. Bu alanda yapılmış ilk çalışmalardan 1961 yılında Prof. N. Abadan'ın Üniversite Öğrencileriyle İlgili Serbest Zaman Aktiviteleriyle konulu çalışması sayılabilmektedir. 1966 yılında yapılmış Prof. H.Topçuoğlu'nun "Neleri Öğrenmek İstiyorlar?", Prof. Ö. Ozankaya'nın "Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri" isimli çalışmaları da bu başlıklar altında sayılabilir. 1967 yılında Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, "Kurum Yurtlarında Barınan Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anketi", 1968 yılında Prof. F. Varış, "Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler", "1968 Yılı Öğrenci Hareketleri", M. Taylak'ın "Öğrenci Hareketleri" ve O. Çaplı'nın "Çocukların, Gençlerin Eğitimi" adlı çalışmalar yayınlanmıştır.

1970’li yıllar da bu alanda daha bereketli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları: Özcan Köknel’in “Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, F. Gürses ve Basri Gürses’in Dünyada ve Türkiye’de Gençlik, Musa Arıt’ın Cumhuriyet Döneminde Gençlik, Birsen Gökçe “Gecekondu Gençliği”, Ahmet Taner Kışlalı’nın Öğrenci Ayaklanmaları”, Çiğdem Kağıtbaşı’nın “Gençlerin Tutumları”, Özer Ozankaya’nın “Türk Devrimi ve Yükseköğretim Gençliği” gibi araştırmalardır.

Benzer çalışmalar artarak 1980 yılından sonra da aynı hızla ve daha da çeşitlenerek devam etmiştir. Yapılan bazı çalışmalar dolaylı yoldan orduyla temas kursa da günümüzde bu konuya yönelik çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Amacımız gençliğin orduyla ilişkisini, ordunun faaliyetlerine, kurumsal kimliğine, etkinliğine ve yetkinliğine karşı gençliğin ne düşündüğünü incelemektir. Bu sorunsal alanları etkilediğini düşündüğümüz demografik değişkenlerin katkıları gençlerin orduya güvenlerini değiştiren önemli uyarıcılardan olmuş ve araştırmamızın da alt hipotezlerini oluşturmuştur.

19. yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başında endüstriyel kapitalizmin ortaya çıkışı bireysel ve kurumsal rollerin değişmesini de beraberinde getirmiştir. Dean’e göre, bu duruma örnek olarak, gençler ve aileleri arasında yaşanan aşırı farklılaşmalar gösterilmiştir. İki kuşağın yaşamları, deneyimleri ve düşünceleri arasında önemli ayrımlar çıkmıştır. Bu durum zamanla genellenebilir bir hal almış, toplum ile gençlik birbirinden farklı özellikler ve eğilimler göstermiştir (Dean, 1979: 16). Bu bağlamda toplumun ve gençliğin farklı eğilimlere sahip olduğu görüşünden hareket ederek ordunun gençlik ve toplum için ne anlam ifade ettiği araştırmamızın temel konusu olmuştur.

Gençlik, bir kategori olarak ele alındığında, modernite ile içiçe geçmiş toplumsal yapı, bireyselleşme süreci ve sosyal insanın oluşumu olarak kabul edilmektedir. Gençliğin gelişimi ve güncel durumlar ile ilgili araştırma yapan Demir’e göre, hem gençliğin yapısı hem de genç bireylerin tecrübe ettikleri toplumsal yaşam kültürüne göre farklılık göstermektedir (Demir, 2012: 91). Dolayısıyla gençlik çalışmalarının bu zaviyeden değerlendirilmesi daha yararlı olacaktır. Zurcher (2010), Avrupa fikir dünyasının etkisi altında eğitim gören gençliğin geleneksel ve politik eğilimlerinin kendi kültürlerinden farklı yönde

değiştirdiğini iddia etmektedir. Türk gençliği için geçmişten günümüze ilerici-devrimci bir karakter olarak kabul edilmiştir (Zurcher'den aktaran Demir, 2012: 91).

Gençliğin farklı eğilimlere yöneldiği ergenlik dönemlerinde yaşadığı sorunlara yönelik çalışmalar yapan Kağıtçıbaşı'na göre, sayısal anlamda kısıtlı da olsa gençliğin yapısal özelliklerine yönelik ampirik çalışmalar kişilik, zeka, bilişsel gelişimler ve çevre faktörü üzerine odaklanmaktadır. Bu faktörler gençlerin yaş aralıklarına göre farklılık göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1994: 734). Bu bilgiden hareketle bireysel farklılık oluşturan özellikler gençliğin ordu gibi Türk toplumu için önemli bir kuruma yönelik tutumlarını da etkilemektedir. Türk aydınlarına göre, gençlerin entellektüel ve ahlaki-kültürel değerleri Batı toplumunun etkisiyle dönüşüme uğramakta, modernizmin olumlu katkısından ziyade tehlikeli boyutları ortaya çıkmaktadır (İrem, 2002, 89). Bu tehlikeli durum gençlerin hem toplumsal yapılara hem de birbirlerine olan güven duygularının oluşumuna olumsuz etki yapabilmektedir.

Gençlerin topluma ve kurumlara güvenmesini etkileyen ileriye dönük gelişmeler içerisinde orduyla yaşadığı etkileşim toplumsal bağlamda önemli değerlendirmelere sahiptir. Çünkü ordunun elde ettiği konum, tüm toplum için güven duygusunu fazlaca etkileyen uyarıcılardan olmuştur. Bu bağlamda askeri yapıyla belki de ilk temas eden kitlenin orduyla yaşadığı etkileşim daha sonraki tutumlarını da etkilemiştir. Toplumumuzda çocukluktan itibaren askeri söylemler, kahramanlık hikâyeleri, askerliğin saygın ve önemli bir kurum olduğuna dair görüşler ile büyütülmekte ve yaşam boyunca önemli yer tutmaktadır. Gerek aktif katılımlarıyla erkeklerin gerek dolaylı yoldan kadınların orduya yönelik düşüncelerinin nasıl oluştuğu, ordunun geçler üzerinde meşru alanını nasıl inşa ettiği, orduya dair izlediği, gördüğü ya da duyduğu bilgilerin davranışlarını nasıl etkilediği temel sorunlarımızdandır.

Bu nedenle araştırmanın bağlamsal boyutunun yakalamak adına öncelikle toplumsal değişme kavramı üzerinde durmak faydalı olacaktır. Dean'a göre, gençlerin rolleri ve toplumsal koşulların dönüşümü toplumsal değişmeyi beraberinde getirmiştir (Dean, 1979: 16). Özgişi'ye göre, Türkiye'de diğer ülkeler gibi farklı sosyal, siyasal ve ekonomik süreçler yaşanmıştır. Bu süreçlerin yaşanmasında,

kentleşme ve iç göçlerin etkisinin büyük olduğu ifade edilmiştir (Özgişi, 2014, 52). Bu olguların etkisiyle toplumsal yapıda ortaya çıkan ayrışma, gençlerin ve toplumun farklılaşmasına ve toplumda heterojenliğin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dönüşüm kavramı içerisinde ele alınan değerlerin dönüşümü, gençler üzerinde geçmişten günümüze ağırlıklı olarak bazı başlıklar etrafında şekillenmiştir. Demir'e göre, literatürde de ele aldığımız, ülke çapında otoritercilik, milliyetçilik, liberalizm, muhafazakarlık ve önyargı gibi yapılar gençlerin toplum değerlerine dönüşüm yaşatan önemli kavramlardandır. Bu gelişmelere ek olarak Cumhuriyet'in akılcı, objektif ve laik düşünürler olarak gençleri önermesi de süreci hızlandıran gelişmelerdendir (Karpaz, 1959: 53). Demir'e göre, Batı toplumlarının aksine, Türkiye'de gençler, kültürel direniş içerisinde bireysel özgürlüğün savaşını vermek yerine politik bir özne olmuş ve bu amaç ile kendilerini kabullendirmişlerdir. Dolayısıyla politize olmuş gençlik hareketlerinin bireyselleşmiş kültürün sürekliliğini sağlaması da çok mümkün olamamıştır. Bu politik değerler etrafında birleşen gençlerin davranışları da aynı doğrultuda örüntülenmektedir.

Kültürün önemli katkısı başka doğrultularda da kendini göstermektedir. Aynı şekilde yerel kültürün ve küresel kültürün etkisinde altında kalan gençlerin gelişimleri ve düşünceleri de bu bilinç ile şekillendirilmiştir. Göç ve toplum üzerinde çalışan Hermans ve Kempen'e göre, kültürlerin küresel bağlamda gerçekleşmesi göç olgusuyla sağlanmakta ve bu aynı zamanda (Hermans ve Kempen: 1998, 1130) yerel halk ve göçmenler için karmaşık bir durum oluşturmaktadır (Berry, 1997: 30). Böyle bir dönüşüme çalışmamızda yer vermemizin sebebi belirli bölgelerden göç eden gençlerin olabileceği de göz önünde bulundurulduğu içindir. Gençliğin yaşadığı geçiş dönemlerini ele alan Arnett'e göre, özellikle göç ile gelen ya da başat kültüre göre daha farklı yaşam tarzı, dini hayatı ve siyasi görüşü olan insanların, yaşanan gelişmelere bu çerçeveden tepki vermesi ve görüş geliştirmesi de olağan bir gelişmedir. Ancak yerel kimliğine ek olarak, gençlerin küresel kimliğe de sahip olması dünya çapında bir kültüre ait olmanın yanında, olayların, uygulamaların, tarzların ve sunulan bilgilerin değerlendirmesini yapabilme imkanı sağlayacaktır (Arnett, 2005, 22). Bakıldığı zaman gençlerin eleştirdiği ve literatür taramasında değindiğimiz gençlik hareketleri bu şekilde gerçekleşmiştir.

Gençlik hareketlerini etkileyen teknolojik gelişmelerin katkısıyla diğer toplumlarla yaşanan etkileşimler ve insanlarla kurulan iletişimler, farklı bakışlar ile değerlendirmeler yapmayı mümkün hale getirmektedir. Örneğin, televizyon küresel kimliklerin kazanılmasında ve dolayısıyla sunulan bilgilerin, fikirlerin oluşturulmasında önemli bir destekleyicidir. Bunun yanında gençliğin günümüzde en fazla maruz kaldığı internet, birçok ortamda farklı insanlarla, farklı kanallarla iletişime geçmeyi sağlamaktadır. Sonuç olarak gençlerin sahip olduğu birçok uyarıcı bireysel farklılıklar göz önünde tutularak her birey üzerinde farklı etkiler yapabilmektedir. Bu uyarıcıların spesifik olarak bir kuruma yönelik tutumları da farklı değerlendirmelere neden olmaktadır. Elde ettikleri bilgilerin kanallarının geniş olması ise eleştirme, güvenme ve saygı duyma yelpazesinde o derecede gelişmektedir. Çünkü bilimsel kaynakları takip eden gençlerin hatta insanların orduya yönelik tutumları farklı olurken, yerel kaynakların kullanılması farklı bir bakış sunmaktadır. Yerel kaynaklar sunulan kısıtlı bilgiyi dönüştürebilirken, bilimsel kaynakların daha güvenilir bilgi sunduğuna inanılması kitleler arasında da fikir farklılığını ortaya çıkaracaktır.

Bu durumun yanında diğer önemli bir gelişmeye ordu üzerine birçok araştırma yapan Huntington değinmiştir. Ona göre subayların duruşu, halk ve sivil-asker etkileşimi orduya yönelik tutumları etkilemektedir. Dolayısıyla bu etki, toplumda yer alan farklı grupların ya da geniş kitlelerin davranışlarını ve orduya karşı düşüncelerini belirleyen anahtar unsurlardandır (Huntington'dan aktaran Sarıgil, 2013, 283). Tarihsel bağlamda değerlendirildiğinde 1960, 1971 ve 1980 müdahale dönemleri gençlerin aktif olarak politik yaşam içerisinde yer aldığı dönemlerdir. Bu kadar dinamik bir yapıya sahip olan gençlerin kırılma dönemlerinin de katkısıyla toplumda gelişmelere ilk tepki veren grup olmaları kabul edilebilir bir durumdur. Buradaki sorumuz, politik anlamda aktif bir geçmişi olan gençliğin, değişen toplumsal yapının etkisi altında orduya yönelik tutumları nasıl bir boyut kazanmıştır? Nitekim gençliğin orduya karşı mesafesi zaman zaman değiştiği diğer çalışmalarla desteklenen bir bulgudur. Bu bağlamda gençliğin maruz kaldığı her türlü uyarıcı göz önüne alındığında, orduya karşı güven ve saygınlık gibi değerlerinde bir değişme yaşanmış mıdır? Temel aldığımız bu sorular çerçevesinde araştırmamız, gençlerin bireysel ve çevre faktörlerinin orduya güveni nasıl etkilediğini göstermeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak bu değerlendirme ile sosyal sermayenin gereği olan

güvenin aşınmaya uğraması veya artış göstermesi, bazı değişkenlerin (yaş, cinsiyet, etnisite, siyasi görüş vb.) etkinliği ile paralellik göstermiş ve farklı değerlerin çıkmasına neden olmuştur.

Gençlerin kurumlara güvenini ve bu güvenin artmasını ya da azalmasını sağlayan bilgi kaynaklarının nasıl oluştuğu ya da oluşturulduğunun incelenmesi yukarıda saydığımız gerekçelerden ve ülkenin kendi demokratik değerlerinden dolayı önemlidir. Toplumun en dinamik ve etkin kadrosunu oluşturan gençliğin yaşadığı topluma adapte olup aidiyet duygusu taşıması ancak kendini temsil ettiği kurumlara güvenmesiyle başlayacaktır. Tüm vatandaşın kurumlara özellikle orduya güvenmesi önemlidir ancak gençlerin bu amaçla yetiştirilmesi, bu bilinçle eleştirebilmesi ve inanması toplum adına daha karlı bir yatırım gibidir. Ordunun taşıdığı misyonu yaşadığı zorunlu askerlik süreciyle anlayan erkek vatandaşlar ne olursa olsun orduya ya tam destek verip güvenmekte ya da yaşadığı sıkıntılardan ötürü nefret etmektedir. Ancak bu nefret çoğu zaman kişisellikten öteye gidememiştir. Gençlerin yetiştirilirken ordunun kutsal ve şeref nosyonlu bir meslek olduğu ona aşılınmışsa da zorunlu hizmet sürecinde bu algıların yok olmaya başladığı ifade edilmektedir. Nitekim sorumluluk almayan, havai gençler diye tanımlanan bu kitlenin doğru ve gerçek niteliklerle yetiştirildiğinde orduya ve diğer kurumlara güvenip, yeri geldiğinde de hataları etkin bir şekilde dile getirebilecek kapasiteye sahip bireyler olduğu birçok düşünürler (Vandenberghe (1999), Demir (2012), Fahey ve Gale (2005)) tarafından dile getirilmektedir. Dolayısıyla sorumluluktan uzak olduğu düşünülen gençlerin birbirlerine ve diğer kurumlardan ziyade tarihsel bağlama sahip olduğu için orduya güvenlerinin araştırılmasını daha uygun gördük.

Gençlerin kendinden sorumlu ve kendisine karşı sorumlu olduğunu düşündüğü kurumlar, halkın özellikle belirli yaş kategorisindeki bireylerin, bireysel tercihlerini ve teşviklerini düzenleyen yapılardır. Çünkü hayata yeni atılan bireyin kurumlara bakışıyla belirli yaş üstü nüfusun bakışı farklıdır. Gençlik sosyolojisi alanında çalışma yapan Tezcan'a göre, insanların herhangi bir şeye verdiği yüksek değerlere, kuvvetli inançlara ve farklı ideallere göre birbirinden dönemsel olarak değişkenlik gösterebilirler (Tezcan, 1997: 21). Bu noktada gençler diğer yaş gruplarının ideal anlayışları ile aynı eğilimde olmayabilirler. Yaşlılara göre gençlik, nasihat verme ve ideolojik olarak bakış açısı kazandırma ve gençliği yani gençlik dönemini

idealleştirme tavrı ile hareket etmektedirler (Yaman, 2013: 117). Bu da iki kesim arasında çatışmaya ya da farklı eğilimlere yönelmeye neden olmaktadır.

Bu duruma toplumumuzda çokça rastlanmaktadır. Çünkü gençlerin tepkileri ve eleştirileri daha yoğun ve sert olduğu için orta yaşlı ve yaşlılar tarafından hoş karşılanmayabilir. Gençlerin parlamento, hükümet ve silahlı kuvvetler gibi kamu kurum ve kuruluşlarına güvenmesi, meşruiyetine karşı itaat etmesi, kurumların demokratik ve yasal prensiplere göre hareket etmesi ve bu prensipleri ne kadar etkin ve verimli kullanması ile alakalı bir durumdur. Ancak faydanın yanında, bu güven kişisel beceriklilikle de ilgili olup herhangi bir tehdit ya da yetkinlik ile ilgili aksi bir durumla karşılaşıldığında ya da yetkinliğin ve kaynağın azalması durumunda, tehditlerin önlenememesi gibi sonuçlar da güven kavramında eksilmelerin yaşanmasına sebep olabilmektedir. Ancak bu güven kaybının yaşanmaması için çocukluktan itibaren insanlara eleştirmeyi ama güvenmeyi öğretmek esastır. Çünkü gençlerin topluma ya da herhangi bir kuruma bağlılığı veya kopukluğu sağlıklı bir süreç ile gelişmemiştir. Nitekim çevresel faktörlerin etkisi güven hissinin oluşmasını olumsuz etkilemiştir. Çevrenin olumsuz katkısının yanında her şeye çabuk organize olabilen gençliğin farklı kesimler tarafından amaçsızca enerjileri kullanılmaktadır.

Gençlerin yaşamlarını anlamlandırmaya dönük birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların merkez konumunu çoğu zaman modernizm oluşturmuştur. Vandenberghe'ye göre, geç modernliğin sosyo-tarihsel yapısı, gençlerin gündelik hayatlarına karşı olumsuz durum sergilemiş olsa da yapılan ampirik çalışmalar çağdaş gençlerin gündelik hayatlarını anlamlandırabilmek için bu arabulucu dönemin temel karakteristik özellikleri sayesinde gençleri analiz edilebilmiştir (Vandenberghe, 1999: 1). Bu dönemim yeniden gözden geçirilmesi gençlik sosyolojisi alanının birçok handikaplarını çözümlenmeye yardımcı olacağı düşünülebilir. Çünkü modernizmin beraberinde getirdiği küreselleşme ve bireyselleşme zamansal ve mekânsal mesafeleri yok saydığı için etkileşimler gençlerin kendi hayatlarında ve politik katılımlarında önemli değişimlere neden olmuştur. Kültürel, ekonomik ve siyasi yönden değişen bir toplum teknolojinin de katkısıyla oluşturduğu sosyal sermaye alanları insanlar üzerinde belirleyici etkiler yapabilmektedir. Kendi kültürel kalıplarından çıkan gençler, çoğu zaman kendilerini ait hissedecek bir grup arayıp aidiyet duygusu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu da

doğrudan kurumlara yönelik tutumları etkilemekte içinde bulunduğu grubun davranış örüntüsünü kabullenmektedir. Örnek olarak, daha demokrat ve sol görüşe sahip bir grup içinde yer alan gençler dönemselsel olarak hükümete, orduya vb. kurumlara grup normlarından yola çıkarak bağlanmaktadır.

Bu bağlamda düşünüldüğünde, gençler üzerinde etkili olabilecek stratejilerin gençlerin hayatlarına yönelik adımlarını kapsamasına, gençlerin kendilerine değer verilip önemsendiğinin gösterilmesine ihtiyaç vardır. Örneğin, askere giden bir kişinin kendini vatani için değerli görüp önemsendiğini hissetmesi görev süresince işini maksimum düzeyde performansla yapmasına olanak sağlar. Bunun aksini düşünerek yaygın inanışlara dalar ve toplumda belirli kesimlerin askere alınarak kullanıldığını hissettiği durumda da orduya olan güveni minimuma iner. İnsani Gelişme Raporunda, gençlerin değerli olduğu gösterecek eğitim, meslek, medeni durum veya aile kuran bireylerin ayrı bir yerleşime geçmesi, yurttaşlık haklarına istek, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması, özgürlük ve aktif katılım gibi konularda gençlerle iletişime geçilmesinin kolay olacağını değerlendirmiştir (İnsani Gelişme Raporu, 2008: 19).

Kurumsal düzeyde araştırma yapanlar, gençlerin güvene verdiği anlamı davranışsal, bilişsel (algılar) ve duygusal gibi kategorilere ayırmışlardır. Literatür yeniden incelendiğinde, bu üç bileşene dayalı dört şemaya daha yer verilmiştir. 1) yeterlilik 2) yardımseverlik güdüsü 3) adalet ve dürüstlük duygusu ile bütünleşme 4) davranışlarda öngörülme olma (Allen ve Braun, 2013: 76). Bu maddeleri birçok ülke dikkate almış ve eğitim düzenlemelerinde, genç bireylerin bu temel esaslara göre yetiştirilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu esaslar çerçevesinde oluşturulan güven dereceleri ve diğer kurumlara olan düşünceleri bazı değişkenlerin özelliğine göre bireyler arasında farklılık gösterir. Bu değişkenlerden belki de en önemlisi siyasi katılımlar ve siyasi görüşlerdir (Rohall, 2006: 59). İnsani Gelişme Raporuna göre, gençlere yönelik düzenlemeleri dikkate alan ülkeler ile Türkiye kıyaslandığında Polonya ve Türkiye'nin herhangi bir gençlik konseyine sahip olmadığı değerlendirilmiştir (İnsani Gelişme Raporu, 2008: 18).

Genel olarak bu bölümü ele alırken değindiğimiz sosyal sermaye ve meşruiyet kavramları gençlerin topluma yönelik tepkilerinin nasıl oluştuğunu, bireysel

farklılıkların, çevrenin sosyal sermaye düzeylerine nasıl katkı yapabileceği ile ilgiliyken, meşruiyet kavramı ile ordunun kendini topluma ve gençlere nasıl sunduğu, sahip olduğu yönünde birleştirme yapmak için kullandık. Görüldüğü gibi aslında biri gençliğin çekirdek kavramıyken meşruiyet ise kurumun çekirdek kavramıdır. Ordu çoğu zaman kültürün bir parçası ancak kendi has normlara, değerlere ve hizmet kültürüne sahip ayrı bir örgüt olarak düşünülür.

Bireyler ve ordunun sistemi ve kurumsal yapısı içinde uygulanabilen bu düzenlemeler, insanlar özelde gençler için önemli olan etkililik, verimlilik ve etik gibi kriterlere bağlı kalarak görev ve misyonları yerine getirdiklerinde başarı kaçınılmaz olacaktır. Ancak bu başarı, gençlerin yaşadıkları topluma, yönetenlere güvendiğinde ortaya çıkacaktır.

Toplumsal dokuya göre farklılık gösteren yönetimler muhakkak ki kendi halk kadrosunu da etkilemişlerdir. Teorik analizlere göre “gençlik” kavramından anlaşılan, bireylerin yeni beceriler, ilişkiler ve roller ile zihinsel ve fiziksel gelişimlerin izin verdiği ölçüde çocukluktan yetişkinliğe geçişte sahip olunan sosyal statüdür. Sosyal bir durumu tanımlayan gençlik, hem psikolojik hem de sosyolojik olarak doğası gereği dengesizlik ithamıyla yargılanmaktadır. Bunun nedeni, sahip oldukları uyarıcıların bireylerde bıraktığı geçici etkilerdir. Ancak hayatın gerçeği niteliğinde gençlik, toplumun tam üyesi olarak tanınmış ve başarılı sosyalizasyon sürecini tamamlama hedefini gerçekleştiren kurumsallaşmış geçişlerin yönlendirdiği ve tanımladığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Chisholm ve Raymond, 1993: 259).

“Gençlik çalışmaları” sosyal bilimlerde birçok disiplinin gençlik konusunda yaptığı çalışmaların toplamını oluşturmuştur. “Genç kitlenin” üzerinde yapılan akademik çalışmalar kuramsal olarak gençliğin problemleri, gençlik üzerine yapılan çalışmalar, kuşaklar arasında oluşan çatışmalar, gençliğin eğitim düzeyleri, gençlik kültürü ve kimliği gibi konular etrafında şekillenmiştir. Akademi dışı üretimlerde ise günümüzde gençler üzerine yazılan makalelerin çoğu, uyuşturucu, müzik, seks veya siyaset gibi konulara eğilmektedir. Ancak bunlardan daha önemli olan gençlerin bu tutumlardan ziyade bunlarla elbette ki ilişkisi olan gençlerin çalışma disiplinleri ve boş zaman algıları üzerinedir. Çünkü gençlerin dünyaya bakışlarını etkileyen temel

dinamikler ile bu tezin belki de temel amacını oluşturan bilgi kaynaklarıyla etkileşimleridir. Gençliğin toplumla bağlarını kuvvetlendiren ve buna bağlı olarak gelişen aidiyet ve güven duygusu onların günlerini nasıl planladıklarına, nasıl okumalar yaptıklarına bağlıdır.

Batı dünyasının gelişimi sadece kapitalist ülkeler değil sosyalist diye nitelendirilen ülkelerin gelişimi de, insanların yaşamlarını daha iyi hale getirmek için dünyanın belki de en ileri teknolojilerini keşfedebilen yeteneklerine dayanmaktadır. Burada amaç insana yatırım yapmaktır. Genellikle eğitim sistemlerinin yapısı ve sosyal uyarıcılar gençliğin topluma adapte olmasını sağlayacak, iş disiplini kazanacak ve bunun ödülünü alabilecek bir sistem üzerine tasarlanmıştır. Toplumlardaki orta yaşlı nüfus bu yapıdan uzak yetiştiği için, çoğunlukla gençleri tembel olarak nitelendirmektedir. Ancak bilinen bir gerçek vardır ki, gençlik bir şeyi yapmaya ikna olduklarında istedikleri herşeyi yapabilme yeteneğine sahiptirler. Belki de bunun farkında olan egemen güçler mümkün olduğunca gençliğin potansiyel gücünü kullanmaktan çekinmektedir. Ancak yadsınamayacak bir gerçek vardır ki o da genç bireylerin toplumla bütünleşmesinin ülke geleceği için önemidir (Chen ve Zhang, 2013: 215).

Gençlik sosyolojisi çalışmalarının amacı gençlik kültürünü anlamlandırmak, dönemsel olarak değerlendirmek, kurumlara yönelik tutumlarını ölçmek ve gençliği okumaktır. Ortaya çıkan yeni bir toplum modeli genç kadronun topluma katılmalarını öngörmektedir. Hayata dair katılımları, yeni bir hayat düzeni ve hayata bakışları, ideolojik ve kimlik inşalarıyla belirginleştirmektedir. Son zamanlarda bu inşa bireyin tüketim alışkanlığı, moda anlayışı, medyaya bağlılığı, siyasal katılımlardan yoksunluğu gibi tüketim çağıyla keşfetmiştir. Fırlar ve Dünder's göre, *“herşeyin metalaştığı günümüzde genç kesim, gerek ailesinin gerekse reklam gibi dış kaynaklı enformasyonların etkisiyle her geçen gün kendine daha da yabancılaşmakta, zihinsel zenginliğin yerine fiziksel zenginliği tercih etmekte ve tüketim tercihlerini de tüm bunlara bağlı olarak belirlemektedir”* (Fırlar ve Dünder, 2007: 22). Bu görüşün yanında gençliğin tüketim alışkanlığının hayata dair her dönem aktif katılımlarının olduğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Dönemsel olarak değişen gençliğin törpülenmesi, pasifleşmesi ya da başka konulara eğilim göstermesi değişen devlet politikalarının etkisiyle de oluşmuş olabilir.

Yeni toplum modelinde popüler kültürün genel karakteristik özelliği nedir? Bunlar ne kadar önemli ve gelecek için ne gibi katkıları vardır? Bütün literatür, gençliğe bir yandan değer veren bir yandan da eleştiren sesler arasında değişen bir kültürel yapı içerisinde devam etmektedir. Ama özellikle onaylanmayan davranışlarla ön plana çıkan popüler gençlik kıyafetlerinde, politik görüşlerinde ve cinsiyete dayalı davranışlarında sapkınlık bir süre sonra saplantı haline gelmiştir. Ancak marjinal görünümlü bu kesimin muhalif kültür ablayışını en çok benimsemiş kitle olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda daha dar anlamda siyaset, gençleri topluma kanalize etmeye ve toplumu ilgilendiği konularda onları görünür kılmaya hizmet etmiştir. “Vietnam Savaşında çok sayıda genç nüfus meşru siyasi otoriteye karşı gelmiş ve güven duymadıkları bir düzeni yok etmeye çabalamışlardır. Ancak bu muhalif kültür, geçmiş zamanlarda Vietnam karşıtı gösterileri yapanların önerdiklerinden daha yıkıcı görüşlere, davranışlara sahne olmuştur. Bu sosyal hareketlerin altında yatan amaç sürekli yenilenen görevin ve otoritenin eylemleriyle doğrudan etki altında kalanlar haklı olarak siyasi otoriteye karşı ayaklanmışlardır” (Ferkiss, 2012: 164).

Bunun yanında genç bireylerin dinamizmini farklı noktalarda kontrol altına almak, çağdaş bireylerin tutumlarını ve karar verebilme sistemlerini aşındırmak isteyen bir yapılanma söz konusudur. Gençlik duyarsız bir kitle olarak lanse edilmekte ve sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeler karşısında gençliğin her zaman geri planda kalması istenmektedir. Ancak geçmiş yıllara baktığımızda bu konuda çalışma yapan Fırlar ve Dündar’a göre, “1923 yılında Türk gençliği savaştan çıkan ve varolma savaşı veren, Atatürkçü bir toplumun üyesi olarak modernleşmeci, yenilikçi ve devrimcidir. 1950’li yıllarda Türkiye’deki siyasi politikalara ve Atatürk’ün çizmiş olduğu yola bağlı olarak çoğulculuk ve demokrasiden yana bir gruptur. Türkiye için bir dönüm noktası olarak dikkate alınan çok partili döneme geçişi takiben 1960’lı yıllarda Türk gençliği; mevcut rejimi yozlaştırmaya çalışan siyasi iktidara karşı duran, devrimci ve cumhuriyet ideolojisiyle özdeşleşmiş bir tepki topluluğudur. 1970’li yıllarda Türk gençliği, politize olmaya başlar ve söylemleri daha çok özgürlük, daha fazla ekmek, kalıcı barış” gibi değişik süreçlere dâhil olmuştur (Fırlar ve Dündar, 2007: 24). Türkiye’deki siyasal yapı her ne kadar gücüne inanılmasa da toplumu oluşturan genç bireylerinde tepkilerini ve aktifliğini etkilemiştir. Bu bağlam da gençliğin aktifliğini köreltmeye yönelik girişimler

1990'lara gelindiğinde hedefine ulaşmış ve gençlik tamamen; apolitik, sosyal sermayesi düşük, tamamen gelecek kaygısına odaklanmış, kısa yoldan zengin olmayı hedefleyen bir tüketici toplum halini almıştır.

Geniş çerçeveden bakıldığında günümüzde, Türk Gençliğine ve Üniversite Gençliğine yönelik yapılan çalışmalar ve saha araştırmalarının sayısı giderek artmıştır. Gençliğin siyasal katılımına yönelik çalışmada Erdoğan, yapılan diğer çalışmaları şöyle sıralamıştır: “Konrad Adenauer Vakfı tarafından desteklenen ve gençliğe gözlemle yaklaşan “Suskun Kitle Büyüteç Altında”, Input Araştırma'nın gençliğe yönelik “Genç Türkiye 2002” çalışması, ARI Hareketinin 1999'de devam ettirdiği “Türk Gençliği ve Siyasal Katılım” ve 2003'te yürüttüğü “Türk Gençlerinin İnsan Hakları Konusundaki Görüşleri” gibi çalışmalar gençlerin kültürel yapılarına, tutumlarına ve değerlerine yönelik incelemeleri içermiştir (Erdoğan, 2006: 16). Bunun yanında geçmişte yapılan birçok araştırmadan farklı olarak gençlerin tutumları ve siyasal katılımlarının daha pasifleştiği üzerine bir değişimi göstermiştir.

Orduyla veya genç kitle ile yapılan çalışmaların sayısı son yıllarda ayrı ayrı da olsa fazladır. Ancak gençliğin orduyla ilişkisi, orduya güveni, ordunun faaliyetleri hakkında ne düşündüğü ile ilgili neredeyse araştırma yok gibidir. Ancak bilinmesi gereken bir durum vardır; askeri yapıyla belki de ilk temas eden kitle genç erkeklerdir. Doğduğundan itibaren askeri söylemlerle, kahramanlıkla ve saygınlıkla tanıştıranlar gençlerdir. Gerek aktif katılımlarıyla -erkeklerin- gerekse literatüre ait bilgilerin takip edilmesiyle beraber genç kadronun ordunun yapılanması, faaliyetleri ya da meşruiyeti ile ilgili ne düşündüğü önemli bir konudur.

Toplumsal hayatta her yaş kategorisinin sahip olduğu belirli kalıp yargılar vardır. Bu kalıp yargılar belirli insanlar ile ilgili zihinlerdeki çerçeveler gibi denebilir. Bu çerçeve, belirli bir gruba dâhil insanlar hakkında genel olarak paylaşılan ve doğruluğu kabul edilen fikirleri ve değerleri barındırır. Örneğin, Türkiye'de gençlerle ilgili birçok negatif yönde kalıp yargılar bulunmaktadır. Bu konuda çalışma yapan Çayır'a göre, çoğu insana göre gençler sorumluluk duygusuna sahip olmayan, apolitik, yaşlılara karşı hassasiyeti oluşmamış, akılları sürekli havada bir kesimdir (Çayır, 2012: 4). Ancak belirli bir grup hakkındaki kalıp yargılar gerçeklik payı olsa da gençlerin hayata dair görüşleri göz ardı edilemez. Çünkü iş

hayatında yaşa dayalı ortaya çıkan bazı söylemler öncelikle gittikçe yaygınlaşan neoliberal politikalar ve kapitalizmin geldiği nokta, belirli yaş üstü insanlar için çalışma hayatını zorlaştırmıştır. Çünkü son zamanlarda değinilen Richard Sennett'in 'genç kapitalizm' ve Zygmunt Baumann'ın 'akışkan modernlik' kavramı gibi fikirler günümüz dünyasında önemini yitirmektedir. Yani bu da gençlere verilecek önemin artması, iş imkânlarının arttırılması dinamik gücün kullanılması gerektiğine işaret etmektedir.

Görüldüğü gibi üzerinde durulması gereken en önemli nokta, Türkiye'de yapılan yeniliklerin ne kadarının gençleri kapsadığı tartışılması gereken bir mevzudur. Çünkü genç bireylerin sosyal sermayelerini arttırmak için eğitim sistemini ve devamında gençlerin toplumla bütünleşmelerini, belirli sosyal faaliyetlere, gönüllü kuruluşlara katılımını sağlayacak yeniliklerin yapılması gerekmektedir. Çünkü gençlerin birbirlerine ve kurumlara güvenmeleri yani genelleştirilmiş güven düzeylerinin arttırılması hem toplum için hem de bireyler için ilerleme gerektiren mevzulardır.

Türkiye'nin ekonomisi göz önüne alındığında, ülkenin ekonomik kapasitesini arttıran yatırım ve verimlilik alanlarının, stratejilerinin ne kadarı gençleri kapsamakta ve gençlere iş imkânı sağlamaktadır? Ülkede gençlerin iş bulma sorunları artmaya devam etmekte ve bununla birlikte aktif gençlik diye bahsedilen gençlik kültürünün son dönemlerde pasifleştiği düşünülmektedir (Roosevelt, 2008: 1). Çünkü üniversiteden mezun olan gençlerin umdukları ekonomik hayat düzenlerine kavuşamadıkları için kendilerini her türlü toplumsal faaliyetlerden soyutlama eğilimine kolayca girebilmektedirler. Bu bağlamda sosyal sermaye konusunu ele alırken işlediğimiz "genelleştirilmiş güven" düzeyleri de gittikçe düşmektedir. Bu güven düzeyleri orta yaş ya da yaşlılar için artış gösterebilir ancak henüz kendini kanıtlayamamış kolektif ruhlu bireyler için aynı eğilimde oluşmamaktadır. Birçok alan araştırması ve nitel araştırmalara rağmen, ekonomi ve eğitim kurumlarında kayda değer gelişmeler yapılmamaktadır. Aksine değişen eğitim sistemleri gençliğin kalitesini de nasıl etkilediği tartışmalar arasındadır. Bu görüşü destekleyen Roosevelt'e göre, gençliğin kritik dönemlerini taşıyan mesleki eğitim konusunda daha az gelişme gösterilmiştir. Bunların hepsi bireylerin toplumla bütünleşmelerini

ve toplumsal kurumlara güvenmesini olumsuz etkileyen gelişmeler arasında sayılmaktadır (Roosevelt, 2008: 2).

Yeni toplumsal medya formları gençliğin nasıl sosyalleşme ve öğrenme süreçleri yaşadığını ve bunun nasıl değiştiğini, eğitimcilerin, ailelerin ve politikacıların bu mevzularla ilgili yeni bir dizi gelişmeyi düşünmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır. Çünkü medya araçlarının sunduğu büyülü hayat gençlerin hayal gücünü, temel sosyal etkileşimlerini ve becerilerini yok etmektedir. Gençlerin hayata bakışını, bilgi kaynaklarını önemli ölçüde etkileyecek olan bilgi ağları eğitim hakkında yeni gelişmeler önermektedir. Bu gelişmeler gençlerin kabiliyetlerini arttıracak ve kendi kültürlerini koruyacak yeni medya faaliyetlerini desteklemekte ve bu kitleyi sınırlandırarak, bilgi düzeyini minimuma indirecek gelişmelere tamamen kapalı olması gerektiğini ifade etmektedir (İto ve Horst, 2008: 6). Amaç, değişen toplumsal yapının yeniden inşa edilmesi sürecinde genç beyinlerin düşüncelerinden faydalanmaktır. Kurumsal faaliyetler gerçekleştirilirken ya da üniversitede, STK'lar da seslerini duyurmak isteyen gençlere mikrofon uzatmaktır. Onların güvenini kazanmadan gerçek bir gelişmenin yaşanması çok muhtemel görünmemektedir.

İnsani Gelişme raporuna göre, bir toplumda önem gösteren ilerleme, mutluluk tatminkârlık oluşturan ekonomik büyüme, toplumsal kalkınma projeleri gibi gelişmeler gençlerin anlam dünyalarını, hayata dair aktif katılımlarını oluşturmaya yeterli nedenler olamamaktadır. İstenilen ekonomik büyümenin ve ilerlemenin yanında, toplumun gençlerin bireysel potansiyellerini özgürce kullanabilme ve geliştirme yeteneğini desteklemesi, sunulan imkânlarla adil olarak erişmesi mümkün olduğunda gerçekleşebilecektir. Ayrıca İnsani Gelişme kuramı sadece bir seçim değil ekonomik yapının büyümesini sağlayan, toplumun tüm üyelerinin sosyal kapasitelerinin mümkün olan en üst düzeyde gelişmesini gerektiren bileşenlerle temas halindedir. (Roosevelt, 2008: 1).

Her zaman ülkelerin teknolojileri kendi toplumlarının sosyal kapasitelerini geliştirici etki yapar. Yani otomobil, televizyon, bilgisayar vb. büyük keşiflerin o kadar güçlü pratik amaçları ve etkileri vardır ki sınırları bir anda aşarak dünyanın dört bir yanına yayılabilecek güvenceye sahip olabilecekleri düşünülebilir. Yeni teknolojik gelişmeler kilise, devlet, aile ve okul hatta ordu gibi kurumların eylemleri,

eğitim, toplum, iş yaşamı, sözlü bilişsel eylemler ve hatta hastalıklar bile etkileşim yoluyla yayılmaktadır. Yeni teknolojiler, ülkelerin daha doğrusu toplumların değer sistemlerini bazı temel noktalarda onaylayıp uyum sağlayabilirse ve yasal olarak yaptırım uygularken minimum düzeyde de olsa değer sistemlerini aşındırmadan desteğini alabilirse eğer hızla yayılabilir. Toplumun kullanımına sunulan bu teknolojiler tamamıyla özerk bir yapıya sahip değildir, toplumların yapısına uygun bir uzman gibi bağımsız bilgiler önermişlerdir. Ancak bu teknolojilerin etkileri günümüz dünyasını etkilerken aslında daha fazla sonraki kuşakları etkileyecektir.

Bilgisayarın ve internetin katkılarıyla ortaya çıkan hayatımızdaki öneminin giderek arttığı sosyal ve ulusal medyanın benimsenmesi süreci bile beraberinde birçok değişimi ve sorunu getirmiş, bu da teknolojilerin hayatımızda nasıl bir yer edineceğine dair açık bir örnek olmuştur. Bu teknolojilerin ve teknolojilerle beraber tekrar gündeme gelen yaratıcılık kavramının gençleri ve dolayısıyla toplumları nasıl dönüştürdüğü tartışılan bir konudur (Ferkiss, 2012: 161). Araştırmamızın amacı da tam olarak bu yönde olmuştur. Sosyal medya ve ulusal medyanın sağladığı bilgilerin genç kitle üzerindeki etkisi ve tutumlarını değiştirmeye yönelik yaptığı etkiyi incelemektir.

Amerikan toplumunun gençlerini analiz eden Ferkiss, gençlerin toplum ile etkileşimlerinin kendilerini ve toplumu nasıl değiştirdiğine vurgu yapmıştır. Sosyal hayatın merkezini değiştiren bu etkileşim ve teknolojiler gençlerin giyimlerinde, davranışlarında ve tutumlarında farklılıklara sebep olmuştur. Dünyaya dair var oluşlarını ve görüşlerini biçimlendirecek yeni yollar bulmuşlardır. Gençlerin benimsemiş olduğu bu yeni değer hiyerarşileri diğer yaş grubundan farklı olmuş ve mevcut kurumların değerlendirilmesinde farklılıklara sebep olmuştur (Ferkiss, 2012: 162). Örneğin, Türk toplumunda yaşlı biriyle ülkeye dair yapılan sohbetlerin çoğu Őuan ki gençlerin geçmiş zor dönemleri görmediği ve bugüne Őükür etmeleri gerektiği üzerinedir. Hayata dair bakışlar iki kuşak arasında farklılığa sebep olmaktadır. Bu da beraberinde kuşak atışması gibi bir gerçeği gündeme getirmiştir. Genel anlamda güven kavramı da buna bağlı olarak değişmiş, orta yaş ve üstü kesimlerin güvendiği sosyal yapı ile gençliğin güvendiği sosyal yapı tamamen değişmiştir. Eğitim düzeyleri bakımından önemli farklılıkları bünyesinde barındıran

gençlik ve orta yaş üstü bireyler arasındaki çatışmanın aileye ve dolayısıyla topluma yansması problem oluşturmuştur.

Genç kadroyu bünyesinde bulundurmak isteyen ülkeler, bu durumun ne kadar avantaj getireceğini hesap etmişlerdir. Ancak Türkiye’de sürekli bir gençlik krizi yaşanmakta ve gençlerin kurumlara güvenmesi geri planda kalıp, kurumların gençlere güvenmemesi daha ön plana çıkmaktadır. Amaç, Türkiye’nin, gençlik alanında sorunların çözülmesi için Türkiye’deki siyasetçilerin bazı özgül meselelerin çözümüne yönelik, mesleki yaklaşımlardan kopup, geniş bir gençlik siyaseti ve bunların uygulanmasını yakinen takip edecek yapıları oluşturmaktır (İnsani Gelişme Raporu, 2008: 21). Sektör ne olursa olsun, gençlerin yaşadıkları toplumdan kopmayarak dinamik potansiyellerini değerlendirebilecek düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca bu düzenlemeler her görüşten her inaniştan gençleri kapsamı gerekmektedir.

Üniversite gençliğinin bünyesindeki değer, atıklığın yanında; kültür, iş gücü, değerler, eğitim, bilgi, yönetim, idare ve yeni kapasiteler oluşturma gibi önemli unsurlardan dolayı gelecek dönemin hazırlanmasında önemli ve belirleyici güce sahiptir (Roosevelt, 2008: 2). Gençlik toplumun en canlı, en duyarlı ve en dinamik gücünü oluşturmaktadır. Bu gücün sınırlandırılması, potansiyelinin küçümsemesi belki de geleceğe yön verecek tek kitlenin göz ardı edilmesi ilerlemeye pek olanak verilmeyeceği anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda eğitim bir araç olarak değerlendirildiğinde, toplumun üst yapısını oluşturan, gençlerin sosyalizasyon sürecine katılmasını sağlayan gelişmeler içerisinde önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu konuya yakından temas eden Althusser, güçlü devletlerin işlevlerine, misyonlarına bakıldığında eğitimin göz ardı edilemeyecek bir ayrıntı olduğunu belirtmektedir. Eğitimin bu araçsal varlığı, tarihsel olarak da belirlenmiş ancak günümüzde bu yaklaşımın sadece çağdaş, sosyal, kapitalist oluşumların bir katkısı olarak düşünülmektedir. Kapitalizm öncesi dönemlerde kilisenin güçlü devletlerin ideolojik yapılanmasında baskın bir gücü varken, olgun kapitalist toplumlarda ise bu rol bir araç olarak eğitime verilmiştir (Dean, 1979: 9). “Toplumsal dönüşüm olarak aile-kilise çiftinin yerini okul-aile

ikilisi almıştır” (Abrams, 1959: 16). Genç kitlenin gücünü doğru yöne kanalize edecek tek oluşum eğitim sistemidir.

Eğitimin bir araç olarak ele alınması, bireylerin hem sosyal hem de iş yaşamlarında birbirleriyle sosyal paylaşımlarını, siyasi katılımlarını, kurumlara güven aşamalarını şekillendiren önemli bir görevi yerine getirmektedir. Çünkü bu ilişkiler içerisinde okulun rolü gençlerin hayatlarını formüle edecek güce sahiptir. Zorunlu eğitimin ortaya çıkması ile beraber toplumsallaşmayı üreten örgütsel kurumların cinsiyet ayrımı yapmadan tüm bireyleri okula toplamıştır (Aronowitz, 1973: 73). Okulları ya da daha genel anlamda eğitim sistemini biçimlendiren yapılara karşı gençlerin eleştiri ve öneri isteği de onların toplumsal hayatta söz söyleyebilme olanağını da etkilemektedir. Örneğin, cinsiyet ayrımı yapmaksızın bireylerin hemen hemen her kurumu eleştirebilirken askeri kurumları eleştirmemesini öğreten eğitim sistemidir.

Siyasi ve medya kurumları ülkenin geleceği için karar alırken gençlerin sosyal sermayelerini ve buna bağlı güvenlerini arttıracak yeni düzenlemeleri gerçekleştirmek zorundadırlar. Kişisel ve örgütsel yapılardan ayrı tutulması gereken kamu güvenini iki önemli özelliği vardır. İlk olarak, toplum askeri yapılanma, süreçler, faaliyetler ve bilgi sistemi konusunda henüz farkındalığını etkileyecek yakından, samimi etkileşime sahip değildir. Ordu ile doğrudan temasa geçmede eksiklik yaşayan toplumların, kişisel veya örgütsel güvenin oluşmasına olumlu katkı sağlayacak, ordu hakkında öngörü sahibi olacak veya güvenilir bilgi elde edecek duruma gelmesi fazla desteklemez (Allen ve Braun, 2013: 78). Çünkü ordunun kendini güvence altında hissetmesi için bu önemlidir. Çoğu zaman bilgiler, kararları veya diğer faaliyetleri hizmete özel nitelik taşımaktadır. İkinci olarak toplumun güveninin kolektif doğası göz önüne alındığında, ordu, kendi üyeleri ile olabildiğince güven ihlallerini gidermek ya da kendisi ile benzer düşünen paydaşların kolektif açıklamalarını saklı tutmak için, toplumdaki hiçbir kesime hitap etmez. Toplumdan bağını koparan ve kendi kabuğuna çekilen orduya karşı gençliğinde bakışı yeri geldiğinde değişebilmektedir.

Ülke geneline bakıldığında sosyal politikaların gelişmesi kısmen yetersiz kalmıştır. Genel olarak eğitim sisteminde ve mesleki becerilerin yerleştirilmesinde yeterince modernleştirilememiş, iyileştirilememiştir. Türkiye’de Bilişim ve İletişim

Teknolojileri'ni geliştirilmesi için zamanında gerekli adımlar atılmamıştır. Ülkelerin verimli, çağdaş ve son dönem teknolojiye sahip iş sektörlerinde yetersiz kalırken, yakın zamanlarda nitelikli iş gücünün eksikliği nedeniyle gençlerin talepleri cevapsız kalmaktadır. Gençliğin toplumda sosyal ve siyasal yaşama aktif katılımı 1980'lere kadar demokratik hayattaki sorunlardan gençler de olumsuz etkilenmiş ve sonuçta gençlerin siyasal ve toplumsal hayata katılımını uzun bir süre ertelenmiştir (Roosevelt, 2008: 2).

Gençliğin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik atılan adımlar göz önüne alındığında kurumsal yapılar ve politikalar, merkezi ve yerel faaliyetler yeterince etkili olmamıştır. Türkiye'ye gençliğin ekonomi bilgisine yönelik becerilerini, öğrenme tekniklerini, gerekli alanlardaki yetkinliklerini, zihinsel kapasitesini, motivasyonunu, iş imkânlarını, demokratik değerlerini, sağlığını, öz güvenini ve diğer birçok alanlarını geliştirebilecek birçok politika oluşturup hayata geçirebilecek büyük bir fırsat sağlanmalıdır.

Bugün gençlerin siyasi partilerle, toplumsal kurumlarla, egemen güçlerle ve hatta orduyla arasındaki etkileşimin boyutlarının araştırılması konusu sürekli güncel tutulması gereken bir mevzudur. Türkiye bu kadar hızlı toplumsal değişimin yaşandığı nadir ülkelerden biridir. Yaşadığı topluma katkı sağlayıp, Atatürk'ün gençlik için çizdiği çerçevenin hayata geçirilebilmesi, genç beyinlere verilen değerlerle doğru orantılıdır. Örneğin, bugün en fazla güvenilen kurum orduysa eğer bunun sebebinin neye göre değiştiği, gençlerin orduyu diğer kurumların üzerinde görmesinin temel nedeninin açıklanması gerekmektedir. Eğitim sisteminin dayattığı yetişme sandalı gibi sallantılı bir düzenin, zihinleri oluşturan bilgilerin referans noktasının nirengi noktasının neye göre belirlendiği soru işaretleriyle doludur. Dolayısıyla gençlere sunulan bilgilerin hangi çevreden ve hangi kaynaklardan sunulduğu önemli ve dikkat edilmesi gereken bir konudur.

3. METODOLOJİ

“Üniversite Gençliğinin TSK’ya Güveni ve Bilgi Kaynakları” konulu araştırmanın bu bölümünde, seçilen değişkenlere, kullanılan hipotezlere, araştırma sorularına, yöntemlere, çalışma modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin analizlerine yönelik istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Araştırma temel olarak 6 sorudan oluşmuş ve bu ekseninde hipotezler kurulmuştur. “Üniversite Gençliğinin TSK’ya güveni genel nüfusun TSK’ya güveninden daha düşüktür ve gençliğin TSK’ya güveni ile bilgi kaynakları arasında anlamlı bir ilişki vardır” ana hipotezleri çalışmamızın temel amacını oluşturmaktadır. Daha sonra gençliğin TSK’ya güvenini etkileyen farklı değişkenler ele alınmış ve bunlar da alt hipotezleri oluşturmuştur.

DEĞİŞKENLER:

BAĞIMLI DEĞİŞKEN: TSK’ya Güven

ARA DEĞİŞKEN: Bilgi kaynakları (yüz-yüze ilişkiler, medya, bilimsel kaynaklar)

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER:

- a) Doğuştan edinilen kimlik öğeleri: Yaş, cinsiyet, etnik köken
- b) Kazanılan kimlik öğeleri: Eğitim türü, gelir düzeyi, medeni hal, istihdam durumu, askerlik hizmeti
- c) Tercih temelli kimlik öğeleri: Siyasi görüş ve dindarlık.

ARAŞTIRMA SORULARI:

S-1: Üniversite Gençliğinin TSK'ya Güveni ne kadar güçlüdür? Gençlik, TSK'ya güven bağlamında genel nüfustan farklı bir eğilim göstermekte midir?

S-2: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni ile bilgi kaynakları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

S-3: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni onların doğuştan kazandıkları kimlik öğelerine (cinsiyetlerine, etnik kökenlerine) göre anlamlı derecede değişiyor mu?

S-4: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni onların sonradan kazandıkları statü öğelerine (eğitim türlerine, gelir düzeyleri, istihdam durumları, medeni durumları, askerlik hizmeti durumları) göre anlamlı derecede değişiyor mu?

S-5: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni onların siyasi görüşlerine göre anlamlı derecede değişiyor mu?

S-6: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni onların dindarlık düzeylerine göre anlamlı derecede değişiyor mu?

ANA HİPOTEZLER:

AH1: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni genel nüfusun TSK'ya güveninden daha düşüktür.

AH2: Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni ile bilgi kaynakları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Ayrıca ana hipotezler ekseninde şekillendirdiğimiz 12 alt hipotezimiz vardır.

ALT HİPOTEZLER:

H1: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların diğer kurumlara güvenlerine göre daha düşüktür.

H2:TSK'nın yetkinlik ve performansına dayalı güven gençler arasında diğer güven türlerinden daha yüksektir.

H3: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların cinsiyetlerine göre değişir (kızların güven dereceleri erkeklerden daha yüksektir).

H4: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların eğitim türlerine göre farklılık arz eder. (Sosyal bilim türünde eğitim alan gençlerin TSK'ya güven oranları diğer eğitim türlerinde eğitim alanların güven oranlarından daha düşüktür).

H5: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların gelir düzeylerine göre anlamlı derecede değişir.

H6: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların etnik kökenlerine göre anlamlı derecede değişir.

H7: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların istihdam durumlarına göre anlamlı derecede değişir (istihdamı olanların güven oranları diğerlerinden daha yüksektir).

H8: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların askerlik hizmeti yapmış olup olmadıklarına göre anlamlı derecede değişir.

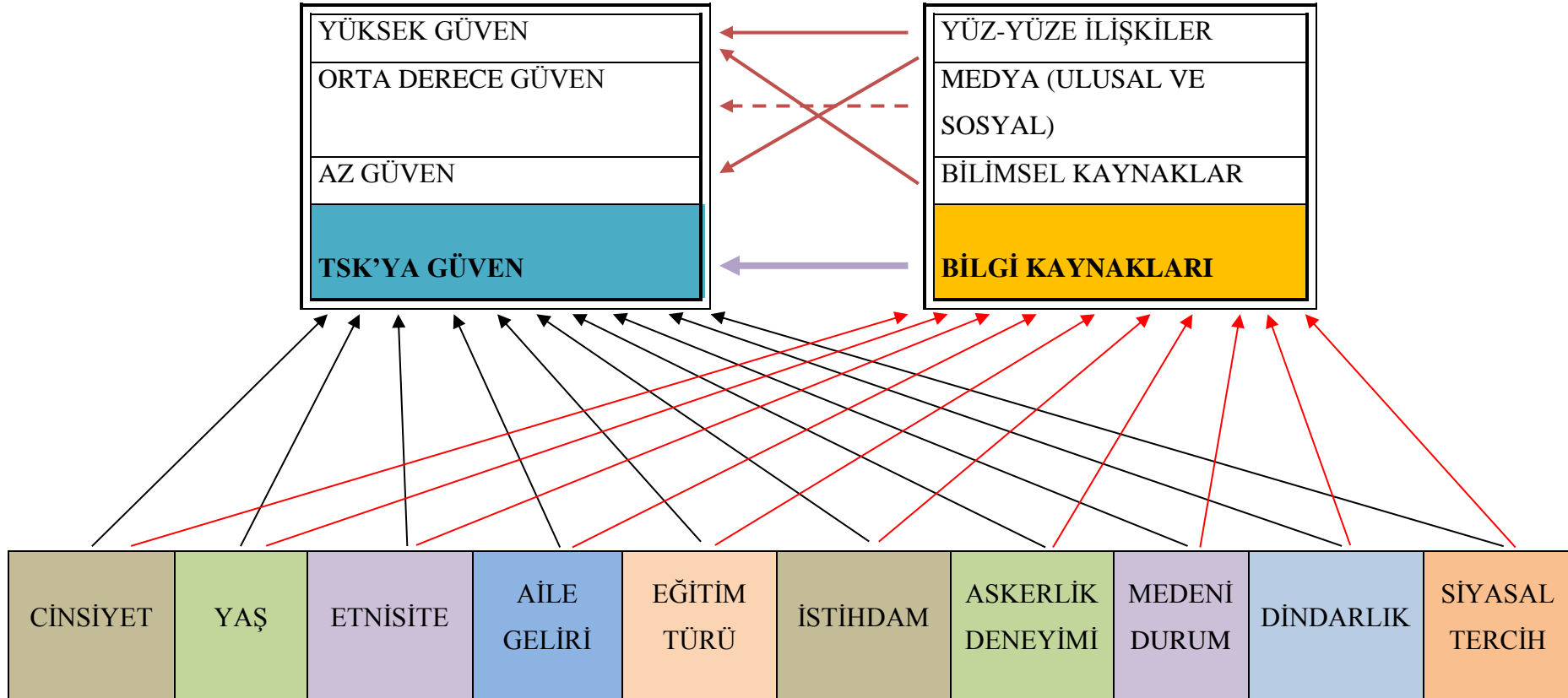
H9: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların siyasi görüşlerine göre anlamlı derecede değişir (muhafazakâr ve milliyetçi görüşlere sahip olanların TSK'ya güvenleri sol görüşlere sahip olanlara göre daha yüksektir).

H10: Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni onların dindarlık düzeylerine göre anlamlı derecede değişir (Dindarlık oranı yükseldikçe orduya güven oranı yükselir).

H11: Yüz-yüze ilişkilere dayalı bilgi kaynakları ve bilimsel içerikli bilgi kaynakları ile TSK'ya güven arasında pozitif bir ilişki vardır.

H12: Ulusal ve sosyal Medya'ya dayalı bilgi kaynakları ile TSK'ya güven arasında negatif bir ilişki vardır.

3.2 Araştırma Modeli

Şekil 1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir. İlişkisel tarama yöntemi; “İki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir”. Bu kapsamda araştırma, gençliğin demografik özellikleriyle TSK’ya güven ve bu güveni şekillendiren bilgi kaynaklarına yönelik nicel bir araştırmadan oluşmaktadır.

Literatürde de değinildiği gibi gençlerin görüşlerini etkileyen birçok farklı uyarıcı söz konusudur. Teknoloji eksenli oluşan bu uyarıcıların yanında ailenin, çevrenin, öğretmenlerin ve bilimsel kaynakların da TSK’ya yönelik tutumlarının bir uyarıcı olduğu varsayılmış ve araştırılmıştır. Ayrıca bu model de, yüz yüze ilişkilerin, medyanın ve bilimsel bilgi kaynaklarının TSK’ya güveni belirleyen önemli değişkenlerden olduğu ve TSK’ya yönelik yüksek güven değerlerine sahip olduğu düşünülmüştür. Güveni çevreleyen kurumsal özelliklere, kişilerin birbirine, kurumlara ve bilgi kaynaklarına yönelik tutumları sosyal sermaye kavramı etrafında düzenlenmiş ve buna etki eden birçok bağımsız değişken tespit edilmiştir. Her bir değişkenin dolaylı ya da doğrudan TSK’ya güven ile ilgisi olabileceği düşünülmüştür. Buna yönelik çıkarımlarda bulgular kısmında ele alınmıştır.

Kurumlara yönelik gençlerin güven düzeyleri, sosyal sermayenin temel belirleyicileri ile ordunun toplum üzerinde kurduğu meşruiyetin güven kavramıyla etkisi araştırılan diğer konulardandır. Değişen düşünceler, yeni düzenlemeler, siyasi ve toplumsal yapıda yaşanan dönüşümler orduya yönelik hareketlenmelerin güzergâhını olumlu ya da olumsuz etkilemiştir. Atılan her adımın bu esaslar çerçevesinde düzenlenmesi ve vizyonun genişletilmesini de haliyle zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla araştırma soruları ve anket soruları, üniversite öğrencilerinin toplumsal yaşamlarında TSK’nın meşruiyet alanını ve süreçlerini nasıl oluşturabildiği ve gençlerin bunu ne kadar içselleştirebildiği araştırılmaya çalışılmıştır. Çünkü ordunun geçmişten bugüne oluşturduğu etki alanı kimi zaman sekteye uğramış ve belirli söylemleri toplum tarafından olumsuz karşılanmıştır. Ordunun rejimin, güvenliğin hatta devletin koruyucu simgesi rolüne bürünmesi değerini de arttırmış ve meşruluğunu sağlamlaştırmıştır.

3.3 Evren ve Örneklem

Ordu ile üniversite de eğitim alan gençler arasındaki ilişki; kıyaslamalı olarak TSK'ya güven, model olarak oluşturduğumuz TSK'nın saygınlık ve güvenilebilirliğine güven, TSK'nın yetkinlik ve etkinliğine güven, TSK'nın kurumsal kimlik ve değerlerine güven, TSK'nın yetkinlik ve etkinliliğine güven konularındaki gençlerin algısını incelemek amacıyla başlatılan alan araştırmamız "2010'lu Yıllarda Üniversite Gençliğinin TSK'ya Güveni ve Bilgi Kaynaklarıyla İlişkisi" konu başlıklı 48 soruluk anket formu hazırlanmıştır. 50 kişilik pilot uygulamanın ardından anket formunda düzeltmeler yapılmış ve uygulama seviyesine geçilmiştir.

Evren olarak TÜİK'in açıkladığı 18-25 yaş arasındaki (10 034 656) genç nüfustan belirlenmiştir. Yükseköğrenim de yaklaşık 6,5 milyon öğrenim gören öğrenci olduğu YÖK tarafından açıklanmıştır. Çalışma evreni, 18-25 yaş arasındaki yükseköğrenim genç nüfusundan (N=6,5 milyon) oluşmaktadır. Bu öğrencilerin hepsine ulaşılması zor olacağından çalışma örneklem; Ankara, İstanbul, İzmir, Sakarya ve Balıkesir'den basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen altı üniversitede (İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi) yer alan toplam 650 öğrenciden oluşmaktadır.

Tesadüfi olarak basit rasgele örnekleme yöntemine göre 18-25 yaş grubu 650 yükseköğrenim gencine ankete katılmaları, teklif edilmiştir. Anket cevaplarında çelişkiler tespit edilen 30 kişi ile anketi başlangıç düzeyinde terk eden 10 kişi elimine edilerek analizler 610 kişinin anket verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir.(n=610)

3.4 Veri Toplama, İşleme ve Analiz Tekniği

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket uygulaması yapılmıştır. Sosyal sermayenin en iyi ölçüm aracının güven olması bu araştırmanın temel kuramını

oluşturmaktadır. Sosyal sermaye ölçümünde üzerinde uzlaşılan ortak kıstas güven düzeyidir. Bu nedenle gençliğin ve toplumun TSK'ya güven düzeyine yönelik bir güven ölçüm anketi uygulanmıştır.

Anket formunun hazırlanmasında, Bilgesam'ın uyguladığı anket sorularından, kurumlara güven düzeyini ölçen Katie Delahaye Paine'nin "Guidelines for Measuring Trust in Organizations", Juan Castillo, Daniel Miranda ve Pablo Torres'in "Authoritarianism, social dominance ve trust in public institutions, Giuseppe Castillo'nun "The Military Profession, Public Trust and Public Interest", Zeki Sarıgil'i "Public Opinion and Attitude toward the Military and Democratic Consolidation in Turkey" ve "Deconstructing the Turkish Military's Popularity" makalelerinden ve buna benzer birçok çalışmadan anket soruları hazırlanırken yararlanılmıştır.

Anket formunda üç tip soru kullanılmıştır. Birinci tip sorular, ankete katılanların demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorulardır. İkinci tip soru, kurumlara güvenin karşılaştırmalı değerlendirilmesine yönelik sorulardır. Son olarak da anketi "TSK'nın saygınlık ve güvencibilirliğine güven, TSK'nın yetkinlik ve etkinliğine güven, TSK'nın krumsal kimlik ve değerlerine güven ve son olarak TSK'ya ilişkin bilgi kaynaklarına güven" şeklinde kategorize edilen sorulardan oluşturulmuştur. Araştırmada nicel verileri elde etmek amacıyla açık uçlu sorular sorulmuş ve 5'li likert ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmanın verilerinin toplanması sürecinde anketlerin büyük bir kısmı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. İki ay süren saha çalışması sırasında araştırmaya katılan öğrencilere çalışmanın amacı ve önemi anlatılmaya çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ile bilgisayar ortamına aktarılıp analiz edilmiştir. Ankette yer alan kategorik verilerde kullanılan Ki-kare (Chi-Square) uyum testi, çoklu değişkenler için kullanılan ANOVA, aralarındaki ilişki durumu için Korelasyon ve t-testi uygulanmıştır. Altı ana başlıkta topladığımız sorulara yönelik verilen cevapları dikkate alarak yaş, cinsiyet, eğitim, iş, gelir, askerlik ve medeni durum, etnik köken, siyasi ve dini görüş değişkenleri bakımından ayrı ayrı analiz edilmiştir. TSK'ya yönelik güveni diğer kurumlarla kıyaslamak için yaş, cinsiyet, eğitim, iş, gelir, askerlik ve medeni durum, etnik köken, siyasi ve dini görüş değişkenleri ile korelasyon uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1 Güvenirlik Analizi:

Güvenirlik analizi uygularken, Cronbach-Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Bir ölçeğin güvenilirliğinin onaylanması için bu katsayının 0.80 ya da üzerinde olması gerekir.

Çizelge 1. Kurulan Modellere Göre Güvenirlik Testi Sonuçları

MODEL	Cronbach's Alpha
Saygınlık ve Güvencibilirliğine Güven	0,883
Yetkinlik ve Etkinliliğine Güven	0,839
Kurumsal Kimlik ve Değerlere Güven	0,805
Bilgi Kaynaklarına Güven	0,794

Tüm sorular için bu değer çıkmıştır. Her model altındaki sorulara uygulanan güvenilirlik testi sonucu Cronbach's Alpha değeri hesaplanarak Çizelge 1'de belirtilmiştir.

Çalışmanın kapsam alanını derlemek maksadıyla TSK'ya yönelik sorular dört başlık altında toparlanmıştır. Bu modellerle amaçlanan, TSK'nın özel olarak güvenilen ya da daha az güvenilen kurumsal yapısına yönelik değerlendirmeleri ele almaktır. Ayrıca bulguların değerlendirilmesine de yardımcı olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda yapılan güvenilirlik analizinin hepsi 0,8'in üstünde olduğu için istatistiki olarak güvenilirlerdir.

4.2 Araştırmaya Katılan Gençlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tezin yöntem kısmında da belirtildiği gibi çalışma, nicel araştırma verilerine dayanmaktadır. Böyle bir çalışmada konuyla bağlantılı olarak, örneklemin detaylı bir tasviri gerekmektedir. Dolayısıyla tasvirin sağlam zemine oturtulması için öncelikle 610 öğrencinin demografik özellikleri ayrıntılı olarak Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

		N	Geçerli %	
Cinsiyet	Bayan	476	78,3	
	Erkek	132	21,7	
	Toplam	608	100	
Yaş	18	7	1,2	
	19	41	6,8	
	20	89	14,8	
	21	139	23,2	
	22	122	20,3	
	23	93	15,5	
	24	58	9,7	
	25	51	8,5	
	Toplam	600	100	
Eğitim	Ön Lisans	56	9,2	
	Lisans	Fen Bilimleri	153	25,2
		Mühendislik	67	11
		Sağlık Bilimleri	106	17,5
		Sosyal Bilimler	177	29,2
	Lisans Üstü	48	7,9	
Toplam	607	100		
İş	Tam Zamanlı	39	6,4	
	Yarı Zamanlı	55	9,1	
	Çalışmıyor	514	84,5	
	Toplam	608	100	
Askerlik	Zorunlu Değil (Bayan)	476	78,5	
	Erkek	Tecil Ettirdim	115	19
		Uzun Dönem Yaptı	1	0,1
		Kısa Dönem Yaptı	7	1,2
		Paralı Bekliyor	7	1,2
Toplam	606	100		
Engel Durumu	Engelli	16	2,6	
	Engelli değil	593	97,4	
	Toplam	609	100	

Çizelge 2. Devamı

		N	Geçerli %
Köken	Türk	497	81,6
	Kürt	44	7,3
	Diğer	44	7,3
	Belirtmek İstemedi	23	3,8
	Toplam	608	100
Medeni Durum	Bekar	566	93,1
	Evli	31	5,1
	Dul	2	0,3
	Partnerle Yaşıyor	9	1,5
	Toplam	608	100
Gelir Durumu	1-1500 TL	215	35,7
	1501-3000 TL	239	39,6
	3001-5000 TL	106	17,6
	5001 TL ve üzeri	43	7,1
	Toplam	603	100
Birey Sayısı	2-3 kişi	123	20,2
	4-5 kişi	393	64,5
	6-7 kişi	73	12
	8-9 kişi	14	2,3
	10 ve üzeri	6	1
	Toplam	609	100
Siyasi Durum	Sol/Sosyal Demokrat	130	22,3
	Muhafazakar Demokrat	186	31,9
	Türk Milliyetçisi	202	34,6
	Kürt Milliyetçisi	12	2,1
	Diğer	35	6
	Görüşü Yok	18	3,1
	Toplam	583	100
İnanç Durumu	Dindar Değil	58	9,7
	Dindar	451	75,1
	Çok Dindar	91	15,2
	Toplam	600	100
İbadet Durumu	Dindar Değil	115	19,2
	Dindar	438	73,3
	Çok Dindar	45	7,5
	Toplam	598	100
Davranış Durumu	Dindar Değil	73	12,3
	Dindar	458	77,1
	Çok Dindar	63	10,6
	Toplam	594	100

Araştırmaya katılan gençlerin 476'sı bayan, 132'si erkektir. Bayan öğrenciler örneklemin %78,3'ini, erkek öğrenciler %21,7'sini oluşturmaktadır.

Araştırma örnekleminin yaş yoğunluğu %23,2 ile 21 yaş daha sonra %20,3 ile 22, %15,5 ile 23, %14,8 ile 20, %9,7 ile 24, %8,5 ile 25, %6,8 ile 19 ve %1,2 ile 18 yaş gençlerden oluştuğu görülmektedir.

Araştırma örnekleminde bulunan öğrencilerin eğitim durumları değerlendirildiğinde, en çok %29,2 ile Sosyal Bilimlerde, ikinci olarak %25,2 ile Fen Bilimlerinde, %17,5 ile Sağlık Bilimlerinde ve %11 ile Mühendislikte eğitim almış gençlerin katıldığı görülmektedir.

Araştırma örnekleminin çalışma süreleri tam zamanlı, yarı zamanlı ve çalışmama durumuna göre değişmektedir. Gençlerin %84,5'i ve geniş bir kesimi hiçbir işte çalışmamakta, %9,1'i yarı zaman bir işte çalışmakta ve %6,4'ü tam zamanlı bir işte çalışmaktadır.

Araştırma örnekleminde bulunan askerlik durumlarına göre oransal dağılım değerlendirildiğinde, %78,5 lik kesim kadınlardan oluştuğu için askerlik hizmeti zorunluluğu yoktur. Erkeklerin %19'u askerliği tecil ettirmiş ve %1,2'si kısa dönem yapmış ve %1,2'si de paralı askerliği beklemektedir.

Araştırma örnekleminde bulunan öğrencilerin etnik durumları değerlendirildiğinde, %81,6'sının Türk, %7,3'ünün Kürt, %7,3'ünün göçmen ve %3,8'inin de görüş beyan etmedikleri görülmektedir.

Araştırma örnekleminde bulunan gençlerin medeni durumları değerlendirildiğinde, %93,1'inin bekâr, %5,1'inin evli, %1,5'inin partneriyle yaşadığı ve %0,3'ünün dul olduğu görülmüştür.

Araştırma örnekleminde bulunan gençlerin gelir seviyeleri değerlendirildiğinde, %39,6'sının 1501-3000 TL, %35,7'sinin 1-1500 TL, %17,6'sının 3001-5000 TL ve %7,1'inin 5001 TL'lik bir gelire sahip olduğu görülmektedir.

Araştırma örnekleminde bulunan gençlerin siyasi görüşleri değerlendirildiğinde, %34,6'sının Türk Milliyetçisi, %31,9'unun Muhafazakar Demokrat, %22,3'ünün Sol/Sosyal Demokrat, %6'sının diğer görüş ve %2,1'inin Kürt Mülliyetçisi olduğu görülmektedir.

Araştırma örnekleminde bulunun gençlerin dini durumları değerlendirildiğinde, %75,1'inin kendini dindar, %15,2'si çok dindar ve %9,7'si dindar görmediği tespit edilmiştir.

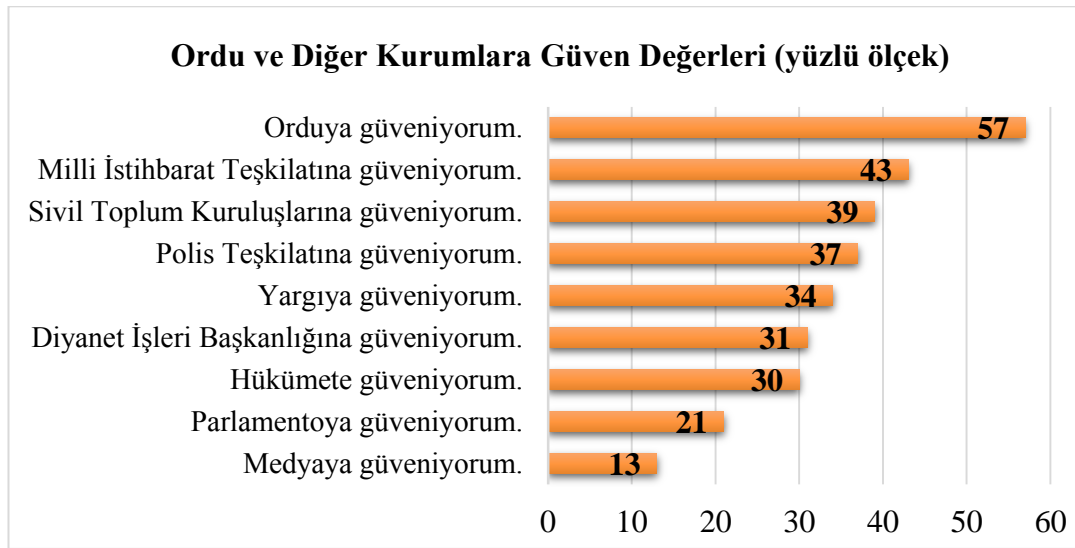
Araştırmaya katılan gençlerin demografik özellikleri ve kurumlara göre güven değerlerine yönelik betimsel istatistikleri Tablo 3'de gösterilmiştir. Diğer kurumlarla kıyaslandığında Sağlık Bilimlerinde okuyan gençlerin %64'ü orduya, ikinci olarak %47'si MİT'e ve üçüncü olarak da %32'si Sivil Topluma güvenmektedir. Görüldüğü üzere gençlerin de toplumun çoğunluğu gibi güvenlik sektörüne diğerlerinden daha öncelik verdiği söylenebilir. Bunun yanında ekonomik geliri 3001-5000 TL arasında değişen gençlerin orduya daha fazla güvendiği tespit edilmiştir. Bunun yanında kendisini Türk Milliyetçisi gören gençler %70'lik oranla orduya en fazla güvenirken, Muhafazakâr Demokratlar %39'lük bir oranla orduya en az güvenmektedir. Etnik kimliklerine bakıldığında Türklerin %58'i en fazla orduya güvenmekte ve Kürtlerin %45'i orduya en az güvenmektedir. Ayrıca cinsiyet dağılımına göre değerlere bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla orduya daha çok güvendiği görülmektedir.

Çizelge 3. Demografik Değişkenlere Göre Kurumlara Güven Değerleri (yüzlü ölçek)

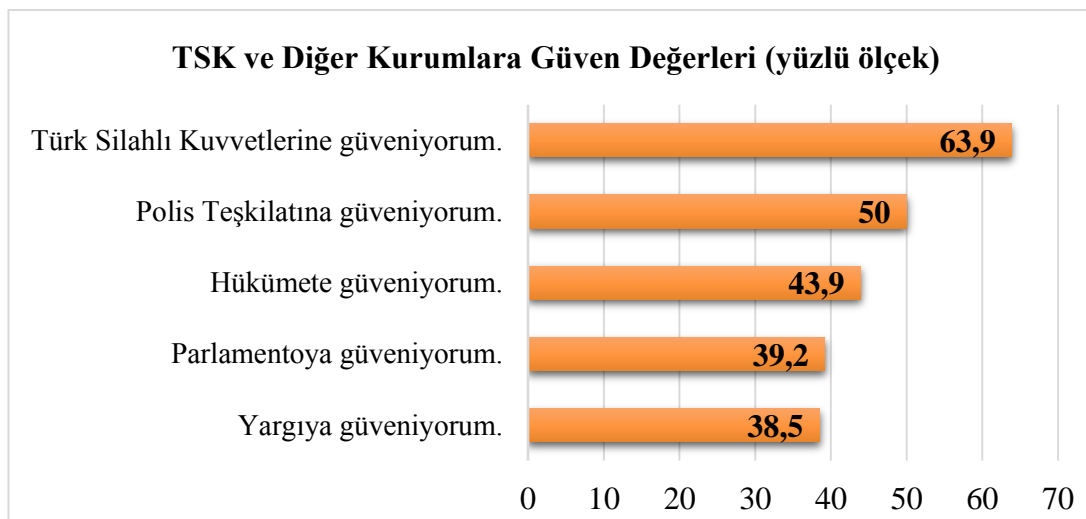
	Yargı	Parlamento	Ordu	Hükümet	Polis	MİT	Diyanet	Medya	Sivil Toplum
Ön Lisans	33	25	55	43	33	50	47	12	29
Lisans-Fen Bilimleri	27	25	55	28	40	43	29	13	38
Lisans-Mühendislik Bilimleri	30	14	51	34	41	45	33	21	37
Lisans-Sağlık Bilimleri	41	17	64	34	31	47	24	11	32
Lisans-Sosyal Bilimler	41	21	55	26	39	38	31	10	43
Yüksek Lisans-Doktora	21	28	63	26	28	40	32	23	53
0 - 1500 TL	36	17	52	31	42	41	34	15	36
1501 - 3000 TL	38	24	56	32	32	43	28	12	40
3001 - 5000 TL	29	23	71	28	38	49	24	7	34
5001 TL ve üzeri	21	24	55	19	26	38	36	26	52
Sol/Sosyal Demokrat	35	22	64	19	28	39	20	19	60
Muhafazakâr Demokrat	30	23	39	45	38	44	43	8	29
Türk Milliyetçiliği	37	17	70	24	43	43	26	13	33
Kürt Milliyetçiliği ve Diğer	29	27	55	23	33	44	29	20	46
Askerliğim tecil ettirdim (erkek)	30	25	61	32	31	40	33	12	43
Askerlik zorunluluğu yok (bayan)	35	20	55	30	38	43	30	13	38
Türk	33	19	58	29	39	44	31	13	37
Kürt	45	26	45	42	34	28	30	20	41
Diğer	39	39	60	31	22	41	24	5	44
Belirtmek İstemiyorum	33	25	50	30	19	38	35	10	60
Erkek	29	25	62	30	31	40	31	13	43
Bayan	35	20	55	30	38	43	30	13	38

4.3 Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

1) Yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgulara bakıldığında, gençliğin TSK'ya güveni genel nüfustan farklı bir eğilim göstermemiştir. Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni yapılan anket sonucunda %57' lik bir değere sahipken, Bilgesam'ın genel güven anketinde bu değer %63'e tekabül etmektedir. Ayrıca 2012 Dünya Değerler Anketinde de TSK'ya duyulan güvenin diğer kurumlara kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu oranın yıllara göre dağılımına bakıldığında ise, 2008 sonrası TSK'ya güven değerlerinde düşüş yaşanmaktadır.

Şekil 2. Araştırmaya Katılanların Kurumlara Güven Değerleri (yüzlü ölçek)

Şekil 3. Toplumun TSK ve Diğer Kurumlara Güven Değerleri (yüzlü ölçek)

Kaynak: BİLGESAM, 2013

Dünya Değerler Anketinde ise Bu Durum: 1990 yılında orduya güven %91, 1996 yılında %94, 2000 yılında %87, 2001 yılında %84, 2006 yılında %87, 2006 yılında %87, 2008 yılında %90, 2009 yılında %86 iken, 2011 yılında %75'e kadar düşmüştür. Ayrıca bu çalışmanın 2012'de yayınlanan sonuçlarına göre ise orduya güvenin azalmasına yönelik eğilimin devam ettiği kaydedilmiştir.

2) Gençliğin TSK'ya güveni ile bilgi kaynakları arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Ki-kare ve ANOVA testleri uygulanmıştır. Hesaplanan Ki-Kare testi sonuçlarında yüz yüze ilişkiler ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiş (χ^2 19,688, $p < 0,05$). Ancak aralarında zayıf bir ilişki vardır (Phi=0,032 Cramer's V=0,134)

Çizelge 4. TSK'ya Güven ile Bilgi Kaynakları Ki-kare Test Sonuçları

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,688 ^a	10	,032
Likelihood Ratio	17,361	10	,067
Linear-by-Linear Association	,169	1	,681
N of Valid Cases	549		

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal				
Phi	,189			,032
Cramer's V	,134			,032
Interval by Interval				
Pearson's R	-,018	,044	-,411	,682 ^c
Ordinal by Ordinal				
Spearman Correlation	-,019	,043	-,447	,655 ^c
N of Valid Cases	549			

Bilimsel kaynaklar ile TSK'ya güven arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için ANOVA testi yapılmıştır. Analizler sonucunda bilimsel makaleler ile TSK'ya güven arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüş (F=1,214, $p < 0,05$).

Çizelge 5. TSK'ya Güven ile Bilimsel Kaynaklar ANOVA Tablosu

Test of Homogeneity of Variances			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
4,169	2	587	,016

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,309	2	,654	1,214	,298
Within Groups	316,447	587	,539		
Total	317,756	589			

Sosyal medya ve ulusal medyanın orduya güven ile arasındaki ilişkiyi görebilmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda orduya güven ile sosyal medya ve ulusal medya arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Çünkü $p < 0,05$ şartını sağlamamıştır. Diğer bir deyişle medya ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($F=1,757, P>0,05$)

Çizelge 6. TSK'ya Güven ile Sosyal ve Ulusal Medya Kaynakları ANOVA Tablosu

Test of Homogeneity of Variances			
Levene Statistic	df1	df2	Sig.
,713 ^a	2	538	,491

ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,871	3	,957	1,757	,154
Within Groups	293,057	538	,545		
Total	295,928	541			

3) Gençliğin TSK'ya güveni ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi bulabilmek için t-testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda cinsiyet ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p > 0,05$). Ancak etnik köken ile orduya güven arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için yapılan ANOVA testi sonucunda anlamlı bir ilişkinin varlığı gözlemlenmiştir ($p < 0,05$).

Çizelge 7. TSK'ya Güven ile Cinsiyet Arasındaki t-testi Sonuçları

Independent Samples Test									
	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
Equal variances assumed	,641	,424	,552	588	,581	,041	,074	-,104	,186
Equal variances not assumed			,536	190,581	,593	,041	,076	-,109	,191

Gençliğin TSK'ya güveni ile eğitim türleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda eğitim türleri ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (χ^2 23,127, $p < 0,05$). Ancak aradaki ilişki düşük seviyededir ($\phi = 0,195$, Cramer's $V = 0,138$).

Çizelge 8. TSK'ya Güven ile Eğitim Türleri Arasındaki Ki-kare Test Sonuçları

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,127 ^a	12	,027
Likelihood Ratio	23,442	12	,024
Linear-by-Linear Association	1,168	1	,280
N of Valid Cases	606		

Çizelge 8. Devamı

Symmetric Measures					
		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,195			,027
	Cramer's V	,138			,027
Interval by Interval	Pearson's R	-,044	,043	-1,081	,280 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-,030	,042	-,747	,455 ^c
	N of Valid Cases	606			

Gençliğin TSK'ya güveni ile askerlik durumu ve iş durumu arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı tespit etmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda askerlik durumu ve iş durumunun orduya güven ile arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Gençliğin TSK'ya güveni ile medeni durum arasında bir ilişki olup olmadığını görmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda medeni durum ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 9. TSK'ya Güven ile Medeni Durum Arasındaki ANOVA Testi

ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4,400	3	1,467	2,743	,042
Within Groups	313,356	586	,535		
Total	317,756	589			

4) Gençliğin TSK'ya güveni ile siyasi görüşü arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda siyasi görüş ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,001$).

Çizelge 10. TSK'ya Güven ile Siyasi Görüş Arasındaki ANOVA Testi

ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	17,583	5	3,517	6,863	,000
Within Groups	286,947	560	,512		
Total	304,530	565			

5) Gençliğin TSK'ya güveni ile dindarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Analizler sonucunda dini görüş ile orduya güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$)

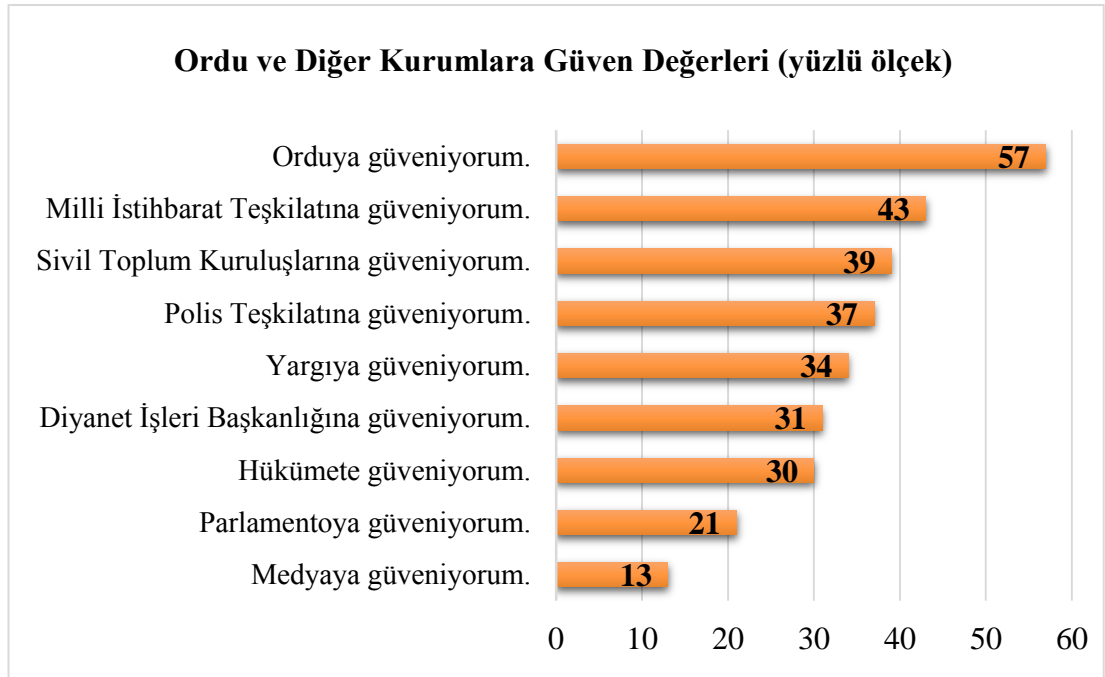
Çizelge 11. TSK'ya Güven ile Dindarlık Arasındaki ANOVA Testi

ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,626	2	2,813	5,305	,005
Within Groups	306,515	578	,530		
Total	312,141	580			

4.4 Hipotezlere İlişkin Bulgular

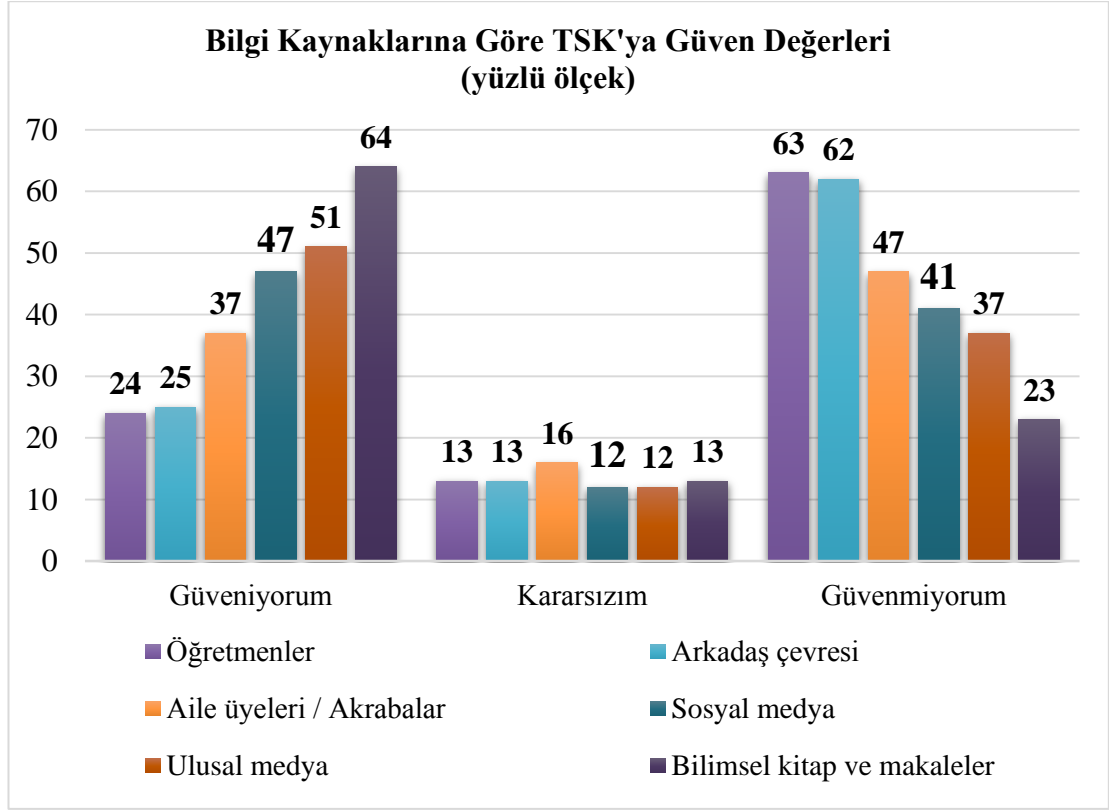
Ana Hipotezlere geldiğimizde:

AH₁: Analizimiz sonucunda AH₁ hipotezimizi yanlışladık. BİLGESAM'ın yaptığı anket sonucunda toplumun orduya güveni %63 çıkarken bizim çalışmamızda gençliğin TSK'ya güveni %57 çıkmıştır. Görüldüğü gibi gençliğin TSK'ya güveni genel nüfusun TSK'ya güveni ile aynı oranlarda hesaplanmıştır.

Şekil 4. TSK ile Diğer Kurumlara Güven Değerlerinin Karşılaştırılması

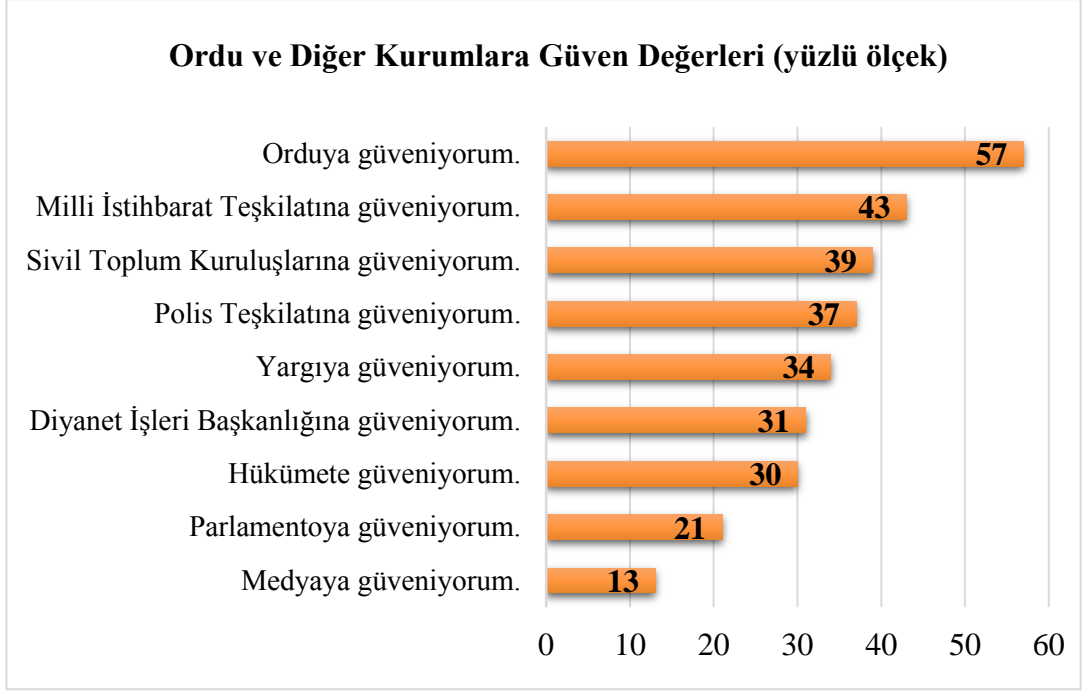
AH₂: Analizimiz sonucunda AH₂ hipotezimizi doğruladık. Üniversite Gençliğinin TSK'ya güveni ile bilgi kaynakları arasında oluşan ilişkiye yönelik olarak yapılan grafiksel gösterim Grafik 4'te özetlenmiştir. Ara değişkenleri oluşturan Bilgi kaynakları ile TSK'ya güven arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şekil 5. Bilgi Kaynaklarına Göre TSK'ya Güven Değerleri

Alt Hipotezlere geldiğimizde:

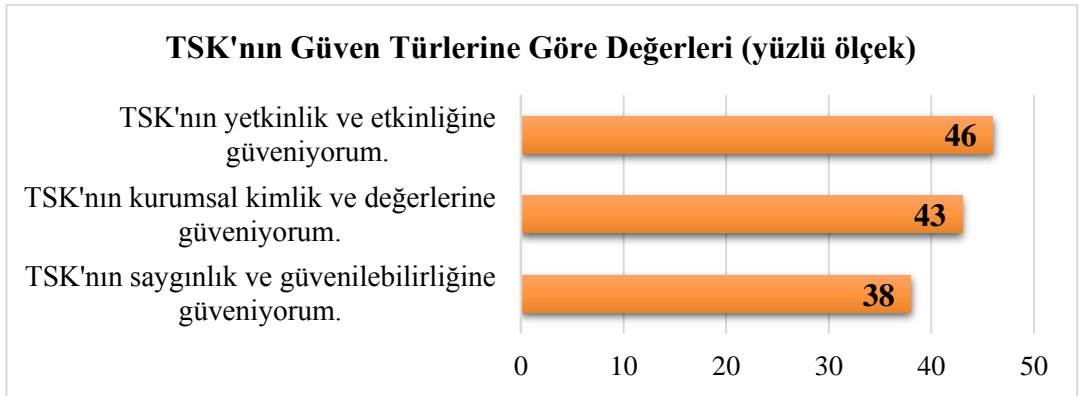
H₁: Analizimizin sonucunda H₁ hipotezini yanlışladık. Üniversite Gençlerinin TSK'ya güveni diğer kurumlara güvenleri ile kıyaslandığında daha yüksek çıkmıştır. Bu sonucun analizi Grafik 5'te gösterilmiştir.

Şekil 6. TSK ile Diğer Kurumlara Güven Değerlerinin Karşılaştırılması

Yapılan ankete göre üniversite gençleri arasında en güvenilen kurum olarak % 57 güven değeri ile ordu ve en az güvenilen kurum olarak da %13 güven değeri ile medya olduğu görülmektedir. Bu çalışmaya kıyasla yukarıda da gösterildiği Bilgesam'ın yaptığı genel güven anketinin sonucuna göre, toplumun orduya güveni %63'lük bir orana sahiptir.

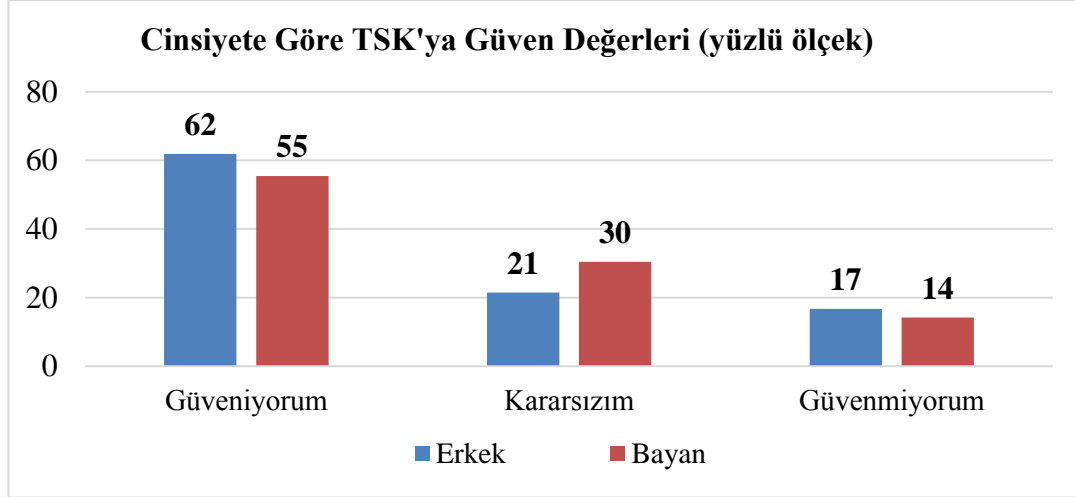
H₂: Analizimizin sonucunda H2 hipotezimizi doğruladık. Diğer bir deyişle, TSK'nın yetkinlik ve performansına dayalı güven gençler arasında diğer güven türlerinden daha yüksektir. Bu sonucun analizi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şekil 7. TSK'nın Güven Türlerine Göre Değerleri

Yapılan ankete göre gençler arasında TSK'nın yetkinlik ve etkinliğine dayalı güven değeri %46 ile en fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca TSK'nın güven türlerine göre değerlerinin birbirinden çok da farklı olmadığı görülmektedir.

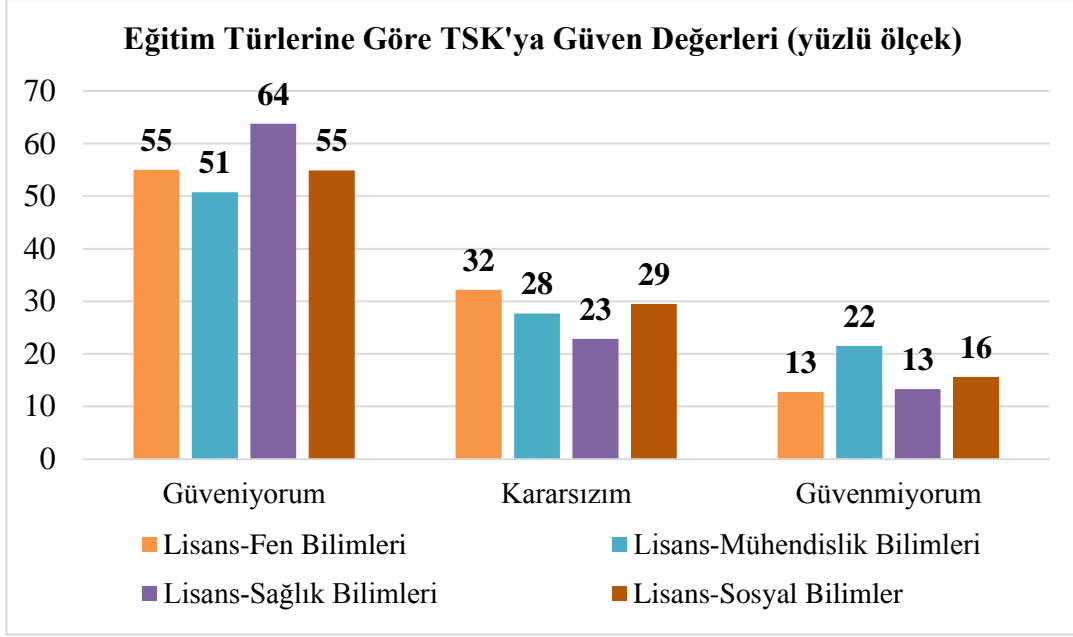
H₃: Analizimizin sonucunda H₂ hipotezimizi yanlıştık. Cinsiyete göre güven dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Şekil 8. Cinsiyete Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre erkeklerin TSK'ya güven değeri yüzlük ölçekte %62 iken bayanların TSK'ya güven değeri %55'ten fazladır. Ayrıca bayanların %30'u TSK'ya güven konusunda kararsız kalmışlardır.

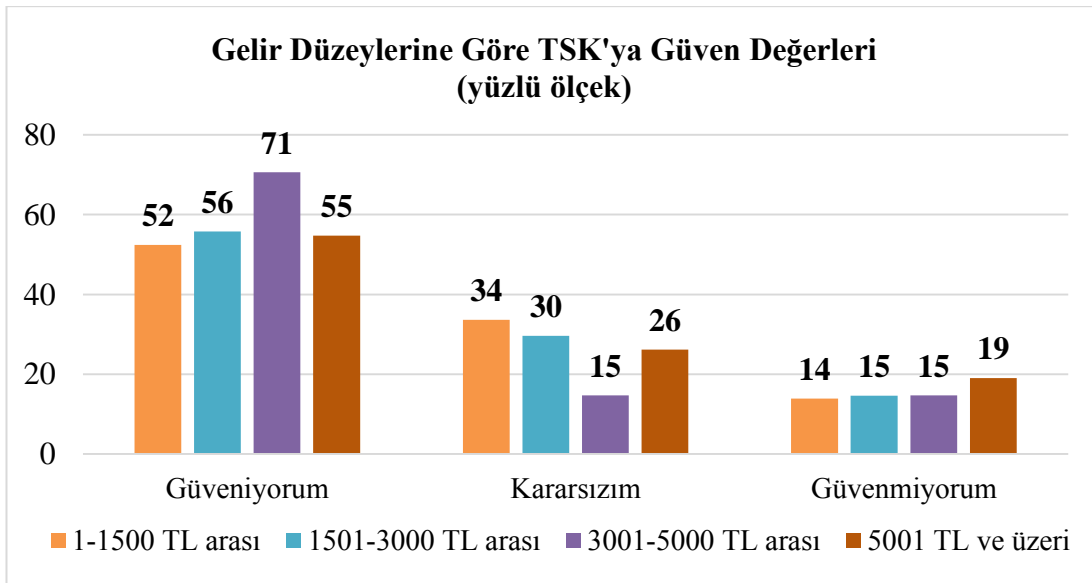
H₄: Analizimizin sonucunda H₄ hipotezimizi yanlıştık. Gençlerin eğitim türlerine göre TSK'ya güven değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Gençlerin TSK'ya güveni onların **eğitim türlerine** göre farklılık arzeder. (Sosyal bilim türünde eğitim alan gençlerin TSK'ya güven oranları diğer eğitim türlerinde eğitim alanların güven oranlarından daha düşüktür).

Şekil 9. Eğitim Türlerine Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre Sağlık Bilimlerinde okuyan gençlerin TSK'ya güven değerinin %64 ile en fazla, Mühendislik Bilimlerinde okuyan gençlerin ise TSK'ya güven değerinin %51 ile en az olduğu görülmektedir. Sosyal Bilimlerinde okuyan öğrencilerin %55'lik bir kesimi orduya güvenirken %29'luk bir kesim kararsız kalmıştır. Sosyal Bilimlerden ziyade Sağlık Bilimlerinde okuyan öğrencilerin orduya en fazla güvenen kesim olduğu tespit edilmiştir.

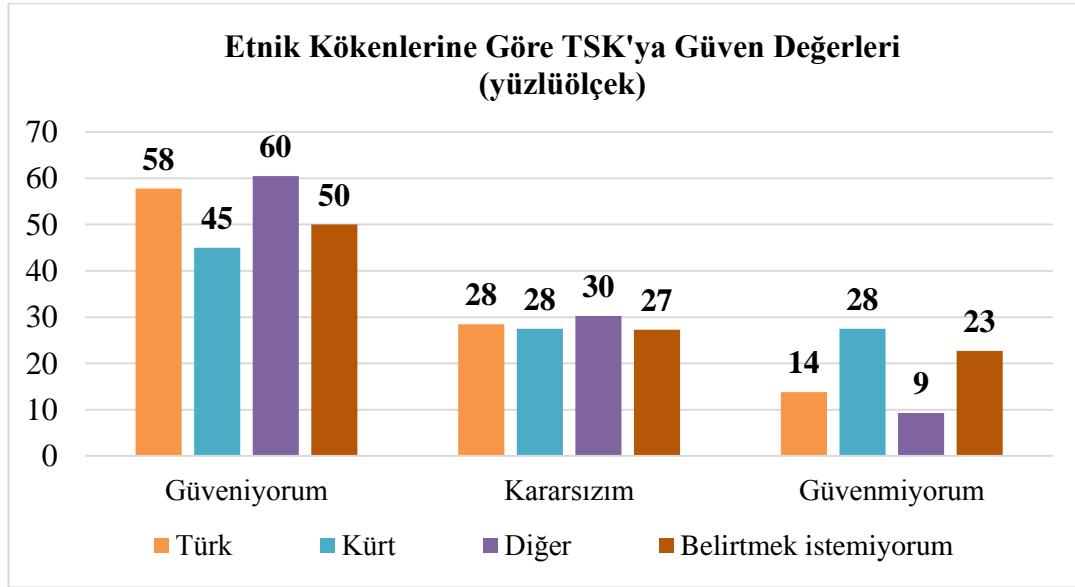
H₅: Analizimizin sonucunda H₅ hipotezimizi doğruladık. Diğer bir deyişle gençlerin TSK'ya güveni ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şekil 10. Gelir Düzeylerine Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre 3001-5000 TL arasında gelir düzeyi olan gençlerin TSK'ya güven değerinin %71 ile en fazla olduğu, 1-1500 TL arasında gelir düzeyi olan gençlerin TSK'ya güven değerinin %52 ile en az olduğu ve diğer gelir düzeyine sahip olan gençlerin TSK'ya güven değerinin ortalama %55 olduğu görülmektedir.

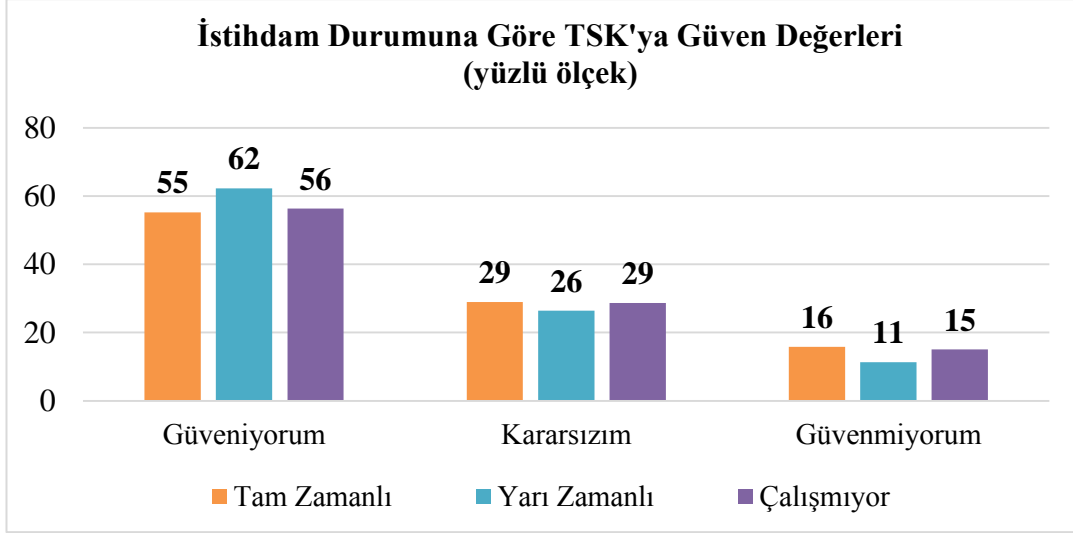
H₆: Analizimizin sonucunda H6 hipotezini doğruladık. Diğer bir deyişle gençlerin TSK'ya güveni onların **etnik kökenlerine** göre anlamlı bir değişiklik göstermektedir.

Şekil 11. Etnik Kökenlerine Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre etnik kökeni Türk ve diğer (Arnavut, Çerkez, vb.) olan gençlerin TSK'ya güven değerinin ortalama %60 ile en fazla olduğu, etnik kökeni Kürt gençlerin TSK'ya güven değerinin %45 ile en az olduğu görülmektedir.

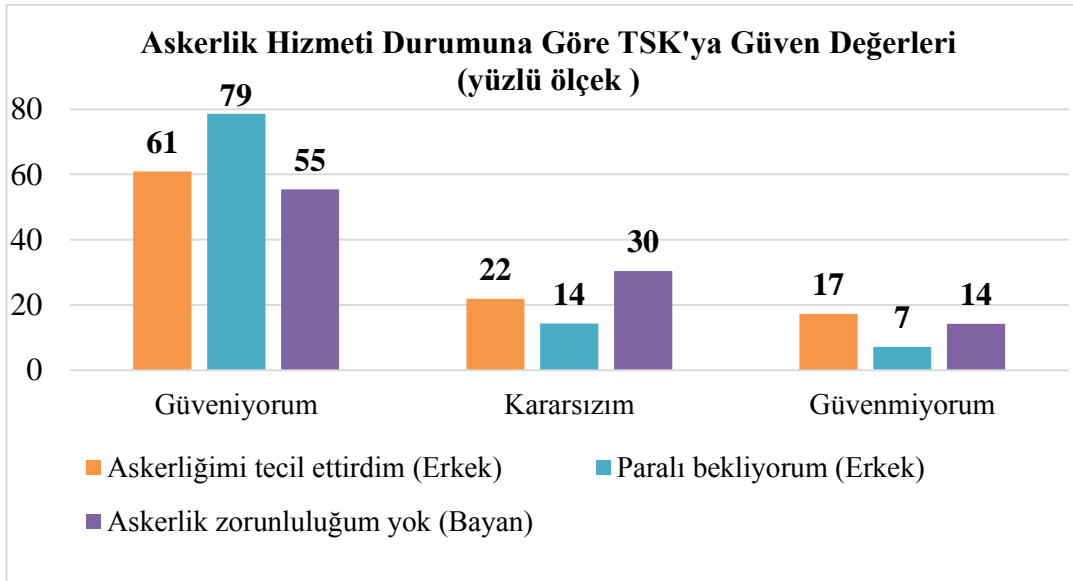
H₇: Analizimizin sonucunda H7 hipotezini doğruladık. Diğer bir deyişle gençlerin TSK'ya güveni onların istihdam durumlarına göre anlamlı derecede değişir.

Şekil 12. İstihdam Durumlarına Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre gençlerin istihdam durumuna göre TSK'ya güven değerlerinin birbirine yakın olduğu ve yarı zamanlı işlerde çalışan gençlerin TSK'ya güven değerlerinin %62 ile en fazla olduğu görülmektedir.

H₈: Analizimizin sonucunda H₈ hipotezini doğruladık. Diğer bir deyişle gençlerin TSK'ya güveni onların askerlik hizmeti yapmış olup olmadıklarına göre anlamlı derecede değişir.

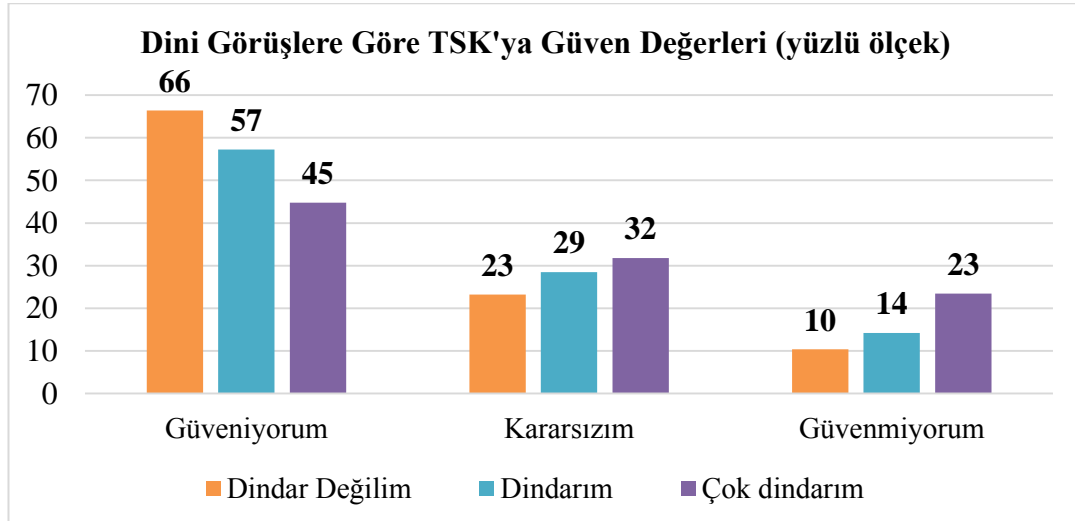
Şekil 13. Askerlik Hizmeti Durumuna Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre paralı askerliği düşünen gençlerin TSK'ya güven değerlerinin %79 ile en fazla olduğu ve askerliği tecil ettiren gençlerin ise TSK'ya güven değerlerinin %61 olduğu görülmektedir.

H₉: Analizimizin sonucunda H₉ hipotezimizi yanlışladık. Diğer bir deyişle gençlerin TSK'ya güveni onların siyasi görüşlerine göre anlamlı derecede değişir. Ancak muhafazakâr ve milliyetçi görüşlere sahip olanların TSK'ya güvenleri sol görüşlere sahip olanlara göre daha yüksektir varsayımımız yanlışlanmıştır.

Yapılan ankete göre Türk Milliyetçiliği siyasi görüşüne sahip gençlerin TSK'ya güven değerinin %70 ile en fazla olduğu, Kürt Milliyetçiliği siyasi görüşüne sahip gençlerin TSK'ya güven değerinin %36 ile en az olduğu görülmektedir. Ayrıca Muhafazakâr Demokrat siyasi görüşüne sahip gençlerin %41'inin TSK'ya güven konusunda kararsız kaldığı ve Kürt Milliyetçiliği siyasi görüşüne sahip gençlerin ise %36'sının TSK'ya güvenmediği ve bu değer TSK'ya güvenmeyenler arasında en fazla olduğu görülmektedir.

H₁₀: Analizimizin sonucunda H₁₀ hipotezimizi yanlışladık. Diğer bir ifadeyle gençlerin TSK'ya güveni onların **dindarlık** düzeylerine göre anlamlı derecede değişir ancak dindarlık oranı yükseldikçe orduya güven oranı azalmaktadır.

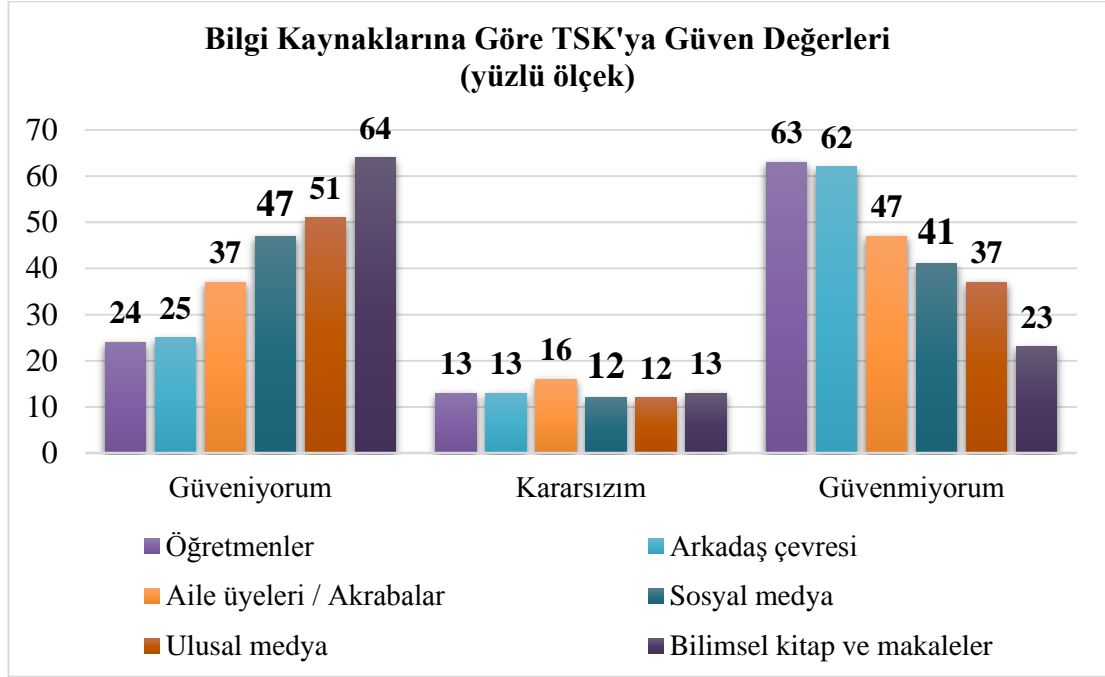

Şekil 14. Dini Görüşlere Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre dini görüş olarak kendini dindar değilim diye tanımlayan gençlerin TSK'ya güven değerinin %66 ile en fazla olduğu, dini görüş olarak kendini

çok dindarım diye tanımlayan gençlerin ise TSK'ya güven değerinin %45 ile en az olduğu görülmektedir.

H₁₁: Analizimizin sonucunda H11 hipotezimizi doğruladık. Diğer bir deyişle yüz-yüze ilişkilere dayalı bilgi kaynakları (medya, aile, öğretmenler, arkadaş çevresi) ve bilimsel içerikli bilgi kaynakları ile TSK'ya güven arasında pozitif bir ilişki vardır.

Şekil 15. Bilgi Kaynaklarına Göre TSK'ya Güven Değerleri

Yapılan ankete göre gençlerin TSK'ya ait bilgi kaynaklarından bilimsel kitap ve makalelere güven değerinin %64 ile en fazla olduğu, TSK'ya ait bilgi kaynaklarından, öğretmenlere güven değerinin %24 ile en az olduğu görülmektedir.

H₁₂: Analizimizin sonucunda H12 hipotezimizi yanlışladık. Diğer bir deyişle yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere ulusal ve sosyal Medya'ya dayalı bilgi kaynakları ile TSK'ya güven arasında negatif bir ilişkiden ziyade pozitif bir ilişki vardır. Yapılan ankete göre gençlerin TSK'ya ait bilgi kaynaklarından; Sosyal Medyaya güven değerinin %47 olduğu, TSK'ya ait bilgi kaynaklarından; Ulusal medyaya güven değerinin %51 olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ ve TARTIŞMALAR

Bu çalışma, belirli amaçlar ve varsayımlar çerçevesinde oluşturulmaya çalışılmıştır. Temel amaçlarımızdan biri; üniversite gençliğinin kurumlar içerisinde TSK'ya güveninin yerini tespit etmektir. Ayrıca yaptığımız analizler ile elde ettiğimiz bulguları genel nüfusun kurumlara yönelik güven düzeyleri ile karşılaştırarak, üniversite gençliğinin genel nüfustan farklı bir eğilim gösterip göstermediğini test etmektir. Diğerisi ise gençliğin TSK'ya güvenini dört kategoride (TSK'nın Saygınlık ve Güvenirliliğine Güven, TSK'nın Yetkinlik ve Etkinliliğine Güven, TSK'nın Kurumsal Kimlik ve Değerlerine Güven, TSK'ya İlişkin Bilgi Kaynaklarına Güven) ele alarak, bunları demografik verilere göre analiz etmek ve gençliğin TSK'ya güveni ile bilgi kaynakları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmektir. Araştırmamızı üniversite gençliğinin genel nüfustan farklı bir eğilim göstereceği varsayımına dayandırarak oluşturduk. Bunu desteklemek için literatürde toplumun orduya güvenini, “sosyal sermaye” ve “meşruiyet” kavramlarını ele alarak tanımladık.

Bu konuya yönelik yapılan çalışmalara baktığımızda, gençlik her dönem aktif bir tutum içerisine girmiştir. Örneğin, Çakı'nın tezinde değindiği, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ayrışan “devlet eğitimi” ve “millet eğitimi” ikilemi (Çakı, 2001: 66) bir süre sonra gençler arasında huzursuzlukların yaşanmasına neden olmuş ve devlete karşı isyan niteliği taşıyan olaylar yaşanmıştır. Bunun yanında, Jön Türk hareketi, günümüze yakınlığı bağlamında 1968 Kuşluğu ve Gezi Parkı gibi olayları gençlik hareketlerinden saymak mümkündür. Bu örneklerin sayısını arttırabiliriz ancak konuya örnek teşkil etmesi amacıyla sınırlandırdık. Sonuç olarak gençlik, toplumla aynı fikir birliği içinde olsa da olmasa da kendini her dönem belirginleştirmiştir.

Çalışmamız da toplumun geneline kıyasla üniversite gençliğinin hükümet ve ordu gibi kurumlara karşı tepkisini dile getiren ilk kesim olduğunu dile getirdik.

Toplumsal dokunun tahrip edildiğine inanan gençler dönemselsel olarak çeşitli yapılarla (ordu, hükümet, medya ve parlamento gibi) çatışmaya girmiştir. Eğitim, ekonomi, politik ve bunlara ek olarak Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik sistemden kaynaklanan sorunlar gençliğin tepkisine sebep olmuştur. Örnek olarak, “1960 kırım döneminde tankların üzerinde beliren gençler, 1980 döneminde orduyu taşıyan bir boyuta gelmesi” verilebilir (Özdemir, 2015: 3).

Araştırmamızda toplumun ve gençliğin, orduyla aralarında dayanışma ve güven temeline dayanan ilişkilerini sosyal sermaye ve meşruiyet kavramları ile birlikte ele almaya çalıştık. Coleman’a göre sosyal sermaye, güven, dayanışma, işbirliği ve karşılıklı ekileşim ekseninde şekillenmiştir. Araştırmamızda bu kavramı, orduyla toplum arasındaki bağın açıklanmasında kullandık. Fukuyama (2002)’nin yorumlamasına bakıldığında, sosyal sermayesi yüksek olan toplumların daha fazla güven duygusuyla hareket eden, bu bilinçle daha fazla gönüllü birlikler kurup örgütlenen, işbirliğine ve dayanışmaya önem veren ve kişisel çıkarlarından daha ziyade toplumsal yararı gözeten toplumlardır. Aynı zamanda bu nitelikler toplumsal ve ekonomik kalkınmanın daha başarılı olmasında etkili olmaktadır. Zira toplumun desteklemediği ve topluma indirgenemeyen kalkınma girişimlerinin başarısız olacağı konusunda şüphe bulunmamaktadır.

Fukuyama’nın bu görüşlerine paralel olarak araştırmamız da toplumsal refahın ve kalkınmanın oluşabilmesi için sosyal sermayenin önemli olduğu görülmüştür. Sosyal sermayenin, toplumsal güvenin oluşmasında ve devam ettirilmesinde önemli bir araç olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sınırlı imkâna sahip bireylerin toplumda elde ettikleri konumları neticesinde orduya ve diğer kurumlara güven arayışları siyasi ve ekonomik ağlara erişmelerini ve toplumsal kaynakları harekete geçirmelerini gerektirmektedir. Çift yönlü bir bağlantı gerektiren bu çözüm arayışında kurumlar, bireyler ve medyanın ortak paydada buluşması gerekmektedir.

Bununla beraber sürekli tartışılan diğer bir konu ise ordunun meşruiyet alanlarının sınırlarıdır. Copp’a göre “Yetkiyi elinde bulunduran güç mekanizmalarının kendi varlığının kaynağı ve dayanak noktasının ne olduğunu tanımlaması gerekmektedir”. Böylece bu tanım tüm kurumların ortak paydasını ve sınırlarını da oluşturmaktadır. Toplumsal yapı içerisinde farklı dil, din, inanç, kültür

ve grupların var olduğu bilinmektedir. Bu birbirinden farklı insanların sahip olduğu farklı siyasi görüşler, egemen gücün daha aktif çalışmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda toplumun huzurunu ve güvenliğini sağlayan ordunun bu yapı içerisinde kendini konumlandırması önemlidir. Türk toplumunda ve kültüründe askeri değerler güçlü bir yere sahiptir. Araştırmada görüldüğü gibi güven değerlerinin yüksek çıkması toplumun üzerinde hala ordunun toplumsal yapıyı dönüştürebilme gücünün olduğunu göstermektedir. Geçmiş yıllara nazaran azalan bu oranın nedenini, orduya yönelik tutumların ordudan ya da farklı kurumların orduya yönelik tutumundan kaynaklandığı söylenebilir. Ancak meşruiyetin temelini oluşturan kuşatıcı olma özelliği orduda istenildiği şekli alamamıştır. Çünkü farklı etnik, siyasi ve dini görüşe sahip gençlerin orduya daha az güvenmesi meşruiyet üretme sürecinde sorunların olduğunu göstermektedir. Geçmiş yıllarda ordunun yaşadığı ve yaşattığı toplumsal sorunlar farklı görüşlerde eleştirilere ve devamında güvensizliklere neden olmuştur. Bu üzerinde düşünülmesi, kolektif ve kurumsal yapının temel özelliklerine uygun çözümlenmesi gerekmektedir.

Güven değerlerine ilişkin BİLGESAM'ın 2013 yılında uyguladığı "Türk Silahlı Kuvvetlerine Toplumsal Bakış" konulu nicel araştırma, TSK'ya güveni birçok farklı kurumları bir araya getirerek karşılaştırmalı olarak ölçmüştür. Bulgular, yüzlü ölçekte 63,9'luk bir değere denk gelmektedir. Bizim üniversite gençliğinin TSK'ya güvenine yönelik bulgularımız ise bu sonuç yüzlük ölçekte 57'lik bir orana tekabül etmektedir. Bununla birlikte belirli zaman aralıklarında uygulanan ve birçok konuyu inceleyen Dünya Değerler anketinde de toplumun orduya yönelik tutumu incelenmiştir. Yapılan çalışmaların dönemsel farklılıkları bu oranların değişmesine neden olsa da sonuçlar pek de farklı değildir. Örneğin, Yılmaz Esmer'in de içerisinde bulunduğu "Dünya Değerler Araştırması"nın 1990 yılından beri yayınladığı sonuçlara bakıldığında Türkiye'de güven yıllara göre değişiklik göstermektedir. 1990 yılında orduya güven %91, 1996 yılında %94, 2000 yılında %87, 2001 yılında %84, 2006 yılında %87, 2006 yılında %87, 2008 yılında %90, 2009 yılında %86 iken, 2011 yılında %75'e kadar düşmüştür. Ayrıca bu çalışmanın 2012'de yayınlanan sonuçlarına göre ise orduya güvenin azalmasına yönelik eğilimin devam ettiği kaydedilmiştir.

Bu bağlamda gençliğin %57'si orduya güvenirken %43'ü ordu dışındaki diğer kurumlara güvenmektedir. Son zamanlarda yaşanan gelişmelerin ve TSK'nın ön planda tutulduğu bazı sorunların da etkisiyle TSK'ya güvende bir düşüş yaşanmıştır. Bu sonuç hem Dünya Değerler Araştırmasında hem de Bilgesam'ın yaptığı araştırmada aynı şekilde ortaya konmuştur. Bunun yanında ordu ve diğer kurumlar arasındaki iletişim topluma yansımakta ve taraf olunan yere göre karşı tarafa eleştirel bakılmaktadır. Bunun nedenlerine gelindiğinde, ordunun izlediği farklı politikalar halk ile arasına mesafenin girmesine neden olmuştur. Ayrıca ordunun yönetime müdahalesi ve politik aktör figürü bazı kesimler tarafından olumlu bakılsa da genel değerlendirmeler olumsuz yöndedir.

Sosyal sermayenin modern hayatla birlikte azalmaya başlaması ve kolektiviteden bireyselleşmeye kayış toplumun kurumlara ve birbirlerine güvenlerini olumsuz etkilemiştir. Buna ek olarak son yıllarda Türk Silahlı Kuvvetleri'nde çalışan subaylar da olumsuz gelişmelere konu olmuştur. Bu gelişmelere yönelik sunulan belgeler, iddialar ve olumsuz propagandalar (medya ve ulusal yayınlar) kurumu yıpratmış ve halkın güveninin aşınmasına neden olmuştur. Ancak sonuçlara bakıldığında, yine de toplumun ve gençliğin TSK'ya güveni diğer kurumlardan daha yüksek çıkmıştır. “Son yıllarda kendini gösteren sorunlara ve gelişmelere rağmen insanların TSK'yı diğer kamu kurumlarından daha özel ve ayrıcalıklı bir yere koyduğunu göstermektedir” (Bilgesam, 2013: 1).

Hipotezlerden elde ettiğimiz bulgulara geldiğimizde;

Gençliğin TSK'ya yönelik tutumunu şekillendiren yapılar incelendiğinde ailenin, öğretmenlerin, arkadaş çevresinin ve bilimsel içerikli kaynakların TSK'ya güven ile aralarında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak varsayımımızın aksine gençlerin orduya güvenini yüzyüze ilişkilerden ziyade bilimsel içerikli bilgilerin şekillendirdiği tespit edilmiştir. Bunun nedeni yaş kategorisi neticesinde ele aldığımız 18-25 grubu üniversite öğrencilerinin ailelerinden uzakta olmaları ve aileden gelen bilgilerin onların geçmiş deneyimlerini kapsamaması çocuklar üzerinde etkili bir izlenim oluşturmamış olabilir. Buna ek olarak kurumun yapısından kaynaklanan gizlilik esası, orduya yönelik bilgilerin diğer haberler gibi ön planda olmasını ve dolayısıyla bu alana dönük etkileşimlerin kısıtlanması her yerde aleni

konuşmayı da engellemiştir. Son olarak üniversiteye başlamış bireylerin elde ettiği bilgileri sorgulama alt yapısının oluşması ve olaylara söylenenden ziyade araştırılarak güvenilmesi bilimsel bilgilere olan güveni arttırmıştır. Görüldüğü üzere Chen ve Zhang'ın dediği gibi gençlik sadece çevresinden duyduklarıyla değil araştırıp analiz ettikleriyle de hareket etmektedir (Chen ve Zhang, 2013: 215).

TSK'yı işletimselleştirerek ele aldığımız kurumun üç alanına yönelik güven dağılımı sonucunda TSK'nın yetkinlik ve etkinliğine güven değerleri diğer türlere göre daha yüksek çıkmıştır. Analizler, üç model arasındaki değerlerin birbirinden çok farklı olmadığını göstermiştir. Bu modelde yer alan sorular daha çok ordunun toplumda yer eden konumuyla ilgilidir. TSK'nın yetkinliği ile ilgili algılar 20 soru ile ölçülmüştür. Terörle mücadele, personeli iyi yetiştirebilme ve uygun yerde kullanma, olası bir müdahalede görevini en iyi şekilde yerine getirebilme ve herhangi bir rüşvet ve yolsuzluk olaylarına karşı güven gibi konular daha ön plana çıkmıştır. Şöyle ki, görsel yaşamda orduya yönelik haberlerin çoğu bu konularla ilgili olduğu için diğerlerine oranla somut yaşamda tekabül ettiği yer daha gerçekçidir. Görsel medyanın da inandırıcılık gücü üniversite gençlerinin tutumlarını oluşturma da etkili olmuştur. Kurumun amacı ülkenin güvenliğini sağlamak olduğundan kurumun en küçük zaafiyeti dahi göz ardı etmesi toplum tarafından hoş karşılanmayacaktır.

TSK'ya güven değerleri gençlerin eğitim türlerine göre değişmektedir. Varsayılanın aksine sosyal bilim alanında öğrenim gören ya da mezun olan gençlerin aksine sağlık bilimlerinde öğrenim görenler orduya daha fazla güvenmektedirler. Sağlık bilimlerinde %64 oranında çıkan güven değeri sosyal bilimlerde %55'lik bir orana sahiptir. Aradaki fark pek de fazla değildir. Nitekim sosyal bilimler alanına giren felsefe, sosyoloji, psikoloji gibi bölümler daha eleştirel ve sorgulamaya dayalı olması gençlerin toplumsal olaylara ve kuramlara yönelik söylemleri kabul etmelerini zorlaştırmıştır.

TSK'ya güven değerleri gençlerin gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Analizlere bakıldığında 3001-5000 TL arası gelir düzeyine sahip gençlerin orduya en fazla güvenirken 5001 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip gençler orduya en az güvenmektedir. Gelir seviyesi arttıkça orduya güven azalmaktadır. Toplumsal hayatta belirli bir gelir seviyesine sahip, bir nevi doyurulmuş bireylerin

hayata bakışları pozitif olsa da kurumsal düzeyde doyurulmaları kolay olmayabilir. Ayrıca ekonomik kaygı gütmeyen gençler problemlere yönelik daha aktif bir tutum izlemektedir. İnsani Gelişme Yaklaşımına göre toplumda ilerleme, toplumsal kalkınma, tatmin olma ve mutluluk yaratan ekonomik büyüme gençlerin kurumlara bakışını da etkilemektedir. Sosyo-ekonomik statüsü yüksek olan aileler çocuklarını yetiştirirken daha özenli davrandığı için aldığı eğitimler yani imkânlarda farklılaşmaktadır. Bu da gençlerin hayata dair bakışını da etkilemektedir.

Toplumda yaşayan farklı etnik grupların TSK'ya güven dereceleri farklılık göstermektedir. Çalışmamızda rastladığımız bulgular TSK'ya en çok güvenenlerin Türkiye'de yaşayan Çerkezler, Arnavutlar gibi göçmenlerin olduğunu göstermiştir. Varsaydığımız gibi toplumda yaşayan Kürtlerin orduya en az güvendiği tespit edilmiştir. Bu sonucu destekler nitelikli çalışmalardan Bilgesam'ın tespitide aynı doğrultudadır. Bunun sebebi geçmişten bugüne yaşanan olaylardır. TSK'ya güvensiz olmalarının sebepleri arasında, hem geçmiş TSK uygulamalarına tepki, hem TSK'nın Kürt hareketlerine yönelik müdahaleleri hem de farklı kesimler tarafından kışkırtılması sayılabilir. Bunun yanında görüş beyan etmeyen %50'lik bir kesim vardır. Sorunun bazı kesimlere göre tehlikeli görülmesi hala görüş beyan etmekten, fikrini açıkça söylemekten korkan nüfusun fazla olduğunu göstermektedir.

18-25 yaş grubu üniversite gençlerinin bir kısmı yukarıda da bahsettiğimiz aile gelirlerinden dolayı tam zamanlı ya da part-time çalışmaktadır. Hipotezlerimizden birini oluşturan istihdamın güvenle ilişkisi incelendiğinde varsayımların aksine herhangi bir işte çalışmayan gençler, tam zamanlı çalışanlara nazaran orduya daha fazla güvenmektedir. Ancak orduya en fazla güvenen kesim %62'lik oranla yarı zamanlı çalışanlardır. Burada önemli olan çalışanların orduya güven eksikliklerinin bu düzeyde olmasıdır. Bunun nedeni negatif bakışın sadece orduya yönelik olmayıp kendisini çalışmaya iten sisteme yönelik olduğunu da düşünülebilir.

Gençlerin özellikle erkeklerin TSK'ya güvenini etkileyen diğer bir gelişme askerlik hizmeti yapmış olup olmadıklarıdır. Paralı askerliği bekleyen gençler %79'luk bir oranla orduya en fazla güvenen kesimdir. Askerliğini tecil ettirelerin TSK'ya güven değeri %61'dir. Bulgular, gençliğin TSK'ya güveninin fazla olduğunu göstermiştir. Belirli hayat koşullarından kaynaklanan sebepler askerlik hizmetini

ertelemek zorunda kalmış olabilir. Geleneksel bir toplum özelliklerini taşıdığımızdan dolayı orduya bağlılığımız ve kurumsal düzeyde sosyal sermayemiz yüksektir. Ancak toplumsal değişimler, politik söylemler ve gençlerin öncelikli amaçlarının zamanla değişmesi askerlik hizmetine talepkarlığını etkilemektedir. Nitekim terörle mücadele de yaşanan kayıplar gençlerin vatani göreve ve orduya bakışlarını etkilediği düşünülebilir. Yapılan siyasi açıklamalar ve tartışma programlarının orduya “niteliksiz ve eğitimsiz personellerin mücadeleye gönderildiği” yönündeki eleştirileri ailelerin ve gençlerin tutumlarını etkilediği söylenebilir.

Gençlerin TSK'ya güvenini etkileyen önemli bir değişken de onların siyasi görüşleridir. Araştırmamızda varsayımımız Muhafazakâr ve Türk Milliyetçisi gençlerin TSK'ya güvenlerinin en yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak bulgulara bakıldığında kendisini Muhafazakâr gören gençlerin TSK'ya güven değerleri %39, Türk Milliyetçisi gören gençlerin güven değerleri %70'dir. Orduya en az güvenen kesimin Kürt Milliyetçiliğini savunanların olduğunu göstermiştir. Bu durumun sebebi geçmişte yaşanmış olaylardan ve ordunun tutumundan kaynaklandığı söylenebilir. Diğer yandan ortaya çıkan önemli bir bulgu da, kendisini Muhafazakâr ve Kürt Milliyetçisi gören gençlerin orduya yönelik tutumlarıdır. Bulguların sonuçları, Bilgesam'ın ve Dünya Değerler Araştırmasının sonuçlarıyla benzerdir. Bilgesam toplumun siyasi görüşünü kavramsal olarak değil parti bağlamında ele almıştır. AKP ve BDP'ye oy verenlerin orduya yönelik tutumları neredeyse her soruda paralellik göstermiştir. Muhafazakâr kesimler arasında ordunun geçmiş söylemleri, değerlere yönelik tutumları ve AKP'nin gerçekleştirmek istediği düzenlemeler neticesinde kapatılmasına yönelik tutum sergilenmesi, muhafazakâr halk üzerinde olumsuz bakışın sergilenmesine sebep olmuş olabilir.

Benzer değerler gençlerin dindarlık düzeyleri ile orduya bakışları arasında da görülmüştür. Bulgular, kendini dindar olarak gören bireylerin orduya güvenleri %45'lik bir oranla en düşük seviyede çıkmıştır. Çünkü bir önceki değerlendirmemizde de değindiğimiz gibi ordunun değerlere yönelik tutumları geçmişte ve devam eden dönemlerde tepkisel olmuş ve laiklik ilkesinin çiğnendiğini düşünerek kısıtlamalarda bulunmak istenmiştir. Bunun aksine kendisini dindar görmeyenlerin orduya aşırı güvenmesi, ordunun dini bütün değerlere ve dini esaslara göre yaşayan bireylere karşıymış imajını doğurabilmektedir. Bu bulgulardan

hareketle, ideal bir toplumda, tarafsız konumda olması gereken kurumun değer ve inanç bağlamında bazı kesimler tarafından farklı algılanması orduya yönelik kaygının artmasına neden olabilir.

Toplumun ve özellikle gençliğin sosyal medyayla etkileşimi yadsınamaz bir gerçektir. Üniversite gençlerinin yapılan analizler sonucunda sosyal medyaya güveni %47 iken, orduya yönelik bilgilerin aktarıldığı ulusal medyaya güveni %51 çıkmıştır. Bu bulgulardan hareketle toplumun görüşünü etkileyen önemli bir uyarıcının da medya olduğu söylenebilir. Ancak bulgular sonucunda varsaydığımız gibi orduya güven arttıkça medyaya güven azalmaktadır. Araştırmaya ek olarak Kadir Has Üniversitesinin her yıl gerçekleştirdiği “Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2013” raporunun sonucunda medyaya güven diğer kurumlar içerisinde en düşük orana sahiptir. Medyanın kullandığı dil ya da kullandığı söylemler, gençlerin topluma yönelik tutumlarını az ya da çok etkilemektedir. Dolayısıyla üniversite öğrencilerinin sosyal sermayelerini ne şekilde biçimlendirdikleri gösterdikleri tutum ile doğru orantılıdır. Sosyal medya ve ulusal medyanın yayın çeşitliliği ve yayınların kimi zaman siyasi görüşler çerçevesinde şekillenilmesi güven düzeyini olumsuz etkileyen gelişmeler arasında sayılabilmektedir. Görsel yayınların ulaşımı ve etkisi bilimsel yayınlara nazaran daha kolay olduğu için ilk bilgi kaynağını görsel medyanın oluşturduğu söylenebilir. Böylece insanlar, daha kolay etkileşime geçtiği kaynaklardan bilgi alsa da bu bilgilerin doğruluk değerleri tartışılmaktadır. Bu nedenle gençlerin her türlü kuruma ya da şahıslara güven duymasını engelleyecek haberlerin medya da yer alması önlenemeyen bir gerçektir. Dolayısıyla halkı etkileme üzerine yapılan çalışmalar ve söylemler de kimi zaman geçerlilik kazanmış gibi durmaktadır. Bugün en fazla çalışma yapılan alanlardan birisi medyanın objektifliği üzerinedir. Ancak sonuçlar medyanın siyasi bloklaşmanın arasında kalarak, doğru bilgiden arındığını göstermektedir.

Araştırmamız boyunca gençliğin en çok güvendiği kurumlar içerisinde TSK'nın yerini tespit edip gençliğin genel nüfustan farklı bir eğilim gösterip göstermediğini incelemeye çalıştık. Bulgulara bakıldığında gençliğin toplumdan farklı bir eğilim göstermediği görülmüştür. Elde ettiğimiz bu bulgular literatürde toplumun ve gençliğin orduya güveni alanında yapılan çalışmaların buguları ile

paralellik göstermektedir. Toplumun ve gençlerin kurumlara güven sıralamasında en güvendiği kurumun TSK olduğu görülmüştür.

Bununla birlikte, toplumda önemli bir yere sahip olan ve üç gruba ayırdığımız bilgi kaynaklarının (yüzyüze ilişkiler-medya-bilimsel kaynaklar) gençlerin hayatları ve görüşleri üzerinde etkili olduğunu doğruladık. Teknolojiyle ve dolayısıyla internetle en fazla etkileşime geçen kesimin gençlik olduğu bulgusu teknolojinin görüşler üzerindeki etkisini de doğrular niteliktedir. Örneğin “Gezi Parkı” olayına bakıldığında gençleri ve toplumu en fazla örgütleyen uyarıcılardan birisi sosyal medyadır. Dolayısıyla, sosyal medyada yer alan orduya yönelik bilgiler, insanların bakışlarını da etkilemektedir. Buna rağmen bulgularımız medyanın en güvensiz kurum olduğunu söylese de, sosyal medya, tv ve gazete gibi ulusal yayınların gençleri etkilediğini ve bu bilgilere güvenildiğini tespit ettik. Ancak son dönemlerde medyanın siyasallaşıp farklı güçler tarafından tahakküm aracı olarak kullanılması objektif bilgiye ulaşmayı zorlaştırdığı ve fikir karmaşasının yaşanmasına sebep olduğu söylenebilir.

Bulgular, Türkiye’de gençlerin en güvendiği kurumun ordu olduğunu bir kez daha göstermektedir. Daha önce yapılmış nicel ve nitel çalışmalar da Türk ordusunun toplumun gözünde önemli bir konuma sahip olduğunu destelemiştir. Sarıgil’in de dediği gibi, ordunun siyasete ve dolayısıyla toplumsal yapıya birçok kez müdahalede bulunmasına rağmen, Türk toplumu için en güvenilir ve en prestijli kurum olma özelliğini kaybetmemiştir (Sarıgil, 2009: 13). Bu güven ve prestij dönem dönem azalmış olsa da diğer kurumlarla kıyaslandığında en güvenilir kurumun yine ordu olduğu tespit edilmiştir. Bu azalmaya neden olan gelişmeler, örneğin, toplumun orduyu terörle mücadelede yeterli görmemesidir. Çünkü her dönem terörle yaşanan mücadele ve şehit haberleri orduya güveni olumsuz etkilemiştir. Ayrıca muhafazakâr gençlerin orduya güvenmemeleri, geçmiş dönemlerde ordu ile hükümet arasında yaşanan problemlerin sonuçlarından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü orduya en az güvenen muhafazakâr gençlik siyasi olarak kendisini hükümete yakın görmektedir.

Elimizdeki kısıtlı verilerden yola çıkarak vardığımız bu sonuçlar elbette bazı sınırlılıkları da gün yüzüne çıkarmıştır. Araştırmaya giriştiğimiz bu önemli çalışmayı Ankara, Balıkesir, İstanbul, Sakarya ve İzmir ile sınırlandırmayıp doğu illerinde

yapabilseydik daha farklı sonuçlar çıkabilirdi. Ancak maddi imkânlar, zamansal kısıtlılıklar ve dönemseller olarak yaşanan bölgesel koşullar ve benzeri nedenlerden ötürü araştırmamızı belirli illerle sınırlandırmak zorunda kaldık. Tekrar söylemek gerekirse, yaptığımız bu algı araştırması farklı dönemlerde ve farklı bölgelerde yapıldığında muhakkak ki sonuçlarda değişimler yaşanacaktır. Bunun yanında anketlere katılan gençlerin cinsiyete göre dağılımlarında belirli sebeplerden dolayı oransızlık söz konusu olmuş, ankete katılan kadınların sayıları erkeklere oranla daha fazla çıkmıştır.

Ortaya konacak çözüm önerilerinin uygulanmasında bütüncül bakış açısını yakalamak önemlidir. Odaklanması ve araştırılması gereken ilk nokta, gençlerin %43'ünün orduya güvenmemesidir. Ordu ile toplum arasındaki mesafeye Türkiye dışında diğer ülkelerde de raslanmaktadır. Ancak aralarındaki makas farkı diğer toplumlardan ziyade Türkiye'de daha fazla olduğu yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir. Bu durum ordunun misyonunun yeniden gözden geçirilmesi gerektiği sonucunu doğurmuştur. Ordunun toplumdan ayrı, topluma yabancı ve toplumdan üstün pozisyonunun araştırmacılar kadar kurum içindeki yetkililer tarafından da göz önüne alınması gerekecektir. Askeri eğitimlerin, kurumiçi organizasyonların ve ordunun kurumsal yapısının ve amacının bir getirisi olan uzaklığın, halkın TSK'yı tanımaması sonucunu doğurduğu için düzenlemeler yeniden gözden geçirilmelidir.

Tarihsel olarak bakıldığında, ordu 1980 sonrası giderek kendi içine daha da kapanmış ve 2003 yılına kadar bu durum hiç sorgulanmamıştı. Nitekim 2003 yılından sonra bu sorunun çözümüne yönelik bazı düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 30 Ağustos ve diğer askeri faaliyetlere toplumla bütünleşmek açısından halkın katılımının sağlanması, halk ile ilişkileri düzenlemeye yönelik çalışmaların gündeme gelmesi ve bu hedefle şehirlerde reklam panolarının kullanımına yönelik tedbirlerin alınması, engelliler için bir günlük askerlik uygulamasına gidilmesi, askerlerin lisansüstü eğitim programlarına teşvik edilmesi ve yurtdışında eğitim imkânı sağlanması, harp okullarına akademisyenlerin çağırılarak etkileşimin sağlanması, askeri birliklerin gezilmesi ve tanıtılması gibi düzenlemelere ek bütünleştirici uygulamaların artırılmasının uygun olacaktır. Ayrıca ordunun gençler ile etkileşimini sağlamlaştırabilmesi ve topluma yabancılaşmasını önleyebilmesi için elindeki potansiyel gücü değerlendirmesi gerekmektedir. Bu potansiyel güç belirli

süre için bile olsa askerlik hizmetini yapman gençlerdir. Sadece askere giden gençlerle değil aileleriyle kuracağı ilişkiler de TSK'nın imajını değiştirecek önemli fırsatlardır. Bunlara ek olarak terörle mücadele de kararlı tutumunu devam ettirmesi ve toprak bütünlüğünü koruması, kendisini yönlendirmek isteyen hiçbir güce bağlı kalmadan özerk yapısını, korumaya özen göstermesi ve sivil yönetim ile arasındaki ilişkisinin toplumun tamamını kapsayan bütünleştirici pozisyonda kalmasını sağlaması orduya yönelik tutumların olumlu yönde değişmesine katkı sunacak düzenlemelerin olabileceği değerlendirilmektedir.

6. KAYNAKÇA

- Abrams, Mark. The Teenage Consumer. London: The Press Exchange; 1957.
- Adayaman, F., Çarkoğlu, A., Şenatalar, B. (2005). Toplumun Kamu Yönetimine, Kamu Hizmetlerine ve Reforma Bakışı. Tesev Yayınları.
- Akyürek, S., Koydemir, F. S., Atalay, E., Bıçaksız, A. (2013). Sivil-Asker İlişkileri Ve Ordu Toplum Mesafesi. Ankara, Bilgesam Yayınları.
- Akyürek, S. ve Yılmaz, M. A. (2013). Türk Silahlı Kuvvetlerine Toplumsal Bakış. İstanbul, Bilgesam Yayınları.
- Allean, C. D. Ve Braun, W. G. (2012). TRUST: Implications for the Army Profession. International Society for Military Ethics (ISME), 24-27 January 2012, San Diego, CA.
- Allen, S. (1968). Some theoretical problems in the study of youth. Sociological Review, 16(3), 315-333.
- Allik, J. And Realo, A. (2004). Individualism –collectivism and Social Capital. Journal Of Cross-Cultural Psychology, Vol. 35 No. 1, 29-49.
- Alperen, A. ve Salur, H. (2003). Hannah Arendt'te Şiddet Ve Şiddetin Kaynağı Üzerine Din Sosyolojik Bir İnceleme. Konya.
- Altemeyer, B. (1998). The other" authoritarian personality". Advances in experimental social psychology, 30, 48-92.
- Arnet, J. J. (2005). Youth, cultures and societies in transition: The challenges of growing up in a globalized worl. Youth in Asia. 22-35.
- Aronowitz, Stanley. False Promises: The Shaping of American Working Class Consciousness. New York: McGraw-Hill Book Company; 1973.
- Arendt, H. (2006). Şiddet Üzerine. Çev. Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arslan, A. (2004). Türk İktidar Seçkinleri. Kırgızistan Kommersiyalık Enstitüsü, Akademik Bakış, Türk Dünyası Celalabad İşletme Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 1-9.
- Arslan, A. (2003). Modern Türk Askeri Elitlerinin Oluşumu ve Ordu Din, İdeoloji ve Siyaset İlişkisi. www.stradigma.com (aylık strateji ve analiz e-dergisi), 9.

- Bal, H. (2014). Siyaset Teorisinde ‘Otorite’ Kavramı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2 Winter 2014, 247-255, Ankara.
- Beetham, D. (1991). Max Weber and Legitimacy of the the Modern State. *Westdeutscher Verlag, Opladen. Analyse&Kritik* 13, s. 34-45.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied psychology*, 46(1), 5-34.
- Bjørnskov, C. & Svendsen, G. T. (2003). Measuring social capital–Is there a single underlying explanation? (No. 03-5).
- Bora, T. (2002). Ordu ve Milliyetçilik, *Birikim* 160-161, 61.
- Bourdieu, Pierre (2010). “The Forms of Capital”, *Readings in Economic Sociology*. (Editör: Nicole Woolsey Biggart). Oxford: Blackwell Publishing, s.280-291.
- Brandt, U. S. and Svendsen, G. T. (2010). The Survival of the Nordic Welfare State and Social Trust. *Nordic Journal of Political Economy*, 36.
- Bulut, F. (2011). 68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu ve Türkiye’de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı, *ÇTTAD yayınları*, 123-149.
- Caforio, G. (2003). *Handbook of the Sociology of the Military*. New York, Springer Science ve Business Media.
- Caforio, G. (2008). The military profession, public trust, and public interest. *Connections: The Quarterly Journal*, 7(1), 95-109.
- Castillo, J. C., Miranda, D. ve Torres, P. (2011). Authoritarianism, social dominance and trust in public institutions. *International Society of Political Psychology – ISPP, İstanbul, July 9-12* .
- Castelfranchi, C. and Falcone, R. (2000). *Social Trust: A Cognitive Approach*. National Research Council - Institute of Psychology.
- Chisholm, L. and Reymond, M. B. (1993). Youth Transition, Gender and Social Capital. *Armed Forces&Society*. Sage, 27, 259.
- Cleuren, H. (2007). Local Democracy and Participation in Post-Authoritarian Chile. *European Review of Latin American and Caribbean Studies* 83.
- Cohen, C. (1997). Social capital, intervening institutions and political power. Presented at the Ford Foundation Conference, *Social Capital in Poor Communities: Building and Utilizing Assets to Combat Poverty*, New York, NY.

- Chen, X. ve Zhong, H. (2013). Delinquency and Crime among Immigrant Youth— An Integrative Review of Theoretical Explanations. *Laws*, 2, 210-232.
- Chisholm, L. & du Bois-Reymond, M. (1993). Youth transitions, gender and social change. *Sociology*, 27(2), 259-279.
- Coicaud, J. M. (1997). *Legimacy and Politics*. Cambridge University Press. Vol. 28, 1, 3-45.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, S95-S120.
- Condrad, D. (2007). *Defining Social Capital*. Leeds Metropolitan University, UK.
- Copp, D. (2008). *The İdea of a Legitimate State*. Princeton University Press.
- Çakı, F. (1991). *Eğitimde Yabancılaşma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Anabilimdalı, İstanbul*.
- Çayır, K. (2012). *Yaşçılık / Yaşa Dayalı Ayrımcılık*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi.
- Çelik, M. (2007). *Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet Krizi, Avrupa Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, H. (1998). *Siyasetin Evrensel Sorunu: İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58-3.
- Dean, A. A. (1979). *Reconsidering the Sociology of Youth*. McMaster University. <http://digitalcommons.mcmaster.ca/opensdissertations>
- Demir, İ. (2012). *The Development and Current State of Youth Research in Turkey*. *Armed Forces&Society*. 20(1), 89-114.
- Easton, D. (1965). *Political Theory. An Inquiry into the State of Political Science*. 185-236.
- Esmer, Yılmaz, 1999; Devrim, Evrim, *Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*, TESEV
- Erdoğan, E. (2006). *Sosyal sermaye, güven ve Türk gençliği*. Kaynak: <http://www.urbanhobbit.net/PDF>.
- Ferkiss, V. (2012). *American youth and the process of social change: a sociological reflection*. *Proceedings of the Catholic Theological Society of America*, 26.
- Fırlar, B. G. ve Dündar, İ. P. (2006). *Gazete Reklamlarının Gençler Üzerindeki Etkisi*. *Bilig Dergisi*, 40.
- Fidrmuc, J. and Gerxhani, K. (2004). *Formation of Social Capital in Eastern Europe: Explaining the Gap vis-à-vis Developed Countries*. Bonn University.

- Fukuyama conference (1984).
- Gale, F. and Fahey, S. (2005). Youth. Regional Unit for Social and Human Sciences in Asia and the Pacific, UNESCO.
- Gaus, D. (2011). The Dynamics of Legitimation. Working Paper, 8.
- Goldberg, A. (2000). Türkiye ve Avrupa'da Gençlik.
- Gök, M. (2014). Toplumsal Kalkınma ve Sosyal Sermayenin Bilinmeyen Aktörleri: Kadın Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilimdalı, Ankara.
- Gönenç, L. (2001). Meşruiyet Kavramı ve Anayasaların Meşruiyeti Problemi. Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Grace, J. And Soenson, B. (2006). Constraints To Youth Participation In The Current Federal Political Environment. Edith Cowan University Yayınları.
- Habermas, J. (1976). Legitimation Problems In Modern State. Politische Vierteljahresschrift, 17, 39-61.
- Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center. Annals of the American Academy of political and Social Science, 67, 130-138.
- Hermans, H. J., & Kempen, H. J. (1998). Moving cultures: The perilous problems of cultural dichotomies in a globalizing society. American psychologist, 53(10), 1111.
- Ito, M. Horst, H., Bittanti, M., Boyd, D., Herr-Stephenson, B., Lange, P. G., ... & Robinson, L. (2008). Living and Learning with New Media: Summary of Findings from the Digital Youth Project. John D. and Catherine T. MacArthur Foundation.
- İrem, N. (2002). Turkish conservative modernism: Birth of a nationalist quest for cultural renewal. International Journal of Middle East Studies, 34(01), 87-112.
- Jackman, R. W., & Miller, R. A. (1996). A renaissance of political culture?. American Journal of Political Science, 632-659.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1994) 'Psychology in Turkey', International Journal of Psychology 29(6): 729-38.
- Kangal, N. (2013). Sosyal Sermaye Teorileri ve Sosyal Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karaosmanoğlu, Ali ve Behice, Ö. G. (2010). Türkiye'de Sivil-Asker İlişkisinin Unutulan Boyutları, Uluslararası İlişkiler Cilt 7, no. 27, 29-50.

- Keefer, P., ve Knack, S. (2002). Polarization, politics and property rights: Links between inequality and growth. *Public choice*, 111(1-2), 127-154.
- Khodyakov, D. (2007). *Trust as a Process: A Three-Dimensional Approach*. BSA Press. 4,1, 1, 115-132.
- Lamp, R. D. (2005). *Measuring Legitimacy in Weak State*. Maryland University Press. 1-28.
- Lipset, S. M. (1963). *Political Man*. Doubleday-Company Press.
- Lucio, R and Renno, J. (2000). *Microfoundations of Social Capital: Membership to Associations in Latin America*. Pittsburg University Press.
- Mangabeira, U. R. (1976). *Law in Modern Society*. LES Ver, 12, 1.
- Mishler, W., & Rose, R. (1997). Trust, distrust and skepticism: Popular evaluations of civil and political institutions in post-communist societies. *The journal of politics*, 59(02), 418-451.
- Mütevellioğlu, N. (2006). Sosyal Devletin Meşruiyeti. "İş, Güç" Endüstrisi ve İnsan Kaynakları Dergisi, 8, 2.
- Newton, K. (2001). Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy. *International Political Science Review*. 22, 2, 201-214.
- Norris, P. (2002). *Making Democracies Work: Social Capital and Civic Engagement in 47 Societies*. Harvard University, Cambridge.
- Offe, C. (1999). How can we trust our fellow citizens. *Democracy and trust*, 52, 42-87.
- Özdemir, C. (2007). *Üniversite Gençliği ve İnternet*. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Özdemir, H. (1994). *Ordunun Olağandışı Rolü*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Özgişi, T. (2014). "Türkiye'de Toplumsal Değişimin Siyasi Katılıma Etkisi." *TESAM Akademi Hakemli Dergisi* 1.1.
- Paine K. D. (2003). *Guidelines for Measuring Trust in Organizations*. The Institute for Public Relations.
- Plant, R. (1982). Jürgen Habermas and the Idea of Legitimation Crisis. *European Journal of Political Research* 10, 341-352.
- Poppo, L., & Schepker, D. J. (2010). Repairing public trust in organizations. *Corporate Reputation Review*, 13(2), 124-141.
- Pusch, B. (2000). *Türkiye ve Avrupa'da Gençlik*. Viyana Üniversitesi.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.

- Putnam, R. D. (1995). "Bowling Alone: America's Declining Social Capital", *Journal Of Democracy*. 6 (1), 65–78.
- Rohall, D. E., Ender, M. G., & Matthews, M. D. (2006). The effects of military affiliation, gender, and political ideology on attitudes toward the wars in Afghanistan and Iraq. *Armed Forces & Society*, 33(1), 59-77.
- Roosevelt, F. D. (2008). Türkiye'de Gençlik. İnsani Gelişme Raporu. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.
- Ross, C. & Mirowsky, J. (2006). Social structure and psychological functioning: Distress, Perceived Control, and Trust. In J. Delamater, *Handbook of Social Psychology*, 390-411, New York, Springer.
- Rossi, F. M. (2009). Youth Political Participation: Is This the End of Generational Clea. *Armed Forces&Society*. Sage. 24, 467.
- Sandıklı, A. (2010). Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi, Bilgesam Yayınları.
- Sargil, Z. (2013). Public Opinion and Attitude toward the Military and Democratic Consolidation in Turkey. *Armed Forces&Society*, Sage. 41(2), 282-306.
- Sargil, Z. (2009). Deconstructing the Turkish Military's Popularity. *Armed Forces&Society*, 35, 4, 709-727.
- Scruton, R. (2010). The uses of pessimism: And the danger of false hope. Oxford University Press, USA.
- Sibley, C., & Duckitt, J. (2009). Five Big Personality, Social Worldviews, and Ideological Attitudes: Further thesis of a dual process cognitive-motivational model. *Journal of Social Psychology*, 149 (5), 545-561.
- Sidanius, J. and Pratto, F. (1999). *Social Dominance*. Cambridge University Press.
- Siisiainen, M. (2000). Two Concepts of Social Capital: Bourdieu vs. Putnam. *Jyvaskyla auaniversity Press*.
- Sinclair, J. (1995). *Legitimate*. Collins Cobuild English Dictionary, London: Harper Collins Pub.
- Söğütlü, İ. (2006). Türkiye'de Ordu, Siyaset ve Demokrasi. *Köprü Dergisi*, Güz 96, 56.
- Şen, S. (2004). Ordu, Her Şeye Rağmen Korunması Gerekenin Temsilcisi!, *Kışladan Anayasaya Ordu: Siyasi Kültürde TSK'nın Yeri*, Metis Yayınları, İstanbul, 92-111.
- Şenkal, A. (2005). Sivil toplum ve sosyal sermaye: sosyal politikaya dayalı alternatif kalkınma modeli arayışları. *İktisat Fakültesi Mecmuası* 55.1, 791.

- Tezcan, M. (1997). *Gençlik Sosyolojisi ve Antropoloji Araştırmaları*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 178.
- Unger, R. M. (1997). *Law in Modern Society*. The Free Press.
- Uslaner, E. M. (2004). Trust as a Moral Value. Dario Castiglione, Jan W. van Deth, and Guglielmo Wolleb, eds., *Handbook of Social Capital*, Oxford University Yayınları.
- Vandenberghe, F. (1999). Globalisation and Individualisation in Late Modernity. A Theoretical Introduction to the Sociology of Youth. *Manuscript Italian*. 3-68.
- Yamagishi, T. (1986). The provisioning of a sanctioning system as a public good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 110-116.
- Yaman, Ö. M. (2013). Türkiye’de Gençlik Sosyolojisi Çalışmalarına Dair Bibliyografik Bir Değerlendirme. *Alternatif Politika*, 5, 2, 114-138.
- Yıldız, Z. ve Topuz, H. (2011). Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Açısından Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Social Policy Conferences*, 61-2, 201-226.
- Yücedağ, İ. ve Çetin, A. (2015). Politik Aktör Olarak 1960’lar Türkiye Gençliği ve Toplumsal Profili. *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 13.
- Zak, P. J. ve Knack, S. (2001). Trust and growth. *The economic journal*, 111(470), 295-321
- Wadham, B. Skrzypiec, G. & Slee, P. (2014). Young Australians’ Attitudes to the Military and Military Service. *SAGE Open*, 4(3), 2158244014547197.
- Washburne, S. L. (2010). *Legitimacy, Identity and Conflict: The Struggle for Political Authority in Southern Sudan*. Exeter University.
- Weber, M. (2003). Politics as vocation. Aktaran, Ballve, T. http://socialpolicy.ucc.ie/Weber_Politics_as_Vocation.htm
- Wolin, S. S. (1993). Democracy, difference, and re-cognition. *Political theory*, 464-483.

7. EKLER

EK 1: ANKET FORMU

2010'LU YILLARDA ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN TSK'YA GÜVENİ VE BİLGİ KAYNAKLARIYLA İLİŞKİSİ ANKETİ

GİRİŞ

Merhaba. Ben Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Sizinle hazırlamakta olduğum yüksek lisans tezimin konusunu teşkil eden “Orduya Güven” üzerine bir anket yapmak istiyorum. Tezimin amacı gençliğin TSK'ya güveninin genel nüfusun güveninden anlamlı farklılıklar arz edip etmediğini incelemektir. Tez danışmanım Doç. Dr. Fahri ÇAKI'dır. Anketi yanıtlamak yaklaşık 15 dakika sürecektir. Anketle vereceğiniz bilgiler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak ve başka kimseyle paylaşılmayacaktır. Ayrıca, isminiz yada kimliğinizi belli edecek sorular asla sorulmayacaktır. Çalışmamın amacına ulaşabilmesi için benimle paylaşacağınız bilgilerin gerçek ve samimi bilgiler olması çok önemlidir. Ancak sorularım içerisinde sizi rahatsız eden veya yanıtlamak istemediğiniz bir soru olursa yanıtız bırakmanızda hiçbir sakınca yoktur.

Şimdi müsaade ederseniz sorularıma başlamak istiyorum.

A) KURUMLAR ARASI GÜVEN

A1) Lütfen aşağıdaki kurumlar içinde ülkeye hizmet ve milli çıkarlara bağlılıkları bağlamında en çok güvendiğiniz beş kurum güven derecenize göre numaralandırınız. (kutu içerisine 1,2,3,4,5 numaraları veriniz).

- Yargı
- Parlamento
- Ordu
- Hükümet
- Polis
- MIT (Milli İstihbarat Teşkilatı)
- Diyanet İşleri Başkanlığı
- Medya
- Sivil Toplum Kuruluşları

B) TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNE (TSK'YA) GÜVEN

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile ilgili aşağıdaki görüşlere ne derece katıldığınızı lütfen belirtiniz.

(1= Kararsızım 2= kesinlikle katılmıyorum, 3=katılmıyorum, 4=katılıyorum, 5= kuvvetle katılıyorum)

EK 1: DEVAMI

So. NO	TSK'NIN SAYGINLIK VE GUVENILEBILIRLIGINE GUVEN	KARARSIZIM	KATILMIYORUM		KATILIYORUM	
			1	2	3	4
1	TSK'nın yaptığı açıklamaların doğruluğuna inanırım.					
2	TSK önemli kararlar alırken benim gibi insanların kaygılarını da dikkate alır.					
3	TSK, verdiği sözleri tutar.					
4	TSK, benim gibi insanlara adil davranır.					
5	TSK, benim gibi insanların görüşlerinin meşruiyetine inanır.					
6	TSK, benim gibi insanları bilerek yanıltmaz.					
7	TSK'nın ilkeler doğrultusunda davrandığını düşünüyorum.					
8	TSK'nın benim gibi insanlar adına ülke yönetimiyle ilgili kararlar almasına rıza gösteririm.					
9	TSK içindeki kaza ve vukuatların gerektiği gibi adil soruşturulduğuna inanıyorum.					
10	TSK, insan haklarına riayet eder.					

So. NO	TSK'NIN YETKİNLİK VE ETKİNLİĞİNE GUVEN	KARARSIZIM	KATILMIYORUM		KATILIYORUM	
			1	2	3	4
11	TSK'nın asli görevlerini yerine getirecek becerilerinin yeterli olduğuna inanıyorum.					
12	TSK, subaylarımızı iyi yetiştirmektedir.					
13	TSK, askerlerimizi (er ve erbaşlarımızı) iyi yetiştirmektedir.					
14	TSK, savaş durumları için yeterince hazırlıklıdır.					
15	TSK, yurtdışı askeri görevlerinde (Kore, Afganistan, Bosna vb.) başarılı olmaktadır.					
16	TSK, terörle mücadelede başarılıdır.					
17	TSK'da yolsuzluk ve rüşvet diğer kurumlardaki kadar yaygın değildir.					
18	TSK, bünyesindeki askeri personeli amacına uygun kullanmaktadır.					
19	TSK'da adam kayırmacılık yaygın değildir.					
20	TSK, dünyadaki modern ordularla savaşacak güçtedir.					

EK 1: DEVAMI

So. NO	TSK'NIN KURUMSAL KİMLİK VE DEĞERLERİNE GÜVEN	KARARSIZIM	KATILMIYORUM		KATILİYORUM	
			1	2	3	4
21	TSK, Türkiye'nin en modern kurumudur.					
22	TSK, devlet kurumları içerisinde en iyi işleyen mekanizmadır.					
23	TSK, devlet çıkarlarına en bağlı kurumdur.					
24	TSK, dünyanın en iyi ordularından birisidir (teçhizat ve personel kalitesi bakımından).					
25	TSK'nın temel değerleri toplumunkine yabancıdır. (R).					
26	TSK, dine karşıdır. (R).					
27	TSK, sivil toplum kuruluşlarına güvenmez. (R).					
28	TSK, kendisini toplumun üstünde görür. (R).					
29	TSK, kendisini diğer devlet kurumlarının üstünde görür. (R).					
30	TSK, darbeci geçmişine rağmen artık demokratik değerleri özümsemiş bir kurumdur.					

So. NO	TSK'YA İLİŞKİN BİLGİ KAYNAKLARI	KARARSIZIM	KATILMIYORUM		KATILİYORUM	
			1	2	3	4
31	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>aile üyelerimin/ akrabalarımın</i> önemli etkisi vardır.					
32	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>arkadaş çevrem</i> önemli etkisi vardır.					
33	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>öğretmenlerimin</i> önemli etkisi vardır.					
34	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>ulusal medyanın (TV ve gazeteler)</i> önemli etkisi vardır.					
35	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>sosyal medyanın</i> önemli etkisi vardır.					
36	TSK'ya ilişkin düşüncelerimin oluşmasında <i>okuduğum bilimsel kitap ve makalelerin</i> önemli etkisi vardır.					

EK 1: DEVAMI

E) DEMOGRAFİK BİLGİLER

Şimdi size kişisel bilgilerinizle ilgili son birkaç soru yönelteceğim. Bu sorulara yanıtlarınız önceki yanıtlarınızın anlamlandırılması bakımından önem arz etmektedir. Bu yanıtlarınızın mahremiyeti de öncekiler gibi hassasiyetle korunacaktır. Lütfen aşağıdaki detayları bildiriniz.

37) Cinsiyetiniz nedir?

- Kadın Erkek

38) Kaç yaşındasınız?

39) Lütfen Öğrenim türünüzle ilgili size en uygun seçeneği işaretleyiniz.

Öğrenim derecesi	Mezun oldum	Devam ediyorum
Doktora		
Yüksek Lisans		
Ön-lisans		
Lisans-Sosyal Bilimler		
Lisans-Fen Bilimleri		
Lisans-Sağlık Bilimleri		
Lisans-Mühendislik Bilimleri		

40) Şu an itibariyle herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- Evet, tam-zamanlı bir işte çalışıyorum
 Evet, yarı-zamanlı bir işte çalışıyorum
 Hayır, hiçbir işte çalışmıyorum

41) Askerlik hizmetiyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi sizi en iyi tanımlayan durumdur?

- Askerlik hizmeti zorunluluğum yok
 Askerliğimi tecil ettirdim.
 Uzun-dönem askerlik hizmeti yaptım
 Kısa-dönem askerlik hizmeti yaptım
 Paralı askerlik uygulamasından yararlandım
 Tekrar paralı askerlik uygulaması kararının çıkmasını bekliyorum

42) Aşağıdakilerden hangisi etnik kökeninizi en iyi tanımlar?

- Türk
 Kürt
 Arap
 Gürcü
 Diğer (belirtiniz):
 Etnik kökenimi belirtmek istemiyorum.

43) Herhangi bir engellilik durumunuz var mı?

- Evet. Hayır.

EK 1: DEVAMI

44) Aşağıdakilerden hangisi medeni durumunuzu en iyi tanımlayan durumdur?

- Hiç evlenmedim.
- Evliyim.
- Eşimden ayrıldım/boşandım.
- Evli değilim ama birlikte yaşadığım bir partnerim var.

45) Aşağıdakilerden hangisi ailenizin aylık toplam gelirini yansıtmaktadır?

- 1-1500 TL arasında
- 1501-3000 TL arasında
- 3001-5000 TL arasında
- 5001-7500 TL arasında
- 7501-10,000 TL arasında
- 10,001-15,000 TL arası
- 15,001 TL ve üzerinde

46) Ailenizde toplam kaç birey ikamet etmektedir?

- 2-3 kişi
- 4-5 kişi
- 6-7 kişi
- 8-9 kişi
- 10 ve daha fazla kişi

47) Genel olarak siyasette kendinizi hangi görüşe en yakın hissediyorsunuz?

- Sosyal demokrat (örneğin, CHP)
- Muhafazakâr demokrat (örneğin, AKP)
- Türk Milliyetçiliği (örneğin, MHP)
- Kürt Milliyetçiliği (örneğin, HDP)
- Diğer (belirtiniz):

48) Kendinizi ne kadar dindar olarak görüyorsunuz?

DİNDARLIK BOYUTLARI	Dindar değilim	Dindarım	Çok dindarım
İnançlarınız bakımından:			
İbadetleriniz bakımından:			
Dinin davranışlarınıza etkisi bakımından:			

Anketimiz burada sona ermiş bulunmaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Anketin yapıldığı saati:

Anketör Adı, Soyadı:

Anketin yapıldığı yer: